

A totális fasizmus és az ellene folytatott
harc egyes kérdései Chilében /1973 - 1976./

/bölcsezdoktori disszertáció/

Készítette:

Dr. Szilágyi István

Veszprém

1977.

B e v e z e t é s

Az utóbbi években úgy a hazai, mint a nemzetközi, a polgári és a marxista irodalomban egyaránt megélénkültek a viták a fasizmusról. A probléma politikai fontossága és súlya úgy véljük megköveteli az alapvető elvi kérdések előzetes összefoglalását. Mivel azonban e témakörben rendelkezésre álló nagy mennyiségű anyag feldolgozása meghaladná a tanulmány /különösen egy szűkre szabott bevezetés/ kereteit, csak az általunk legjellemzőbbnek és helytállónak tekintett források tömör összegzésére - s ahol szükségessé válik kiegészítésére - szorítkozhatunk. Előljáróban le kell szögeznünk: ezeknek az eszmecseréknek minden pozitívumuk ellenére is volt egy súlyos hiányosságuk. Sajnálatos módon kevésbé érintették a neofasizmus problémáját. Továbbra sem történt meg az ujfasizmus átfogó elemzése. Ennek ellenére a viták és a történelmi szembesítések alapján az ujfasizmus néhány fontos jellemzője megállapítható.

A fasizmus és a neofasizmus kapcsolatában pregnánsan jelentkezik a kontinuitás és a diszkontinuitás viszonya. A szélsőséges politikai reakció a II. világháborút követő új történelmi korszak körülményei között - lényegi sajátosságainak megtartásával - a megváltozott nemzetközi és nemzeti erőviszonyok közepette új formában és új módon ismét jelentkezett. "Történelmi értelemben az a helyzet - szögezi le Santarelli olasz professzor -, hogy a különböző árnyalatu fasiszta mozgalmak és rendszerek az adott politikai és gazdasági helyzettől függetlenül - a háború utáni európai helyzet, a harmincas évek gazdasági válsága, a hidegháború légköre, a II. világháború utáni enyhülés időszaka - mindenkor megkísérelték és ma is megkísérlik, hogy diktatórikus, harcos és "népies"

választ adjanak a burzsoá demokráciák eszmei és intézményi válságára. Tágabb értelemben választ kívánnak adni korunk problémáira, az 1917. évi orosz forradalmi válságban kifejezésre jutott társadalmi és gazdasági válságra, a tömegek önfelszabadító mozgalmára, amely a "fehérterror világméretű forradalma" ellen irányult. A nagytőke legreakciósabb körei ezért szervezik a sovinszta és demagóg diktaturák rendszerét, új megoldásokat keresve a szocializmus kihívásával szemben, így védelmezve megrendült világpiaci érdekeiket." 1./

Természetesen a fasizmus és a neofasizmus nem azonos, csupán analóg társadalmi-politikai jelenségek.

"... a két világháború közötti európai fasizmusoktól szintén világosan el kell különíteni azokat az új, az 1970-es években keletkezett diktaturákat, amelyeket már a kifejlett állami monopolkapitalizmus légköre vesz körül, és amelyek merőben más nemzetközi viszonyok közepette keletkeztek" - állapítják meg Ormos Mária és Incze Miklós közös munkájukban." 2./

Nemes Dezső a neofasiszta veszély fokozódására a nemzetközi jellegére és aspektusára hívja fel a figyelmet: "Az utóbbi években állandóan fokozódik az állammonopolista tőkés hatalmasságoknak é mindenekelőtt legreakciósabb szárnyuknak politikai érdekelttsége a fasiszta mozgalmak és kormányzatok szalonképessé tételében. Ez is része mind a két világrendszer közötti ideológiai harcnak, mind pedig annak a küzdelemnek, amelyet a burzsoázia saját országaiban folytat a forradalmi szocialista és más demokratikus erők ellen." 3./

A marxista történészek rámutattak a neofasizmust elősegítő, a tőkés társadalmakban ható tényezőkre is. Az állammonopolkapitalizmus gazdasági rendszerére, a tekintélyuralmi tendenciák és módszerek erőteljes érvényesü-

lésére, a bürokratikus strukturára, a tőkés államgépezet belülről történő, fokozatos fasizálódására, a tudományos-technikai forradalom hatására a társadalmi strukturában végbemenő változások politikai kihatására, a militarizmusra.

Jan Prazsky írja: "... a fasizmust állandóan ujratermeli a jelenkori állammonopolista kapitalizmus rendszere, kedvező feltételeket teremt a társadalomirányítás tekintélyuralmi módszereinek alkalmazásához. A jelenkori monopolkapitalizmus fejlődése a burzsoázia államhatalmi mechanizmusának erősödéséhez vezet. Növekszik annak objektív lehetősége, hogy a burzsoázia ellenőrzés nélkül beavatkozzon a társadalmi organizmus működésébe. Fokozódik a hatalom koncentrációja, a törvényhozó és a végrehajtó hatalom közti erőviszonyok megváltoznak az utóbbi javára.

A jelenkori kapitalizmus uralkodó elitje állandóan ügyel arra, hogy a keze ügyében legyen olyan politikai eszköz, amelyet válságos helyzetekben felhasználhat a kiszákmányoló rendszer védelmére... a fejlett kapitalista országokban a szélsőjobboldali pártok és csoportok szoros kapcsolatban vannak az uralkodó osztály különféle frakcióival. És ezek a kapcsolatok lehetővé teszik számukra, hogy tevékenykedjenek a politikai porondon még akkor is, ha nem kapnak tömegtámogatást." 4./

Jan Prazsky fejtegetéseivel egyetérthetünk annyiban, amennyiben az állammonopolkapitalizmus reakcióssá válásának tendenciájáról, ennek a tendenciának a tekintélyuralmi megoldások irányába történő realizálódásáról, valamint a nagytőke és a szélsőjobboldali mozgalmak kapcsolatáról ír.

Azonban a politikai tényezők közötti összefüggés nem ilyen automatikus. A tekintélyuralmi-prezidenciaális rendszerek nem vezetnek szükségszerűen fasiszta diktatúrák

létrejöttéhez.

Az általános okok csupán meghatározott különös és egyedi válsághelyzetek együttes fennforgása esetén érvényesülhetnek. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk sem az uralkodó osztályok, sem a munkásmozgalom és a demokratikus erők mindenkori, adott állapotát, erejét, egységét sem.

Ez a megállapítás vonatkozik Harsányi Ivánnak az 1971-es vitában kifejtett hasonló álláspontjára is.

"Különösen a hatvanas évektől a tőkésországok kormányai mind több esetben lépnek fel a politikai rendszer korábban kialakult és terhesnek talált játékszabályai ellen... Igaz, a főbb tőkésországokban 1945. óta nem folyamodtak fasiszta kormányzati rendszer bevezetéséhez. Ezzel szemben már a viszonylagos politikai egyensúly körülményei között is jelentősen növelik a végrehajtó hatalom súlyát, fontos területekről kikapcsolják a választott törvényhozó szerveket, vagy megpróbálják "preparálni" őket, fokozzák a hatalom koncentrációját az elnök, vagy a kancellár kezében. Mindezt pedig kombinálják a fasiszta mozgalmak nagyobb méretű felhasználásával, amelyeknek memcsak teret engednek, de gyakran "injekciózzák" is őket." 5./

Álláspontját 1975-ben tovább finomítja, s leszögezi: "... az állammonopolista kapitalizmus a maga objektív politikai szükségleteivel, a fegyverkezésben érdekelt és részes erők nagy gazdasági és társadalmi súlyával, a középrétegek helyzetére gyakorolt hatásával tovább ra is a fasizmus szerves táptalaja, s még gyakrabban külső támogatója. A fasizmus jelentősége az imperializmus szempontjából különösen akkor nő meg, ha a belső reakció és a külső tőkés nagyhatalmak egész változatos fegyvertáruk felvonultatásával sem képesek őket verni a forradalmi erők fő csoportjai, szervezetei közé /pl. Chilében/." 6./

Szántó György felhívja a figyelmet a fasizmus ellen ható erők egyidejű növekedésére is. "Az állammonopol kapitalizmus korában azonban az állammonopol kapitalizmus lényegéből objektíve nemcsak a fasizmus veszélye, hanem az ellene ható erő növekedése is következik. Ma sem szükségszerű a fasizmus, ma is kivédhető, de ma is bekövetkezhet. Az állam beavatkozása ellenére a burzsoázia nem tudja a válságát megoldani." 7./

Látnunk kell azonban azt is, hogy a tőkés társadalom válsága - amelyre Szántó György is utal - egyenlőre nem fenyegeti alapjaiban a tőkés rendszert. A kapitalizmus hatalmas gazdasági-politikai-katonai erőtartalékokkal rendelkezik, s képes - a válságok ellenére is - az állammonopolkapitalizmus stabilizálására és fenntartására. Az idézett gondolatot továbbfűzve, összevetve a tényekkel leszögezhetjük, hogy napjainkban a neofasizmus, számára kedvezőtlen feltételek között tör hatalomra; akkor, amikor folytatódik a szocializmus, a szervezett munkásszta-ly, a felszabadult népek történelmi offenzívája. Ezért nem véletlen, hogy a neofasizmus képtelen komoly tömeg-támogatást szerezni, nem képes befolyásos és erős politikai pártokat létrehozni, s hatalomra jutásának ugyyszól-ván egyedüli útja a fegyveres államcsiny. Ennek csupán látszólag mond ellent Zaradov megállapítása:

"Napjainkban a fasiszta veszély nemcsak a parlamenti és a parlamenten kívüli harc frontján jelentkezik. Az állammonopolista kapitalizmus fejlődésével az ultrareakciós törekvéseket egyre inkább a kapitalista államgépezet különféle láncszemei vállalják magukra és érvényesítik. Fokozódik az a törekvés, hogy megvalósítsák a civil hivatalnoki kar reakciós önkényuralmát... Ugyanakkor a munkás, és népellenes törvényekkel megteremtik a rendőrterror jogi alapjait... létrejön a burzsoá államgépe-

zet belülről történő fasizálódásának a veszélye, s ezen az alapon terjednek a monopoltőkés hatalom gyakorlásának a polgári demokratikus rendszer és a nyíltan terrorisztikus rendszer elemeit összekapcsoló neofasizista formái. Valóságosan fennáll az újabb veszély: a polgári demokratikus rendszernek fasiszta rendszerre való fokozatos átalakulása. S ez megteremti annak lehetőségét, hogy egyik napról a másikra elvesse a parlamentarizmus maradványait és megteremtsék a diktatúrát." 8./

Zaradov megállapításával sem érthetünk maradéktalanul egyet. Elsősorban azért, mert a fasizmus hatalomrajutásának folyamatát vázolva nem veszi figyelembe az ellene harcoló munkásmozgalmat és a demokratikus erőket - álláspontja ezért egyoldalúságot tükröz.

Napjainkban a neofasizmus nemcsak azokban az országokban kerülhet hatalomra, ahol már kialakultak az imperialista gazdaság jellemző vonásai, hanem ott is, ahol valamelyik imperialista állam, illetőleg nemzetközi méretekben kiterjeszkedő, nemzeti határokon túlnőtt monopolista csoport, nemzeti, vagy nemzetközi szervezet - saját országa, vagy országaik gazdasági, politikai, katonai érdekeitől vezéreltetve és attól, vagy azoktól támogatva létrehozza azt. Ezt nevezzük a neofasizmus exportjának. A neofasizmus exportja része az imperialista világ általános politikai-gazdasági eszköztárának, s a neokolonializmusnak is. Nem feltétele a neofasizmus exportjának, hogy azt fasiszta állam valósítsa meg. A legfőbb fasizmust exportáló ország az USA, bár a nagyhatalmi törekvéseket tápláló brazil fasiszta "szubimperializmus" oldaláról is jelentkeznek a neofasizmus exportjának tendenciái.

E kérdésben a marxista szerzők többsége egyetért. Szántó György szerint: "Ma is lehetnek olyan országok

ahol fasiszta rendszer alakul ki, noha még nem fejlődött ki a monopolkapitalizmus. De van nemzetközi monopoltóke, az amerikai, a nyugatnémet, a francia. Ezek nem egyszerűen a "háttért", hanem az alapot szolgáltatják..." 9./ Enzo Santarelli-véleménye: "... a nemzetközi antiimperialista fellépés következtében az egész tőkés, vagy a tőkés befolyás alatt álló világban reakciós, erőszakos és bizonyos értelemben ujfasiszta szellemű ellenhatás indult meg. A nagyvonalúan végrehajtott antidemokratikus államcsinnyek egész sora súlytja az imperialista ellenes mozgalom leggyengébb, vagy legveszedelmesebb pontjait. /Eklatáns példája ennek az 1965. évi djakartai államcsiny Indonéziában./ Belejátszanak a folyamatba a hatalmi helyzetüket megjavítani, vagy legalábbis megtartani kívánó nemzetközi trösztök és multinacionális vállalatok védelmi és támadó akciói." 10./

Bár Santarelli a továbbiakban a példaként említett országokat /Indonézia, Brazília/ nem nevezi fasisztának, csupán fasiszta vonásokat mutatóknak, - ezzel vitába kell szállnunk - a tendenciát világosan érzékelteti.

A neofasizmus és neokolonializmus összefüggésére világít rá Nemes Dezső egy 1974-ben megjelent tanulmányában. "A korábbi gyarmati népek feletti uralmuk fenntartását, vagy visszaszerzését célzó törekvéseikben /tudniillik az imperialista hatalmak - Sz.I./ előtérbe került a neokolonializmus, s nemegyszer teremtenek fasiszta diktaturákat neokolonialista formában. Ezt hol nyílt katonai intervenció révén teszik, ahogy a saigoni rezsimet is kreálták, hol pedig belső ellenforradalmi puccsok révén, amint legutóbb Chilében történt.

A neokolonialista kormányzatoknak is különböző fajtái vannak, ezeknek csupán egyike a nyílt nacionalista, fasiszta diktatura... a neokolonialista kormányzatok "fejlődési" tendenciája - ha a népek nem torlaszolják el

az utját - a fasiszta diktaturák neokolonialista válfajai felé halad." 11./

Az iparilag fejletlen országokban létrejött fasiszta diktaturák is a fináncstőke legreakciósabb szárnyának kizárólagos, vagy az uralkodó osztályok más rétegeivel megosztva gyakorolt nyílt terrorista diktaturái, fejti ki Nemes Dezső.

Véleményünk szerint is itt huzható meg a reakciós diktatura és a neofasiszta rendszer közötti választóvonal. Neofasiszta államberendezkedésnek csupán az tekinthető, amelyben a politikai vezetés a hazai és a nemzetközi fináncstőke legszélsőségesebb és legreakciósabb köreinek kezében van, amelynek fő funkciója a munkásosztály és valamennyi demokratikus-liberális erő brutális elnyomása, s alapvető kormányzati módszere az állami politika szintjére emelt terror.

Tehát három kritériumot tartunk döntőnek - sok más szempont mellett: A hatalom osztálytartalmát, funkcióját /kinek az érdekében gyakorolják a hatalmat/ s a diktaturát megvalósító eszközrendszert. Hozzá kell tennünk: ezen általános ismérvek konkrét érvényesülésének vizsgálata dönti el adott esetben a diktaturák milyenségét.

Módosul a II. világháború előtti fasizmushoz képest az ujfasizmus funkciója is. Helytálló az a megállapítás, hogy a nagytőke érdekében, elsősorban a munkásosztály és a baloldal ellen irányuló terrorisztikus diktatura, ám mindezen túl összimperialista érdekeket is védelmez. Erre mutatnak rá Harsányi Iván, Zarodov és Latin-amerikai viszonylatban Arismendi is. Zarodov meghatározása szerint: "Az exportált fasizmus a nemzetközi imperializmus és a reakciós helyi bürokrácia és szoldateszka érdekeinek egyesítése... A fő kritérium az, hogy a nemzetközi fináncoligarchia legreakciósabb érdekeit fejezi-e ki a szóbanforgó rezsim... majd

megállapítja - ... Az itt fennálló politikai rendszernek az a funkciója, hogy akadályozza a gyarmati rendszer felbomlását az országot az imperializmus rendszerében tartva." 12./

A fenti következtetésekkel megegyező álláspontot foglalt el Harsányi Iván is, az 1975. november 13-15-én lezajlott zágrábi fasizmus-neofasizmus szimpozionon elhangzott korreferátumában: "Ma a fasiszta kormányokat az imperialista blokkok élén álló nem fasiszta nagyhatalmak támogatják, s tartják - amíg lehet - életben, vagy hívják újonnan életre. A termelőerők és a termelési viszonyok nagyarányú internacionalizálódása idején ugyanis a fasizmus rendszerkonzerváló szerepe is internacionalizálódik: nem egyszerűen belső társadalmi válságok leküzdésére alkalmazzák, hanem annak megakadályozására is, hogy a haladó erők felszámolják a nemzetközi imperialista tömbök befolyását a világ egyik, vagy másik részén.

A fasizmus nemzetközi összimperialista jellege és funkciója kifejezetten erősödött az 1945. előttihez képest. Számos szerző mutat rá, ebben az összefüggésben a NATO, a CIA és más imperialista hatalmi centrumok tervező és irányító szerepére." 13./

Érdemes visszatérni egy gondolat erejéig Harsányi Iván megfogalmazásához. A fasizmus rendszerkonzerváló szerepének internacionalizálódása felfogásunk szerint semmiképpen sem a prekapitalista viszonyok fenntartását jelenti.

A gyors tőkekoncentráció és a nemzetközi politikai-gazdasági integráció a tőkés monopolkapitalizmust erősíti.

Hogyan összegezhetjük hát a lezajlott viták tanulságait, a történelmi szembesítések és a konkrét elemzések eredményeit?

Mindenekelőtt le kell szögeznünk, hogy nem igaz az, hogy

a fasizmus természete a II. világháborút követő időszakban nem változott. Az a megállapítás sem állja meg a helyét, mely szerint a neofasizmus gyökeresen eltér a II. világháborút megelőző fasizmusoktól, s ily módon kétségbevonja a Kommunista Internacionálé VII. Kongresszusa, Dimitrov Gramsci és Togliatti alapmegállapításainak helyességét. Szembe kell szállnunk mind a neofasiszta diktatúrák körét szűkítő, mind az azok érvényességét kiterjesztő nézetekkel.

A neofasizmus vizsgálatánál feltétlenül figyelembe kell vennünk az alábbi tényezőket: Az imperializmus általános válsága talaján keletkező fasizmus napjainkban is kortünet, egyben nemzetközi jelenség. Nemzetközi abban az értelemben is, hogy a belső erőviszonyoktól sok tekintetben független, ugyanakkor e szélsőséges politikai reakció számára kedvezőtlen történelmi körülmények között próbál átmenni támadásba.

Hatalomra jutásának legális lehetősége ezért minimálisra csökkent. Többek között ezzel függ össze, hogy nem tudnak tömegmozgalmakat kialakítani, nincsenek tömegpártjaik. Szociális bázis hiányában fordulnak egyre inkább a reakciós katonatiszti csoportok felé, s szövetséget kötnek velük.

Katonai államcsíny útján jutnak hatalomra, ily módon a hadsereg és a belső elnyomó erők válnak a neofasizmus hatalomra jutásának fő belső tényezőjévé. S napjainkban csaknem kizárólag így képzelhető el a fasiszta diktatúrák létrejötte.

Igen szoros az összefüggés továbbá az ujfasizmus funkciójának internacionalizálódása a fasiszta diktatúrák keletkezése és exportja között.

Osztálylényegét tekintve a fasizmus ma is a reakciós fináncióke végső politikai eszköze és hatalma, csupán a

hatalom közvetlen gyakorlásában a hagyományostól eltérően, sokkal nagyobb szerepe van a nemzetközi tényezőknek és a "fegyveres középrétegeknek", a hadseregnek. A neofasizmus módszerei viszont azonosak a fasizmus által alkalmazott módszerekkel. Ma is alkalmazzák a tömeges terrort, a megtorlásokat, a megfélemlítést, a rafinált és embertelen kinzások rendszerét.

Napjainkban még csak nőtt az elnyomó szervek, s a titkos, a haladó embereket gyilkoló fasiszta rohamosztatok, s halálbrigádok szerepe.

Változatlanul központi helyet foglal el ideológiájukban, az antikommunizmus, az antimarxizmus, a szovjet-ellenesség. A korábban döntő szerepet játszó nacionalizmus, sovinizmus sokkal inkább visszaszorult, s elsősorban a marxizmussal, a szocializmussal szembeni nemzeti jelleg hangsúlyozásához vezetett.

Ezzel párhuzamosan az egyre erősödő internacionalizálódás és integráció eredményeképpen megjelent - elsősorban a brazil fasizmus ideológiájában - a "kölcsonös függés" és az "ideológiai határok" elméletének propagálása.

Ezeknek a tényezőknek a figyelembe vételével és összegzésével megfogalmazhatjuk a neofasizmus általános lényegét: A neofasizmus az imperializmus II. világháborút követő válsága talaján keletkezett; az ipari és mezőgazdasági monopóliumoknak a finánciókéval és a reakciós katonatiszti csoportokkal összefonódott, a külföldi tőke és az imperializmus nemzetközi támogatását élvező terrorisztikus diktatúrája, illetve politikai mozgalma.

Különös élességgel jelentkezik a fasizmus Latin-Amerikában, ahol a haladó erőkre súlyos csapást mért az 1973. június 27-i uruguay, illetve a szeptember 11-i chilei fasiszta hatalomátvétel.

Latin-Amerika déli részén - Arismendi szavaival - "Brazi-

lis fasiszta katonai diktatúrája mellé - Washington ismételten ráruházta a regionális zsandár szerepét - felsorakoztak Chile, Uruguay, Bolivia és Paraguay fasiszta kormányai... A jénki imperializmus, a fasizmus és a reakció ellentámadásának vagyunk tanúi, amely ellentámadás kibontakozóban van; létkérdés tehát ennek megszüntetése és megsemmisítése." 14./

A fasizmus Latin-Amerikában nem új jelenség. Nem egy országban tért hódított már a két világháború közötti időszakban is. A hitleri Németországnak a II. világháborúban történt szétzúzása után általánosan tért vesztett, de mint a tények bizonyítják, nem került le napirendről a fasizmus és természetesen az ellene folytatott harc sem. Ez különösen aktualitást ad témánknak. Az új tapasztalatok feldolgozásával kell vizsgálat tárgyává tenni elméleti koncepciókat, s megerősíteni, korrigálni, kiegészíteni úgy, ahogy az új fejlemények megkövetelik azt.

A fasizmus exportja jellemzi a Latin-Amerikában létrejött fasiszta rendszereket is." 15./

"A fasizmus Dél-Amerika legfejlettebb országaiban a fináncióke leplezetlen diktatúrája /szoros kapcsolatban a régi uralkodó osztály legkonzervatívabb szektoraival/, amelyet az Egyesült Államok imperializmusa hozott létre és tart fenn legharciasabb és legszélsőségesebb körei révén, élén a Pentagonnal. E diktatúra eszközei a fegyveres erők..." 16./ - állapítja meg Arismendi.

A latin-amerikai fasizmusok jellemző sajátossága a "hagyományos diktatúrák" /mint Haiti, Nicaragua, Paraguay/ fasiszta típusu "modernizálása", valamint a modern fasiszta típusu diktatúrák "intézményesítése".

Más szóval e rezsimek államapparátusát hozzáigazítják az erőszakos gazdasági, társadalmi és politikai átalakítások feladataihoz, a caudillismo hagyományos rendszerét

az elnöki tisztséget betöltő gorillák időnkénti egymást váltása helyettesíti.

Ezekben a diktatúrákban a nemzeti jövedelem brutális ujrafelosztása folyik a külföldi és helyi monopóliumok, valamint az oligarchia javára, a dolgozó tömegek és a középrétegek elnyomódásának drasztikus meggyorsításával. A fasiszta katonai junták arra kényszerítik a hazai ipari és mezőgazdasági tőkét, hogy imperialista monopóliumokká alakuljon át. Ugyanakkor ez a gazdaságpolitika, amely az ország természeti kincseinek, javainak és függetlenségének kiárúsításával jár, a haladó és demokratikus /kommunistákról, szocialistákról nem is beszélve/ erők elleni könyörtelen terrorral és megtorlással párosul.

Nem tekinthető tehát véletlennek, hogy ezekben a diktatúrákban is hiányoznak a fasiszta típusú tömegpártok - annak ellenére, hogy e politikai szervezetek létrehozásával igen nagy erőfeszítéseket tesznek az uralkodó körök. Jellemző példája ennek az igyekezetnek a Braziliában létrehozott kormánypárt, az ARENA /Nemzeti Megújulás Szövetsége/, amely nem képes tömegeket megmozgatni, s csupán torz karikaturája a politikai pártnak. Tilos a dolgozók érdekvédelme ezekben az országokban, a forradalmi szakszervezeti központokat betiltották, feloszlatták aktivistáikat, üldözik és börtönbe vetik. A munkások szakszervezetei helyett korporációs alapon, felülről létrehozott "szakszervezetek" szolgálnak az elnyomás szentesítésének diszkrétumaként.

E dolgozat azonban nem lép fel azzal az igénnyel, hogy e jelzésszerűen felvillantott problémaköröket érdemben tárgyalja. Viszont elengedhetetlennek tartjuk legalább az utalások szintjén felhívni a figyelmet számos, konkrét, beható tanulmányozást igénylő tényezőre.

Ennek a dolgozatnak az alapvető célja az elemzett

szempontok figyelembevételével a chilei fasizmus osztályjellegének megvilágítása, a totális fasiszta kormányzati gépezet kiépülési folyamatának, valamint a diktatura elleni harc egyes kérdéseinek vizsgálata.

I. A fasiszta fordulat Chilében

Latin-Amerikában az elmúlt 150 évben több mint 500 katonai puccs zajlott le, de a chilei fordulat az osztályharcban alkalmazott kegyetlenségével, vérességével, példa nélkül áll a kontinens történetében.

1973. szeptember 11-én nyílt fasiszta diktatura jött létre Chilében, amely különbözik a hagyományos katonai hatalomátvételektől. E tény elismerését a chilei események elemzése szempontjából döntő jelentőségű kiindulási pontnak tekintjük. Osztjuk és elfogadjuk tehát Kerekes Györgynek a katonai puccs és az ellenforradalom közötti minőségi különbségtételre vonatkozó álláspontját, ezért nem is használjuk az események jellegzetességének érzékeltetésére a puccs szót. 1./

A puccs és a fordulat tartalmában mást jelent. A puccs csupán az uralkodóosztályok különböző csoportjai közötti hatalomátvételt jelenti - hozzá kell tennünk természetesen, hogy a katonai puccs is eredményezhet fasiszta diktatúrákat. Így történt ez Braziliában, Uruguayban és Bolíviában. Ám a példaként felsorolt országok esetében többé-kevésbé polgári demokratikus rendszereket váltott fel a fasiszta diktatura, s ezekben az országokban is beigazolódott a klasszikus dimitrovi megállapítás. "A fasizmus hatalomra jutása nem az egyik burzsoá kormány-egyszerű felcserélése egy másikkal, hanem a burzsoá osztályuralom egyik államformájának, a burzsoá demokráciának felváltása a burzsoázia osztályuralmának másik formájával, a nyílt terrorisztikus diktatúrával." 2./

Chilében azonban más volt a helyzet. Chilében a fa-

siszta fordulat egy, a szocializmus felé haladás perspektívájával rendelkező, demokratikus, pluralista, nemzeti antiimperialista és antimonopolista, oligarchia ellenes, a burzsoá törvényesség keretei között viszonylag békés uton zajló forradalmi átalakulást tört derékba. Egy olyan forradalmi átalakulást, amelyben a dolgozó tömegek és a marxista pártok a kormányt, a végrehajtó hatalom egy részét birtokolták, ahol marxista köztársasági elnök állt a prezidenciális jellegű államberendezkedés élén, ahol az Unidad Popularnak jelentős pozíciói voltak a parlamentben, az állami életben, a gazdasági szektorokban és ágazatokban.

A fasiszta államcsíny Valparaísoban kezdődött szeptember 11-én hajnalban az "Unitas" elnevezésű chilei-amerikai közös hadgyakorlaton résztvevő, fellázadt hadihajók váratlan visszatérésével. Az ezt követő események jól ismertek. A fasiszta rohamcsapatok bekerítették, bombázták, majd elfoglalták a La Moneda palotát. Fegyverrel a kezében esett el Chile törvényesen megválasztott, első marxista köztársasági elnöke, Salvador Allende is.

A fasiszta fordulatot rendkívül gondosan, pontosan megszervezték és előkészítették. Az Unidad Popular által az államcsíny esetére létesített titkos tartalékadókat a katonák már az első órákban szétbombázták, a rejtett stúdiókat elfoglalták, s letartóztatták az ott ügyeletet tartó elvtársakat. Csak ezután irányították csapásaikat a legális baloldali adók ellen /Radio Portales, Radio Corporacion/. Így történhetett meg az, hogy szeptember 11-én 10 óra 20 perckor csupán a kommunista párt La Moneda közeléből sugárzó adója a Magallanes közvetíthette Allende utolsó beszédét. 11 órakor azonban már a Népi Egységnek nem volt egyetlen olyan adója sem, amelynek segítségével szervezhette volna az ellenállást.

Az éterben is a fasiszta tábornokok diktáltak.

A junta rádióadói egész nap sugározták a felhívásokat, a proklamációkat, a kiáltványokat, a manifesztumokat. Ezekben a dokumentumokban a junta a következő alapvető célokat akarta elérni: megpróbálta igazolni a hadsereg és a csendőrség fegyveres fellépésének jogosságát, hivatkozva a Chilében dúló politikai-gazdasági káoszra. Be akarta bizonyítani, hogy az Unidad Popular súlyosan megszegte az 1970. szeptemberi választásokon kapott törvényes felhatalmazást, így "léte eredetétől fogva törvénytelennek vált." "Az ország érdekeinek kiárusításával vádolta az Unidad Populart - tekintve, hogy a "marxizmus idegen a chilei nemzet karakterétől" - s azt állította, hogy az nem képviseli a chilei nép többségét, sőt " a haza becsületén ejt foltot."

A junta minden társadalmi osztály és réteg érdekeit szem előtt tartó, nemzeti összefogást igénylő politikát, békés ujjaépítést, gazdasági felvirágzást ígért.

A demagóg ígéretések valódi osztálytartalmát, a junta céljait és módszereit azonban maguk a kibocsátott dokumentumok leplezik le meggyőzően.

A Rádio Agricultura 7 óra 50 perckor adta le a junta első proklamációját. 3./ Ennek néhány alapvonására szeretnénk rámutatni.

A Kiáltvány a fegyveres erők és a csendőrség beavatkozását a súlyos gazdasági, társadalmi, erkölcsi válságra, valamint a polgárháborus veszélyre történő hivatkozással magyarázza.

E vonatkozásban arra a tényre hívjuk fel a figyelmet, hogy a proklamáció szerint a polgárháborus helyzetet a Népi Egység által létrehozott és katonailag képzett csoportok léte idézte elő. Ez az indoklás magától értetődően nem állja meg a helyét. Ám a polgárháborus állapo-

tokra történt utalás igazolja a fegyveres erők és a csendőrség preventív jellegű intervencióját. /A későbbiekben rámutatunk arra, hogy a junta-nak ezt az érvelését Aylwin szenátor, a kereszténydemokrata párt elnöke is átvette./

A Kiáltványban félreérthetetlenül megfogalmazódik a junta politikájának lényege:

"A chilei fegyveres erők és a csendőrség együtt késznek arra, hogy vállalják a felelősségteljes történelmi küldetést és harcot indítanak a haza felszabadításáért a marxizmus igája elől, a rend helyreállításáért és az alkotmányos kormányzásért." 4./

A felelősségteljes történelmi küldetés tipikus fasiszta szólam. A lényegét a marxizmus elleni harc jelszava fejezi ki. S nyilvánvaló: a harc feltételezi az ellenség megsemmisítését is. Ezzel tehát világossá válik az alkalmazott módszerek milyensége is.

Ugyanakkor megfigyelhető az időhatárokhoz nem kötött fokozatosság is. Az első feladat a marxizmus igájának lerázása, erőszakos eszközökkel, így helyreállítani a rendet, majd az alkotmányos kormányzást. Ez a megfogalmazás azonban ~~nn~~ zárja ki a fasiszta jellegű intézményesítést sem.

Ezek után nincs gyakorlati jelentősége annak, hogy a junta biztosítja a chilei munkásokat arról, hogy eddig elért gazdasági-szociális vívmányaik alapján érintetlenek maradnak. Nyilvánvalóan a munkásosztály és egyes demokratikus-liberális körök megosztása - így a könnyebb és gyorsabb leszámolás - lehetett a célja e passzusnak. A tények e feltevést támasztják alá.

A fasiszta terrorgépezet ugyanis megkezdte az egyseges irányítás nélkül maradt harcoló góccok felszámolását, a letartóztatásokat és a hajtóvadászatot...

a Népi Egység funkcionáriusai, hivei, sőt egyszerű szimpatizánsai ellen is. A fasiszta katonai junta hirzárlatot rendelt el, megszakította az ország rádiótáviró és telefonösszeköttetését a külfölddel, a 15. számú Közleményében bevezette a sajtócenzurát, a fővárosban az El Mercurio és a La Tercera de La Hora kivételével beszüntetett minden napilapot, kijárási tilalmat léptetett életbe, az 1. számú törvényerejű rendelettel ostromállapotot, belső háborús állapotot hirdetett, a fordulat első negyven órája alatt háromszor intézett fegyveres támadást a kubai nagykövetség ellen. Deklarálta a diplomáciai kapcsolatok megszakítását Kubával, a Vietnami Demokratikus Köztársasággal, a Koreai Népi Demokratikus Köztársasággal, a többi szocialista ország diplomáciai képviselője számára a legelőnyösebb működési feltételeket sem biztosította, s ez a körülmény a diplomáciai kapcsolatok megszakítását, illetve felfüggesztését vonta maga után.

A fasiszta junta csapásai elsősorban a chilei munkásszta-lyt és a Népi Egység pártjait érték. Repülőgépekkel és harckocsikkal támadták az ellenálló Santiago-környéki munkásgócokra, /San Joaquin, Sierra Bella, Sanata Rosa, Nueva la Legua/ és gyárakra /Yarur, Sumar/. 5./ A fasiszta junta koncentrációs táborokat hozott létre, rögtönítélő katonai törvényszékeket állított fel, a santiagói Nemzeti Stadionban pedig 7000 embert zsúfolt össze. 6./

A megtorlás a hadsereget is sújtotta. A fasiszta junta az ellenszegülő katonákat, altiszteket, tiszteket kivégezte. Hasonló sorsra jutott Jose Maria Sepulveda tábornok, Santiagó tartomány volt katonai parancsnoka és Bachelet repülő-tábornok is. A kép teljessége kedvéért meg kell azonban jegyezni, hogy sok katonát és parancsnokot már a fordulat előtt eltávolítottak a hadsereg-ből,

illetve meggyilkoltak.

Kegyetlen megpróbáltatás várt Chilében a Népi Egység kormányának politikai menedékjogát élvező Brazil, bolíviai, uruguayi és más latin-amerikai országból érkező több mint 10.000 baloldali, demokrata és kommunista személyiségre. A Santiágóban működő külföldi diplomáciai képviseletek több ezer, a fasiszta junta terrorja elől menekülő hazafinak nyújtottak politikai menedékjogot.

Joggal vetődik fel a kérdés mi motiválta ezt a hatalmas méretű terrorhullámot, továbbá várható volt-e az események ilyenfajta bekövetkezése.

Mielőtt azonban e problémakörre az érdemi válaszadást megkísérelnénk elengedhetetlennek tartjuk néhány, - többek között e szempontból is jelentős - dokumentum elemzését.

Megkülönböztetett figyelmet érdemel a junta 5. számú Közleménye. 7./

A fasiszta tábornokok tizennégy pontban foglalták össze fellépésük indokait, az Unidad Popular elleni vádjait, s a jövőre vonatkozó elképzeléseiket. Szembetűnő jellemzője e proklamációnak a nemzeti érzelmekre appelláló demagógia. A junta a marxizmust a chilei nép karakterével össze nem egyeztethető, azzal szembenálló, kiirtásra ítélt eszmének tartja. Az Unidad Populart azzal vádolta, hogy "... a külföldi eszmékkel a mi sajátos alkatunkat megpróbálták meghamisítani és összekeverni". 8./ Az Allende kormányzat felelőtlenségével magyarázta a gazdasági-politikai zűrzavart és visszaesést; emiatt Chile - hangsúlyozzák - "... képtelen volt megfelelni a kontinens első nemzeti egyike hivatás betöltésének". 9./

Hivatkozott ugyanakkor az ország külső és belső biztonságát fenyegető veszélyre; "... kalandba bocsátották államunk függetlenségét, s amit a kormányzat folytatott ellentét-

ben állott a Köztársaság és büszke nép magas érdekeinek". 10./

Éppen ezért "... a Fegyveres Erők a Haza iránti erkölcsi kötelességének érezte a kormányzat megdöntésének szükségességét ... bizonyítván ezzel a nemzet nagy többsége érzéseinek támogatását". 11./

Tehát a fasiszta-junta önmagát a chilei nemzet és nép érdekei legfőbb letéteményesének nyilvánította, a Népi Egységet nemzetietlennek, az ország kiárusítójának nevezte, s e "veszélyhelyzetből" egyedüli kiutként a katonai beavatkozást jelölte meg.

Igen nagy súlyt helyezett a junta a Népi Egység kormányzás-képtelenségének, hozzá nem értésének, törvénytelenné válásának bebizonyítására. Vádolta a köztársasági elnököt is, aki "... megmutatta az országnak igazi arcát, amikor személyes hatalmát a hozzácsatlakozott politikai pártok és csoportok bizottságainak határozataitól és direktíváitól tette függővé lerombolva ezzel annak a legmagasabb méltóságnak a képét, melyet az alkotmány ráruház". 12./

Vádolta a népi kormányt a polgári szabadságjogok megsértésével, a nemzeti egység szétzuzásával, az alkotmány előírásainak figyelmen kívül hagyásával, az államhatalmi ágak közötti hatalommegosztás negligálásával, a végrehajtóhatalom súlyának szándékos növelésével, az ország gazdasági életének szétzüllesztésével. A Népi Egység ezen bűnei voltak azok "... amelyek elegendő alapot szolgáltatnak a törvénytelen, erkölcstelen és a nagy nemzeti érzést nem reprezentáló kormányzatot megdöntő intervenciónk igazolására, elkerülve így a még súlyosabb bajokat ..." 13./ - hangoztatja a junta proklamációja.

Az 1. számú Kiáltványhoz képest tehát az 5. számú Közlemény jóval bonyolultabban, "sokrétűbben bizonyítja" a

fasiszta ellenforradalom "jogosságát", s egyben prezentív jellegének szükségességét is.

E dokumentum is hangoztatja: "szándékunk normalizálni az ország gazdasági és társadalmi életét, visszaállítani a békét, a nyugalmat, s az elvesztett biztonságot". 14./ Ehhez az 1. számú Közleményben kifejtettekhez képest nincs mit hozzáfűzni.

Annál fontosabb viszont felhívni a figyelmet, arra, hogy a junta saját törvényességét ujszerűen, magából a katonai hatalomátvételből eredezteti "amely a nemzet nagy többsége érzéseit képviseli".

Éppen ezért cselekedeteit csak az Isten és a Történelem előtt tartozik igazolni, határozatai ellenben az ország minden állampolgára számára kötelező érvényűek. Ez a kitétel tehát már félreérthetetlenül egy tartós, nyílt és totális katonai diktatura bevezetését jelenti. A junta utal annak időtartamára is: "amíg a körülmények megkövetelik."

E ködös megfogalmazás szintén lehetőséget nyújt mindenfajta önkénynek és mindenfajta, - így fasiszta típusu - intézményesítésnek is.

Végezetül idézzük az inkriminált passzust:

"... a Fegyveres Erők a Haza iránti erkölcsi kötelességének érezte a Kormányzat megdöntésének szükségességét - mely bár kezdetben törvényes volt, de átcsuszott a nyilvánvaló törvénytelenségbe - s a hatalom átvételét azon időszakig, amíg a körülmények megkövetelik; bizonyítván ezzel a nemzet nagy többsége érzéseinek támogatását, amely ennél fogva magát és cselekedetét Isten és a Történelem előtt igazolja, következésképpen határozatai, irányelvei és utasításai a közjó és a magas hazafias érdekek funkcióját töltik be". 15./

Amint már utaltunk rá, a fasiszta junta nagy súlyt helyezett a nemzeti ujjaépítés és összefogás, a társadalmi igazságosság megteremtése jelszavak propagálására. Egyik első manifesztumában - amely egyébként fentebb az elemzett két dokumentum jellegzetességeit viseli magán - kijelenti: "Szándékunk visszaállítani az ország intézményes rendjét, helyreállítani a tönkrement nemzetgazdaságot, elkerülni az erőszak általánossá válását, amely nemzeti jellegünk alapjait fenyegeti romlással és a chileieket fenyegető polgárháborút eredményez.

Szeretnénk Chilét olyan helyzetbe hozni, amely megillet egy szabad és szuverén nemzetet. Szeretnénk megakadályozni, hogy baloldali diktatura fenyegetse hazánkat. Szeretnénk elindítani a chileiek elárult hazánk intézményes rendjének visszaállítására irányuló kemény és kitartó, gyűlölet, bosszuállás és viszályok nélküli harcát.

A nép vívmányainak megtartásáról a Katonai Kormány gondoskodik. Akciónk legfőbb célja a valóságos társadalmi igazságosság. Chile ujjaépítése megkezdődött. Chile csillaga ragyogni fog." 16./

A fasiszta junta külön szól a munkássághoz, ám e felhívásban már akarva-akaratlanul leleplezi valódi célját, a proletáriátus teljes politikai, szakszervezeti és szervezeti szétzuzását:

"A gyárak most már az egész nép javára dolgozhatnak, mivel eltávolítjuk onnan a szélsőségeket, s nem működhetnek hivatásos agitátorok, hogy elvessek a testvérek közötti gyűlölet és széthuzás magvait.

A munkások már nem élnek megfélemlítve. Ma már felemelt fővel lehet a gyárakba lépni, mivel a társadalmi igazságosság biztosítja jogaikat és vívmányaikat.

Országunk megundorodott a politizálástól. A haza ujjaépítése csak egyfajta politikával lehetséges: valamennyi

chilei javát és jólétét szolgáló, haladásban hívó politikával. Munkás, a haza igényli segítségét, a közös sorba, a szabadságba és a haladásba vetett hitedet, amelyek jegyében a nemzeti ujjaépítés elindult. Nyugodtan kell dolgoznod, mert senki sem emel kezét rád és a tieidre. Rendeltetésünk: meghozni az igazságosságot, a haladást, a békét és a jólétet, amelyek Chilét naggyá teszik". 17./

A junta 4. számú Közleményét az ifjúsághoz és a szülőkhöz intézte:

"Az ifjúsághoz: az ifjúságnak mindenkinél jobban biznia kell Chile rendeltetésében és a Fegyveres Erőkben, amelynek megbízatása efölött örködni.

E bizalom kinyilvánításának legjobb módja az új hatalommal való együttműködés, s az általa kibocsátott közleményeknek és utmutatóknak való engedelmesség.

"A szülőkhöz: a szülők a család lényegének, a lelki nyugalomnak a megőrzésével mindenki másnál jobban hivatottak a nemzeti egyetértés visszaállításának megvalósítására. Együtt kell működniük a rend megtartásában, gondoskodván arról, hogy gyerekeik ne hagyják el az otthont, amíg teljesen helyre nem állt a rend". 18./

Amint említettük a fasiszták elterjesztették azt a rágalmat, hogy az Allende kormány önpuccsra készült, a hadsereggel párhuzamos, felfegyverzett munkásmiliciákat hozott létre, s a hadsereg lemeszárlását tervezte. Ezért a Fegyveres Erőknek és a csendőrségnek nem volt más lehetőségük, mint preventív ellencsapáshoz folyamodni. A fasiszta junta demagógiáját és rágalmát Aylwin, a Kereszténydemokrata Párt elnöke is elfogadta, és a következő kijelentést tette:

"Chile prágai puccs szélén állott /ezzel az 1968-as csehszlovák eseményekre utalt - Sz.I./, amely szörnyű vérontást eredményezett volna, a Fegyveres Erők és a Csendőrség nem

tehetett mást, mint megelőzte ezt a küszöbön álló veszélyt... az Allende kormány kimerült a chilei ut a szocializmushoz hatalmas kudarcában, és készülődött egy önpuccs elkövetésére, a kommunista diktatura erővel történő létesítésére". 19./

Látható tehát, hogy a junta minden eszközt igénybe vett a különböző politikai erők megnyerésére, igazi szándéka elleplezése érdekében. A Népi Egységgel szembenálló középrétegek és a burzsoázia különböző csoportjai a kezdeti időkben biztak a katonai juntában és támogatták intézkedéseit. Ezt bizonyítják e pártok és képviselőik által a fasiszta fordulat napján kiadott nyilatkozatok is.

A reakciós Nemzeti Párt álláspontja és tevékenysége a Népi Egység kormánya fennállásának három éve alatt jól ismert. E párt mindenben akadályozta az Unidad Popular tevékenységét, s úgy érezte, elérkezett az ő ideje; ezért felajánlotta maximális segítségét a fasiszta juntának:

"A Nemzeti Párt kinyilvánítja:

- 1./ Teljes segítségét minden olyan szükséges akcióhoz, amely Chile jelenlegi erkölcsi és anyagi válságának áthidalására irányul, és visszaadja a chileieknek az élet és a békés munka biztonságát., elősegíti a társadalmi-gazdasági haladást és fejlődést szolgáló egységes nemzeti klíma kialakulását.
- 2./ A Nemzeti Párt felhív minden chileit, hogy fenntartás nélkül támogassa a Katonai Junta Kormányának helyreállító intézkedéseit, s e perctől kezdve elkötelezi magát gyűlölet és revans nélkül a haza ujjaépítése mellett". 20./

Hasonló nyilatkozatot tesz a Szociáldemokrata Párt nevében Luis Bossay Leiva pártelnök és Alberto Naudon

Abarca főtitkár is:

"... a történelmi felelősségaChilében bekövetkezett esemény miatt kizárólag az Unidad Populart terheli, amely a változás politikájának ürügyén, amelyben szükségszerűen osztozik a chileiek hatalmas többsége, arra törekedett, hogy szektarianizmussal, elvakultsággal és az antidemokratizmus növelésével marxista-leninista diktaturát vezessen be, bár ezt az állampolgárok az urnáknál ismételten elutasították.

E totalitárius kísérlet kiváltotta azt a hatalmas politikai, erkölcsi, társadalmi és gazdasági romlást, amelyhez elérkeztünk...

3./ Kifejezzük megelégedésünket a Junta Kormányával szemben, amely helyreállítja a biztonságot, méltányolja a dolgozók jogait és vívmányait, amelyeket az Unidad Popular által provokált gazdasági válság okozta nyomor megsemmisített...

Biztosak vagyunk abban, hogy a Fegyveres Erők teljesítik ígéreteiket és sikerül visszaállítani az Alkotmány maradéktalan uralmát, a törvényességet és a népszuverenitást, amelyet az UP. komolyan lerombolt - amennyiben a körülmények azt megengedik". 21./

A fasiszta fordulat a legnagyobb meghasonlást a Kereszténydemokrata Pártban okozta. A párt egysége törést szenvedett. A kereszténydemokrata baloldal élén Renan Fuentealbával, Radomiro Tomiccsal, és Bernado Leightonnal elítélte a fasiszta juntát. Aylwin szenátor a párt elnöke viszont támogatta a fordulatot. Aylwin a puós másnapján adott nyilatkozatában a következőket mondta:

"Azok a körülmények, amelyek közé jelenleg Chile került, a siralmas gazdasági helyzet, az intézményes káosz, a morális válság következményei; az országot e helyzetbe

az a Kormány juttatta, amely nem nyújtott egyebet a chilei népnek az aggodalomnál és a reménytelenségnél...

Az előzmények megmutatták, hogy a Fegyveres Erők és a Csendőrség nem keresték a hatalmat; intézményes hagyományaik és hazánk köztársasági története azt a reményt ébresztik, hogy mihelyt teljesítették feladataikat, amelyeket a chilei nemzetet fenyegető destrukció és totalitarizmus súlyos veszélyeinek elhárítása végett vállaltak magukra, visszaszármaztatják a hatalmat a szuverén népnek, hogy az függetlenül és szabadon határozza meg a haza sorsát.

A Katonai Junta Kormányának az a kifejezett szándéka, hogy helyreállítsa a morális intézményességet, a békét és a chileiek közötti egységet, általános óhajt fejez ki és megérdemli valamennyi hazafi együttműködését. Ennek sikere megköveteli az igazságos és együttes cselekvést, a munkások jogainak tiszteletben tartását, a gyűlölet és üldözés félretételét, a kollektív erőfeszítés fokozását nemzeti feladatunk, Chile jövője megalkotásában, mentesen azon kisebbség hatalomvágyától, amely népünk demokratikus hivatásával ellentétben a regresszió, vagy a belső harcok modelljét képviseli.

A Kereszténydemokrata Párt sajnálkozását fejezi ki a történetek miatt. Elveihez hiven kimerítette a politikai-institucionális élet megoldására irányuló erőfeszítéseit és nem vonakodott követni a szellemi és tényleges lefegyverzés, a megbékélés, Chile helyreállítása, az intézményes rend visszatérése útját, alárendelve mint mindig, pártérdekeit egy felsőbb jó, a haza érdekeinek". 22./

Nyilatkozatot adott ki a katolikus egyház is, melyet a chilei püspüki konferencia elnöke is aláírt.

A dekraláció aggodalmát fejezi ki a megtorlásokkal kapcsolatban, felszólítja a Fegyveres Erőket, hogy gya-

koroljanak mérsékletességet, s kifejezi azt a reményét, hogy az ország hamarosan visszatér az alkotmányos rendhez.

- 2./ "Mélységesen fáj nekünk és nyomaszt bennünket a vér, amely vörösre festette utcáinkat, városainkat és gyárainkat. Polgárok vére és katonák vére, asszonyok és gyermekek mennyi könnye...
- 3./ Kérjük a győzők mérsékletét. Hogy válják szükség-telenné a megtorlás, hogy vegye figyelembe; az őszin-te idealizmus ösztönzött sokakat a most megdöntöttek közül. Hogy érjen véget a gyűlölet és jöjjön el a meg-békélés órája.
- 4./ Bizunk abban, hogy a munkások és parasztok az előző kormányok alatt elért vívmányai nem lesznek elfeled-ve; ellenkezőleg, megtartják és gyarapítják azokat, amíg a teljes egyenlőséget és valamennyiük részvé-telét a nemzet életében el nem érik...
- 6./ Fegyveres Erőink demokratikus hagyománya és humaniz-musa megengedik, hogy Chile minél hamarabb visszatér-hessen az intézményes normalitáshoz, amint azt maga a Junta Kormánya megígérte, és meginduljon békében a haladás útján." 23./

Mit vártak tehát a különböző politikai erők és pártok a katonai junta hatalomra jutásától?

A fentebb idézett valamennyi párt és politikai erő - mint kiderül - megkönnyebbüléssel vette tudomásul a Pinochet tábornok által vezetett új hatalom létrejöttét.

Ugy vélték, az alapvető célt a marxista Unidad Popular kormányának megdöntését elérték, hiszen e kormány fennállásának nem egészen három éve alatt különböző eszközöket /illegális, és legális/, parlamenti obstrukció és leszavazás, bizalmatlansági indítványok beterjesztése és alkotmány-ellenesnek nyilvánítás, feketepiac és spekuláció, sztrájkok és tüntetések, megfélemlítés és gyilkosságok, robbantások és merényletek, katonai akciók és az információcsatornák féktelen uszítása/ alkalmazva, különböző bel- és külföldi erőkkel szövetségre lépve erre törekedtek. A katonáktól azt várták, hogy a terepet megtisztítva újra a polgári kormányzás valamilyen formáját megvalósító hagyományos pártoknak adják át a hatalmat.

Nem véletlen, hogy úgy a Szociáldemokrata és Kereszténydemokrata Párt, mint a Katolikus Egyház a juntát támogató nyilatkozatukban hangsúlyozták az alkotmányos, intézményes burzsoá rendhez való rövid időn belüli visszatérés szükségességét, a dolgozók által kivívott szociális-gazdasági jogok tiszteletben tartását; alátámasztották mindezeket a hadsereg demokratikus tradícióira történt hivatkozással.

S újra elérkeztünk a megkerülhetetlen, s a forradalmi erők stratégiai koncepciója szempontjából alapvető jelentőségű kérdéshez. Volt-e reális lehetőség a Népi Egység megdöntését követően a fasiszta diktatura elkerülésére? Véleményünk szerint - a rendelkezésre álló források alapján, s az események ismeretében - nem. Álláspontunkat azonban nem tekintjük véglegesen lezártnak. Továbbgondolása, finomítása, úgy gondoljuk, a későbbi kutatások feladata.

Néhány szempontra azonban felhívnanánk a figyelmet.

A chilei kísérlet hatalmas elméleti és gyakorlati jelentőséggel bíró esemény volt. A II. világháborút követő 25 év óta először nyílt lehetősége a munkásmozgalomnak arra, hogy viszonylag békés uton, polgárháború nélkül, a burzsoá

parlament felhasználásával vezető állami posztokat hódítson meg, bekerüljön a tőkés társadalom hatalmi sáncai közé, forradalmi reformokat vezessen be. Az Unidad Popular továbbfejlődésének perspektívája, az európai népi demokráciák 1944-48. közötti fejlődési periódusához hasonlóan, a szocializmus volt.

Természetesen a chilei kísérlet polarizálta és mozgósította az erőket nemzetközi méretekben is. A haladó emberiség milliói figyelték és segítették a chilei nép harcát.

Am aktivizálódtak a reakció erői is.

Elsősorban az Egyesült Államok, az érdekelt tőkés nagyhatalmak, a nemzetközi monopóliumok és szervezetek. A gazdasági agressziót a politikai nyomás és beavatkozás különböző módjai egészítették ki. Az USA imperializmus számára nyilvánvalóvá vált: a kubai forradalom győzelme után a latin-amerikai kontinensen létrejövő és megszilárduló újabb forradalmi hatalom végzetesen meggyengítheti befolyását ebben az övezetben. Ezzel együtt a félteke progresszív, nacionalista rendszerei /Peru, Panama/, s tömegmozgalmai is hatalmas ösztönzést nyerhetnek harcukhoz. Chile kontinentális nemzeti öntudatra ébresztő és forradalmasító hatása az imperializmus számára beláthatatlan következményekkel járt volna.

Világos volt az is: a forradalmi fejlődés megállítására a már egyszer csődöt mondott liberális-reformista receptek /kereszténydemokrácia/ nem alkalmazhatók, s tradicionális konzervatizmus erői pedig elégtelenek. Maradt az egyetlen lehetőség, a katonai fasiszta ellenforradalom fehérterrorja, amely elsősorban - egyéb eszközök, mint például az ideológiai-politikai meggyőzés híján - az ellenfél fizikai megsemmisítésével képes - éppen mivel hosszabb távon nem rendelkezik kellő tömegbázissal - a problémákhoz nyulni. Szeretnénk ugyanakkor felhívni a

figyelmet az utóbbi másfél évtizedben lezajlott ellenforradalmi fordulatok rendkívüli brutalitására, vérességére is. /Brazília 1964, Indonézia 1965, Szudán 1971, Bangla Desh 1975./

S ezek a jelenségek szintén nem véletlenek. Az imperializmus - Chile esetében különösen - példát akart statuálni.

Elengedhetetlen azonban minden esetben - így Chile kapcsán is - a belső okok vizsgálata. Egymagában ugyanis a nemzetközi tényezők nem döntenek el az adott országban folyó osztályharc kimenetelét. Ahhoz, hogy a fasizmus hatalomra kerüljön, meghatározott belső feltételek /válságszituáció/ szükségesek. S Chilében ezek a kritériumok fennforogtak. Nem kívánunk és nincs lehetőségünk a kérdéskörben elmélyülni, néhány fontos tényezőre azonban fel kell hívunk a figyelmet. 24./

Elsősorban az Unidad Popular alkotó erők - s így a munkásosztály - megosztottságára, a stratégiai célokban, a konkrét taktikai lépésekben, a szövetségi politikában mutatkozó különbségekre, - s többek között - e területeken elkövetett hibákra. Rá kell mutatnunk a gazdasági életnek a reakció által előidézett súlyos helyzetére. Figyelembe kell vennünk mind az Unidad Popularon kívül álló ultrabal /MIR/, mind a szélsőjobb bomlasztó tevékenységét; a középrétegeknek a Népi Egységgel való totális szembefordulását, az örökölt reakciós államapparátus szabotázsát, a tömegkommunikációs eszközök uszítását, az elszaporodó terrorakciókat, a fegyveres lázadásokat.

Mindezek a tényezők belső válsághelyzetet eredményeztek. Emiatt az egyébként sem teljesen egységes Unidad Popular - amely a forradalom különböző stratégiai szakaszait /előrelépés, megszilárdítás, továbbhaladás/ nem jól határolta be - nem tudta meggátolni a fasiszta hatalomát-

vételt.

Chile külső és belső helyzete tehát nem tette lehetővé sem a forradalmi, sem a burzsoá erők fokozatos konszolidálódását, sem ezek valamiféle kompromisszumát. A kiélezett és polarizálódott osztályharc a külföldi és a chilei nagytőke legszélsőségesebb köreinek fasiszta diktatúrájához vezetett, amely nem kimélte a liberális közép,- és kisburzsoázia érdekeit sem.

A Nemzeti Kongresszus és az összes politikai pártok tevékenységének betiltásával, a megtorlás állami-politika szintjére emelésével a junta megbénította a politikai életet.

A fordulat valódi értelmét és jellegét jól jellemzi a Chilei Kommunista Pártnak Santiagóban 1973. október 11-én a chilei néphez intézett kiáltványa:

"Az országban fasiszta diktatura van, a maga bűnös tetteivel és visszaéléseivel. A fordulat terve, a megvalósítás taktikája, állati módszereik a külföldi eredet bélyegét viselik magukon.

A fordulatot az USA Központi Hírszerző Ügynökségén dolgozták ki az "International Telegraph and Telephon" és a "Kennecott" konszernnek közvetlen részvételével. Ezen terv megvalósítására a Pentagonban és a Fehér Házban egy speciális csoportot alakítottak.

A fasiszta junta semmiféle nemzeti és hazafias áramlatot nem képvisel. Lényegénél fogva hazafiatlan, Chile mint független állam érdekei ellen cselekszik. A junta az imperializmus és a belső reakció fasiszta eszközeként lép fel". 25./

II. A junta katonai konszolidációja

A chilei ellenforradalom erői, amint 1973. szeptember 11-én kezükbe vették a hatalmat, megkezdték uralmuk konszolidálását, kormányzati gépezetük kiépítését. E fejezetben a fasiszta juntának ezirányba tett erőfeszítéseit vizsgáljuk.

Előljáróban le kell szögeznünk, hogy a chilei fasizmus intézményrendszere jelenleg csupán a megvalósulás kezdeti szakaszában van, s nem öltött még végleges formát. Ez a tény különösen nehézé teszi helyzetünket. Ugyanakkor a fasiszta fordulat óta igen rövid idő telt el, nincsenek még történelmi távlatok, hiányzik a "történelmi rálátás", "visszapillantás" befejezettsége, lezártága. Ezért mindössze arra szoríthatunk, hogy az általunk ismert tények alapján, a tévedés kockázatát, valamint a későbbiekben bekövetkező események korrigáló hatását is vállalva megpróbáljuk a chilei fasiszta junta katonai konszolidációjának folyamatát felvázolni, jellemzőit bemutatni. Esetünkben tehát fokozottabban merül fel a további elmélyült és elemző kutatások szükségessége.

Meg kell indokolnunk továbbá a katonai konszolidáció kifejezés használatát. Iktassuk ki egyelőre a junta gazdaságpolitikájának vizsgálatát. /Az a következő fejezet témáját képezi./ Azért beszélünk katonai és nem politikai konszolidációról, mert véleményünk szerint a chilei junta erőszakkal fenntartott - tehát katonai - konszolidációja bekövetkezett, de politikai megszilárdulása nem. A junta politikai elszigetelődése ugyanis az eltelt négy év folyamán /ugy a kül,- mint a belpolitika síkján/ nem-hogy csökkent volna, hanem nőtt. Álláspontunk szerint ez

annak tudható be, hogy a chilei junta a nyílt, totális fasiszta diktatura olyan legszélsőségesebb formáját valósítja meg, amely csak a hitleri Németországhoz hasonlítható.

Volodia Teitelboim, a Chilei Kommunista Párt Politikai Bizottságának tagja, szenátor és író 1973. novemberi elemzése szerint: "Chile ma a náci hatalom idejére emlékeztet. Valóban, a szeptember 11-i reakciós katonai puccs olyan vonásokat mutat, amelyek a hitleristák akcióit jellemezték... A junta megmutatta, hogy mindenek keresztlégázolva, semmivel sem törődve olyan fasiszta típusú katonai diktatura megteremtésére tör, amelyben a politikusok csak a gyalogok szerepét játszhatják." 1./

A politikai tényezők és a helyi feltételek különbözősége ellenére a chilei rezsim fő vonásaiban megegyezik a náci rezsimmel. S ez nem csupán módszerbeli feltételek egybeesését jelenti. A lényeg a hatalom jellegének azonosságában, osztálytartalmában rejlik.

A fasizmus félreérthetetlen jegyeit viseli magán a junta által alkalmazott, s az állami politika szintjére emelt tömeges terror. A chilei fasizmus szisztematikus népiirtást folytat, a haladó erők teljes fizikai felszámolására törekszik. 2./

Igy akarja elejét venni a lakosság legkisebb junta ellenes megmozdulásának is. Jól jellemzi a helyzetet az Unidad Popular pártjainak 1974. május 1-i felhívása: "Politikai tekintetben az elnyomás nem csupán a baloldal és a munkásosztály ellen irányul, hanem egyre nagyobb mértékben érinti a kereszténydemokratákat, a pártonkívüli függetleneket, sőt a keresztény egyházakat is. A junta még sokkal messzebb ment, olyan brutális és közundort keltő rendszereknél is, mint Mussolinié Olaszországban, vagy mint a braziliai gorillák diktaturája. Nem csupán a nép minden megnyilatkozását tiltják be, hanem még a polgári

ellenzék langyos szembeállítását is. Végképp fel akarnak számolni minden politikai tevékenységet, mintha az ország kormányzása kizárólag a monopóliumokra tartozna... az elnyomás miatt óriási nehézségekbe ütközik az ellenállás a fasiszta politikával szemben. Ez a lakosság több rétegét elégedetlenségbe, passzivitásba és rezignációba hajszolja".
3./

A terror eszkalációjának első szakasza a junta hatalomra jutását közvetlenül követő időszak; a második periódus 1974. júliusa, amikor néhány hét alatt több mint 14.000 embert tartóztattak le. Egyes források 1974. júliusát emiatt második puccsnak is nevezik.

Világossá válik a rendszer fasiszta jellege, ha az alkalmazott módszereket a megvalósító intézményrendszerrel, a koncentrációs táborokkal és a DINA tevékenységével összhangban vizsgáljuk. Miraya Baltra, az UP volt munkaügyi minisztere 58 koncentrációs táborról tesz említést. /Hogy csak a legismertebbekről szóljunk: Tres Alamos, Cuatro Alamos, Dawson szigete, Chacabuco, Písaqua, Cerro Chenán, Pirque, Puchucavi, Ritoque, Colonia Dignidad/ E koncentrációs táborokba zárták a Népi Egység elfogott politikai és gazdasági vezetőit is. 4./

A fasiszta junta népelnyomó politikájának egyik legfontosabb eszköze és megvalósítója az 1974. júniusában létrejött DINA. /Országos Antikommunista Nyomozás Igazgatósága/. Tevékenységének és módszereinek vizsgálata éppen ezért nagymértékben hozzájárul a chilei junta osztályjellegének és jellemző jegyeinek feltárásához.

E véleményünket támasztják alá a különböző nemzetközi szervezetek elemzései is. Az ENSZ Emberi Jogok Bizottsága munkacsoportjának jelentése szerint a DINA a chilei államban betöltött szerepe, fontossága és jogállása miatt egyedül a náci Gestapóhoz hasonlítható; a DINA - mivel

nem áll fölötte semmilyen ellenőrző szervezet, s csupán Pinochetnek tartozik engedelmeskedni - állam az államban."

Hasonlóképpen válekedik a Chilei Junta Tevékenységét - Vizsgáló Nemzetközi Bizottság is, amely 1976. márciusában Helsinkiben tartott IV. ülésén a nemzetközi jogi felelősség kérdését az alábbi módon veti fel: "A Nürnbergben a Gestapóra hozott ítélet a DINA-ra is érvényes."

A DINA - szögezi le - bűnös szervezet, mert:

- a./ bűnöket követett el a polgárok ellen
- b./ a fegyveres erők és a rendőrség ellen
- c./ a külföldön élő potenciális politikai ellenzék képviselői ellen.

Ezért tagjai - ahogyan a Nürnbergi Haditörvényszék lefektette bűnösök az emberiség ellen elkövetett bűnökben.

A DINA-t az 1974. június 18-án kibocsátott 521. számú törvényerejű rendelet hívta életre. Elsődleges és alapvető célja a haladó erőkkel szembeni fellépés.

Meggyőződésünk azonban, hogy bizonyos másodlagos motivációknak is nagy szerepe van abban, hogy a szervezet kivételes politikai-hatalmi befolyásra tett szert.

Ismert tény, hogy a szárazföldi hadsereg, a légierő, a haditengerészet és a csendőrség titkosszolgálatai közötti rivalizálás akadályává vált az összehangolt fellépésnek. Említésre méltó továbbá, hogy a fegyveres erőkön belül - gyengesége ellenére is - létezik egy fasizmus ellenes szárny - s végül az sem utolsó szempont, hogy a caudillo a diktátor-társak feletti ellenőrzést is biztosítani akarta. Nem véletlen tehát az, hogy egyes források /Le Monde/ a DINA-t "Pinochet kinyújtott jobbkarjának" nevezik.

E másodlagos szempontok egyuttal arra is rávilágítanak, hogy a fasiszta junta legszűkebb vezető köreinek belső ko-

héziója sem a legszilárdabb. S e tényezőnek az elkövetkezendő időkben - ha a közeli jövőben még nem is - némi szerepe lehet a fasiszta rendszer átalakításában.

A DINA, mint említettük 1974. júniusában jött létre. Tagjai közé beolvasztották a Népi Egység idején terrorcselekményeket elkövető Patriay Libertad és a Rolando Matus fasiszta rohamcsapatokat, külön halálbrigádokat szervezve belőlük a letartóztatások és az "eltüntetések" foganatosítására. A Dina Főtanácsadója az a náci háborus bűnös és tömeggyilkos, Walter Rauff SS obersturmbannführer, lett, akit a mozgó gázkamrák specialistájaként ismerhet a világ, s aki 97.000 ember elgázosításáért felelős. A DINA szoros kapcsolatot tart fenn a CIA-val, amely ügynökökkel, tanácsadókkal és kiképzőkkel látja el azt. Az 521. számú törvényerejű rendelet a DINA-t az információgyűjtés szerveként említi, s számára meghatározott összeget irányoz elő az államköltségvetésből. A törvényerejű rendelet 9. 10. és 11. cikkelyeit viszont nem publikálták. Ezek a cikkelyek foglalkoznak a DINA végrehajtó szerepével.

A szervezet végrehajtó tevékenysége három fő területre terjed ki: a mindenfajta Chilében tanúsított ellenállás megtorlására, a junta feltételezett és valós ellenségeinek üldözésére, valamint felszámolására.

Az ügynököktől beérkező jelentéseket elektromos adatfeldolgozó rendszerekbe táplálják. Ennek ellenére az adott ügynökre van bízva, hogy a kérdéses személy műveltségi szintjét, szociális helyzetét, biztonsági kockázatát, újra átnevelési lehetőséget egy pontrendszer alapján osztályozza.

Igy az ügynök belátásától függ, bebörtönzik-e vagy sem az elfogottat, továbbá milyen vallatási módszert alkalmaznak vele szemben.

A DINA katonai rendszerben van megszervezve. Vezetője

Manuel Contreras Sepulveda ezredes. 3000 fős tönkcsapata van, amely az egész országra kiterjesztett hálózattal rendelkezik. A központ munkáját 10.000 ügynök segíti. 5./

A DINA az általa letartóztatott személyekkel való bánásmód kegyetlensége tekintetében még a Gestapót is felülmúlja. 6./

A terror speciális módszereinek alkalmazásáról pedig az ugynevezett 119-es esete árulkodik. 7./

Fel kell hívni a figyelmet a Chilei Titkosszolgálat nemzetközi tevékenységére is. A CIA-val történő együttműködést kiegészíti az Argentin Antikommunista Szövetséggel - a hírhedt féllegális AAA-val - történő együttműködés. Az AAA összeállítja, illetve a DINA-tól megkapja a junta feltételezett ellenségeinek listáját, ezeket a személyeket letartóztatja és likvidálja.

A DINA külföldi tevékenysége azonban nem korlátozódik csupán listák összeállítására. Az emigrációban élő, haladó személyeket állandó megfigyelés alatt tartják, s merényleteket, akciókat készítenek elő ellenük. Általában diplomatáknak álcázva a junta nagykövetségein végzik munkájukat.

A Het Vrije Volk című holland lap 1976. októberében leleplező cikket közölt a DINA tevékenységéről, és megállapította, hogy a chilei titkosszolgálat európai központja Brüsszelben van, munkáját Mario John Barrera ezredes koordinálja. 8./

A DINA neves chilei emigránsok ellen követett el merényletet. Így 1974. szeptember 30-án Prats tábornokkal Buenos Airesben pokolgép végzett. 1976. szeptember 21-én Washingtonban Orlando Leteliert, a Népi Egység volt hadügyminiszterét gyilkolták meg hasonló módon. Szerencsésebbnek bizonyult Bernardo Leighton a Kereszténydemokraták baloldalának egyik vezetője. Ellene géppisztollyal követ-

tek el merényletet 1975. október 6-án Rómában. A támadást azonban túlélte. Látható tehát, hogy a DINA keze messzire elér és gyakorlatilag a fasiszta junta terrorexportjáról beszélhetünk. Joggal nevezhetjük e bűnös szervezet tevékenységét a világ közvéleményével szembeni kihívásnak.

Az 1973. szeptember 11. óta életbe léptetett belső hadiállapot és a junta osztálylényege következtében a hadsereg politikai monopolhelyzetben van és a belső elnyomó funkció gyakorlása vált fő feladatává.

Az ország életének minden területét áthatja a militarizmus. "Kegyetlen osztálypolitikát alkalmaznak - szögezi le a Chilei Kommunista Párt 1975. augusztusi Kiáltványa -, amely egy igen csekély kisebbségnek kedvez: a nemzeti és nemzetközi monopóliumoknak, a pénzügyi és bankintézeteknek, a nagy importőröknek és exportőröknek, a latifundistáknak. Ez a kisebbség a nép elleni nyílt harcban hőhérként használja fel a Fegyveres Erőket..." 9./

A fasiszta junta, mivel a hadsereg az egyetlen támasza, állandóan növeli a létszámát, és emeli a költségvetési juttatásokat.

1973. szeptemberében, a fordulat idején a Fegyveres Erők összetétele a következő volt: a szárazföldi hadsereg létszáma 38.000 fő, ebből 9.000 a szolgálati idejét töltő katona.

A haditengerészet 15.000 matrózzal rendelkezett, közülük 1.200 a katonai szolgálatra behívottak száma. A légierő 8.000 főt számlált, a csendőrség létszáma 22.500 fő volt. A chilei fegyveres erők összlétszáma tehát a fordulat pillanatában 83.500 főt tett ki. 10./

1974. szeptemberére azonban ez a létszám már jelentősen megemelkedett. Egyes források 300.000, /11./ mások 400.000 főnyi hadseregről irnak. 12./

Az ejercito felduzzasztása mellett a junta a fegyveres erőkön belül meglévő ellenzéki gócok felszámolására két módszert alkalmaz. Az elnyomást, a megfélemlítést és a juttatások rendszerét. Ahogy a Chilei Kommunista Párt 1975. augusztusi Kiáltványa megfogalmazta: "Pinochet és hivei még a Fegyveres Erők tagjainak soraiban is alkalmazzák a feljelentést, a besugást, a letartóztatást, a protekcionizmust, amelyeket az elkmállás megtörésére és legázolására szánnak...

- ugyanakkor - ...

A fasiszta kamarilla, hogy függésben tartsa a Fegyveres Erőket, felhasználja a hizelgésen, a magas fizetésen és nyereségen keresztül a korrupcióra való ösztönzés olyan formáit is, mint a kereskedelmi vállalatokban való részvéttel, valamint a jól jövedelmező pártfogói állások állandó használatu elnyerése". 13./ A chilei hadsereg szerepének tárgyalásakor nem hagyhatunk figyelmen kívül még legalább két szempontot. Egyrészt a tisztikara összetételét, másrészt az USA-befolyás következményeit. E két egyidejű és egymással párhuzamosan ható tényező eredményezi, hogy erősödik általában a hadseregek beavatkozásának tendenciája a politikai életben. A II. világháború után lényegesen módosult a latin-amerikai és a chilei hadsereg tisztikarának szociális összetétele is. Kapcsolatban van ez az ipari termelés növekedésével, a társadalmi struktúra megváltozásával. Míg a 20-as, 30-as években a tisztikar túlnyomó többségét a nagybirtokos osztály és a kereskedelmi burzsoázia fiai alkották, addig a II. világháborút követő időkben a tisztikarba sokkal nagyobb számban kerültek be az ipari nagyburzsoázia, a középrétegek és a kispolgárság képviselői. A tiszthelyettesi állományban pedig a munkás és paraszt származásuak aránya emelkedett.

A chilei Ejército, a szárazföldi hadsereg tisztikarának osztálymegoszlása például a következőképpen fest. A tisztek 42 %-a a nagypolgárságból, 39 %-a a módos középrétegekből, 19 %-a a kevésbé tehetős kispolgárságból került ki. A magasrangu tisztek 65 %-át a középrétegek alkotják, viszont e tiszteket rokoni szálak kapcsolják a felsőbb osztályokhoz. 14./

Az amerikai beavatkozást, a Fegyveres Erők tagjainak ideológiai és politikai "meggyurását" szolgálják a latin-amerikai hadseregek tisztjeinek az Egyesült Államok bázisain és iskoláin történő ki-, illetve továbbképzése. Egyes adatok szerint a chilei fegyveres erők kötelékéből minden évben 200 tiszt, illetve altiszt vesz részt az USA-ban vagy a Panama csatorna övezetében lévő támaszponton egy éves gyakorlaton. Ilyen továbbképzésen a II. világháborútól napjainkig a chilei hadsereg 4000 tisztje vett részt. Pinochet tábornoknak háromszor is 1965-ben, 1968-ban, 1972-ben volt alkalma egy-egy évet az Egyesült Államokban eltölteni. 15./

Az IPW Berichte adatai szerint a Panama csatorna övezetében kiképzett chilei tisztek száma 3600-ra, a csendőröké 24.000-re tehető. 16./

Ezeknek a tényezőknek az eredményeképpen napjainkban markánsabban fejeződik ki a hadseregek osztályjellege, s a fegyveres erőkön belül általában két irányzat alakul ki. Egy demokratikus szárny, - ami Chilében is létezett, s Schneider, valamint Prats tábornokok neve fényjelzi ezt az irányzatot - s egy reakciós, amerikabarát, fasiszta megoldásokat követelő szárny. Emellett figyelembe kell vennünk azt is, hogy a hadsereg a mindenkori állam szerves része, az osztályuralom fenntartásának eszköze, tehát nem független szervezet, s az állammonopólkapitalizmus

kialakulásával létrejövő katonai-ipari komplexumok mind érezhetőbben meghatározzák az adott állam politikai irányvonalát.

Ugyanakkor bizonyos körülmények között megvalósulhat az államapparátus, nevezetesen a hadsereg "társadalmi elidegenedése". A fegyveres erőknél ezáltal lehetőségük nyílik a hatalomra kerülésre, a társadalmi konfliktusokba való "döntőbírókénti" beavatkozásra, osztálykapcsolataik helyreállítására. "Válságos helyzetekben, amikor a "társadalmi békét" robbanás fenyegeti, a katonaság hajlik arra, hogy helyreállítsa osztálykapcsolatait, és így elveszti politikai semlegességét". 17./

Ez történt Chilében is 1973. szeptember 11-én. A hadsereg fasiszta szárnya, - előzőleg már belső küzdelemben legyőzve a demokratikus tisztek és altisztek ellenállását - megdöntötte az Allende kormányzatot.

Elősegítette a reakciós szárny fölénybe kerülését a chilei hadseregben uralkodó porosz szellem, a német bevándorlók gyermekeinek fasiszta szimpátiája, és az a tényező is, hogy a hadsereg sorkatonai állományát a legelmaradottabb rétegekből verbuválták, s e rétegek számára a hadseregbe való bekerülés tekintélyt, életszínvonal emelkedést, hatalmat jelentett. Így könnyen felhasználhatók fasiszta célokra is. Fontos dologra hívja fel a figyelmet E. Hobsbawm angol tudós, amikor megállapítja: "A tisztikar ma már nem egyszerűen az uniformisba bujt uralkodó osztály ... Tisztnak lenni, bármilyen is a tisztikar szociális összetétele, egyre inkább azt jelenti, hogy technikai foglalkozást űzni.

Ez a hivatásszerűvé válás, illetve a hadsereg elkülönülése a lakosság többi részétől különösen intenzív azokban az országokban, ahol eltörölték a kötelező katonai szolgálatot, s így nemcsak a tisztek, hanem a közlegények is hivatásosak. Ennek nagy politikai jelentősége van.

A szocialisták hagyományosan mindig az egyenruhát öltött civilek hadseregét részesítették előnyben - vagyis az általános katonai szolgálatot -, mert feltételezték, hogy ezek az emberek civilként fognak reagálni ... A hadsereg minél inkább szakosított és jól fizetett elit csoportok együttesévé válik, annál kevésbé várható, hogy tagjainak "civil" reakciói lesznek.

A hadsereg abban is különbözik az egyéb közszolgálati testületekről, hogy egyre inkább egy sokféle célra felhasználható testület. 18./

Hobsbawmnak a hivatásos hadseregről és annak sokféle célú felhasználásáról adott jellemzése Chile esetében is helytálló. Erre Ő maga is felhívja a figyelmet tanulmányában. Az tény, hogy jelenleg a chilei hadsereg népe hóhéra. A junta elleni eredményes küzdelemnek viszont egyik legfontosabb feltétele a fegyveres erőknek, vagy jelentős részüknek aktív szembefordítása Pinochet klikkjével. S erre megvan a lehetőség, mivel a tisztogatások ellenére is létezik egy nem fasiszta szárny a chilei hadseregben.

A totális fasizmus intézményrendszerének kiépítését, a burzsoá alkotmányosság felszámolását szolgálják a junta jogi aktusai. Közös jellemzőjük: a fasiszta ellenforradalmat megelőzően funkcionált politikai-jogi intézményrendszer teljes megsemmisítése, az emberi szabadságjogok eltörlése, az állampolgárok közéleti tevékenységének megbénítása, a fasiszta államberendezkedés rendeleti uton történő kiépítésére irányuló törekvés.

Érdemes röviden szemügyre venni a junta legfontosabb rendeleteit.

Az 1973. szeptember 11-én életbe léptetett Decreto-Ley N^o-1, - amely gyakorlatilag felszámolta a törvényesség és az alkotmányosság morzsáit is - kimondta: "Tisztelet-

ben tartja a Köztársaság Alkotmányát és a törvényeket, de csak olyan mértékben, amilyen mértékben azt az ország jelenlegi helyzete megengedi." 19./

Egyben felruházta a juntát a legfelső törvényhozó és végrehajtó hatalommal.

A Decreto-Ley N^o-3 bevezette az országban az ostromállapotot az estado de sitio, a Decreto-Ley N^o-5 pedig az estado de guerra, a háborus állapotot. Ezzel egyidőben toque de queda, kijárási tilalmat rendeltek el.

A rendkívüli állapotot és a kijárási tilalmat 1976. augusztusában hosszabbította meg a junta újabb félévvel. Az országban tehát a normális rend és törvényesség még nem állt helyre. A junta rendeletekkel kormányoz. A Decreto-Ley N^o-128 értelmében a Pinochet klikk az alkotmányozó, törvényhozó és végrehajtó hatalom egyedüli letéteményese.

Jogosult tehát az alkotmánymódosításra is. E törvényerejű rendelet kimondja: "Azon törvényerejű rendeletek előírásai, amelyek módosítják az Állam Politikai Alkotmányát, annak részét alkotják és abba inkorporáltatnak." 20./

Az 1974. december 4-én kibocsátott Decreto-Ley N^o788 még tovább ment. Egyenesen "törvényesítette" az Alkotmány hatályon kívül helyezését.

"A junta kormányzásának ideje alatt kibocsátott törvényerejű rendeletek legyenek ugyan bármennyire ellentétesek, ellenkezzenek bármennyire az Állam Politikai Alkotmányának valamelyik előírásával, betartandók és a módosító normák minőségével birnak." 21./

A Decreto-Ley N^o-641 1974. szeptember 11-én formálisan ugyan feloldotta a háborus állapotot, ám a Decreto-Ley N^o-640 bevezetett előtte egy sor módosítást. Négy ostromállapot /rendkívüli állapot/ fokozatot állapított meg, ezek egyike, amely alapján a katonai törvényszékek Chilében jelenleg ítélkeznek a "rendkívüli állapot fokozott belső védelem idején." A bíróságok tevékenysége jelenleg egy 1925-ben hozott Katonai Kódex előírásai szerint zaj-

lik. Ennek megfelelően az ügyészeknek nem kell törvényes képesítés, a vallomásokat torturával kényszerítik ki, a védelem is büntethető, néhány büntípus alapján hozzák meg ítéleteiket, amelyek ellen fellebbezésnek nincs helye. A leggyakoribb vádak a hazaárulás, a kémkedés, a zendülés, amelyet az ellenség, így a "belső ellenség" követel. A Katonai Igazságszolgáltatási Kódex 73. cikkelye kimondja, hogy a katonai törvényszékek csak akkor illetékesek ítélni, ha "külső ellenség, vagy szervezett lázadó erők" ellen kell fellépni. Az érvényben lévő 12.927. számú törvény egyébként pontosan meghatározza a háborús időkre jellemző rendkívüli körülményeket, a Katonai Kódex alkalmazásának feltételeit:

"... amikor külső ellenség ellen kell hadműveletet végezni, vagy szervezett fegyveres lázadók ellen, akik külső agresszor segítségével tevékenykednek." 22./

Nyilvánvaló Chilét semmilyen külföldi agresszió nem éri, és semmilyen külföldi agresszor nem támogat semmiféle lázadó fegyveres csoportot.

A junta azonban, hogy eljárásnak törvényes mázt adjon, összefüggésbe hozza a Katonai Kódex 245. cikkelyének első bekezdését a 419. cikkely második bekezdésével. A 245. cikkely első bekezdése meghatározza a kémkedést:

"Az ellenség tudomására /jut/ ... bármilyen hír, adat, amely segítheti tevékenységét, vagy megkárosíthatja a Nemzeti Hadsereget." 23./ A 419. cikkely második bekezdése pedig az ellenséget határozza meg: "Ellenség alatt nem csupán a külföldi, hanem bármilyen fegyveres felkelő csoportok, vagy katonailag szervezett lázadó tényezők értendők." 24./

E tények hatására egy külföldi ujságíró 1974-ben, Huerta tengernagy, a junta akkori külügyminisztere által tartott sajtókonferencián megjegyezte, hogy ami Chilében van, az

fasizmus Huerta így válaszolt: "Nem tudom mit értenek ma a fasizmus szón. Fiatal koromban Európában voltam és akkor ezzel a kifejezéssel az erős, vezetőképes kormányzatot illették. Ha bennünket ezért neveznek így, mert erős kormány vagyunk, akkor mi igenis fasiszták vagyunk." 25./

A fasiszta junta, amint említettük, a demokratikus és politikai szabadságjogokat is felszámolta. "Minden állampolgári szabadságjogot elvetettek. Teljesen megsemmisítették a gyülekezési, szervezkedési, a szólás és a sajtószabadságot. A megtorló intézkedések hihetetlenül kegyetlenek." 26./

1973. szeptember 14-én a junta törvényen kívülnek nyilvánította a marxista pártokat, tevékenységüket betiltja. Pinochet megjegyzése ezzel kapcsolatban a szeptember 21-én tartott sajtóértekezleten: "Törvényen kívül helyeztük a marxista pártokat, e káosz fő okozóit: Mert az ő szisztémájuk, amely híján van az etikának és az erkölcsnek, vezetett ehhez a káoszhoz." 27./

A marxista pártokra és elsősorban a Kommunista Pártra a fasiszta fordulat óta iszonyu terror nehezedik. Pinochet is tudja, hogy a rezsim legkövetkezetesebb és legerősebb ellenfele a Kommunista Párt.

"Valamennyi ellenségünk közül egy az igazán veszélyes: a Kommunista Párt. Szét kell zuznunk most, az újjászerveződés időszakában! Ha ezt nem sikerül elérnünk, a Kommunista Párt pusztít el bennünket." 28./ - jelentette ki 1974. júliusában. A marxista pártokkal egy napon a 29. számú Közleményben a junta feloszlatottnak nyilvánította a Nemzeti Kongresszust:

"Santiago 1973. szeptember 13.

29. számú Közlemény

A mai kelettel a Kormányzó Junta elrendelte a következőt: Feloszlatja a Nemzeti Kongresszust és betöltetlennek

nyilvánítja a jelenleg ilyen minőséggel felruházott képviselői tisztségeket." 29./

1973. szeptember 26-án a Chilei Dolgozók Egységes Központját a CUT-ot /Central Unica de Trabajadores/ is törvényen kívül helyezik és betiltják. Vagyonát elkobozzák, gyűléstartási és sztrájkjogát megvonják, a 198. számú dekretummal pedig megtiltják a szakszervezeti választásokat is. Baloldali vezetőit letartóztatták. A Frankfurter Allgemeine Zeitung az alábbi módon értékeli az eseményt: "A CUT betiltásával a szakszervezeti szintű nemzeti képviselet lehetőségétől is megfosztották a munkásokat; kollektív követelések benyújtását és a sztrájkokat is megtiltották. Az egyes ipari szakszervezeteknek sem engednek választásokat. A Népfront idején szerzett mandátumokat meghosszabbították. A megüresedő posztokat mindig rangidősnek kell elfoglalni. Ily módon mind több vezetésre alkalmatlan szakszervezeti tag vett át fontos feladatokat ... Nem más szomorú roncsoknál, ami a katonák alatt a chilei demokráciából - összehasonlítva az ország hagyományos szabadságjogaival - megmaradt." 30./

1973. szeptember 27-én kellemetlen és nem várt meglepetés éri a Kereszténydemokrata és a Nemzeti Pártot is. A junta e napon ugyanis minden politikai párt tevékenységét betiltja, illetve felfüggeszti.

1974. január 21-én a junta bejelenti, hogy a betiltott pártok nem adhatnak ki nyilatkozatokat, nem rendezhetnek gyűléseket. /A betiltott pártokon természetesen nem a marxista pártokat kell érteni, hiszen azok törvényen kívül vannak helyezve/. S amikor 1976. májusában a Kereszténydemokrata jobbszárny élén Frei-jel úgy érzik, hogy nyíltabban bírálhat, a junta betiltja adójuk, a Radio Balmaceda működését és az Ercilla című hetilap egy számát elkobozza. Összetűzésbe került a Pinochet kamarilla az

egyházakkal is.

A letartóztatottak segélyezésére az egyházak által alakított Pro paz bizottságok /békebizottságok/ 1975. szeptemberi betiltása nagy felháborodást váltott ki papi körökben. Henriquez biboros ezután életre hívta ennek katolikus utódszervezetét, az ugynevezett "Szolidaritás-Vikáriátust", a "Vicaria de la Solidaridad"-ot. Helmut Frenz német evangélikus püspök, akit a junta a Pro paz bizottságok szervezése miatt kiutasított Chiléből Pinóchetéknek arra a vádjára, hogy vörös lett az egyház, válaszolta: "Az egyház nem lett vörös, hanem kezd keresztény lenni."

A fasizmust idézi a juntának a kulturával és az értelmiségiekkel kapcsolatos magatartása is. A kultúra elleni hadjárat Neruda házának feldulásával vette kezdetét, majd könyvégetésekkel folytatódott! Három héttel a fasiszta puccs után a junta közzétette a tűzzel megsemmisítendő könyvek listáját. Ezen a következő szerzők művei szerepeltek: Marx, Engels, Lenin, Neruda, Gorkij, Puskin, Dosztojevszkij, Thomas Mann, J. London, Balzac, Gabriel Garcia Marquez.

A junta bejelentette, hogy az oktatási intézményekben hivatalos tankönyvként fogják használni a Mein Kampfot. 1973. október 16-án Havannában a Latin-amerikai művészet képviselőinek második kongresszusa így jellemezte a chilei helyzetet: "Ma a Chilei Köztársaságban ugyanolyan könyvmáglyák lángja csap az égre, mint amilyenek 40 évvel ezelőtt a hitleri Németországban égtek." 31./

Az egyetemeken "oktatási reformot" léptettek életbe. A gyakorlatban azonban ezek az intézkedések a felsőoktatási intézmények autonómiájának teljes elvesztését és militarizálását jelentették.

Valamennyi egyetem rektorát leváltották, helyükre tiszte-

ket neveztek ki. Rendőri ellenőrzést vezettek be a liceumokba. Egyes tárgyakat - mint a szociológia, a marxizmus, a filozófia betiltottak, másokat mint a politikai gazdaságtan, pszichológia, antropológia, újságírás "fölslegesnek" nyilvánítottak. Az oktatási miniszter - aki kezdetben José Navarro szélsőjobboldali professzor volt - tisztségét is katona vette át: Hugo Castro tengernagy. A 130.000 egyetemi hallgatóból 25.000-et kizártak. 32./ A chilei Állami Egyetem 35.450 diákjából 19.523-at távolítottak el. 33./ A junta bezárta az Állami Műszaki Egyetemet, a Chilei Állami Egyetemet, a Katolikus Egyetemet kihelyezett tagozatait.

A tandíjakat megemelték, ily módon az alacsony jövedelmű társadalmi rétegek gyerekei előtt gyakorlatilag elzárták a továbbtanulás lehetőségét.

Az egyetemeken tisztogatásokat hajtottak végre az alkalmazottak és az oktatók között is. 1973-ban eltávolították a marxistákat, 1976. januárjában a kereszténydemokratákra került sor, a harmadik hullám pedig azokat sodorta el, akik "elméleti merevségből" nem hódoltak be az új rendszernek. Végeredményben a felsőfoku intézetek tanárainak 35 %-a, a diákságnak 20 %-a kényszerült elhagyni az egyetemeiket és a főiskolákat. 34./

Az 1976. januári tisztogatási akciók következtében felgyorsult az "értelmiségiek távozásának" 1970. óta megfigyelhető folyamata. Chile 1974-ben már elvesztette értelmiségi kádereinek 10 %-át. A helyzet azóta romlott.

Az Allende kormány idején főként mérnökök, technikusok emigráltak, 1973. szeptember 11-e után orvosok, társadalomtudósok, alapkutatásokkal foglalkozók. Az ország elvesztette orvosai 18 %-át, mérnökei 30 %-át. 35./

A junta hozzáfogott az ifjúság átneveléséhez is. Az 1975. január 30-án kelt 137. számú körlevél értelmében meg kell gyökereztetni az új erkölcsi értékeket még a Népi Egység

hajdani hiveinek gyermekeiben is. Ezért átnevelő táborokat kell létrehozni az ország különböző részein, s több mint 600.000 fiatalt kell "megnemesíteni", lelkiekben gazdaggá tenni. Az első átnevelő tábort az ország déli részén, Osorno tartományban 1975. február 5-én már meg is nyitották.

Mint e példákból is kitűnik, a junta tartós hatalomgyakorlásra rendezkedett be, s kísérletet tesz a totális fasizmus intézményrendszerének kiépítésére. E téren még csak a kezdeti lépéseket tette meg. Akadályozza ebben elsősorban a tömegbázis hiánya, a rendkívüli állapotok további fenntartása, a törvényesség és a demokratikus szabadságjogok eltörlése, s a belső elszigetelődés.

A junta intézkedéseiből kiderül, hogy egyfajta korporációs jellegű, személyhez kötött caudillizmus kiépítésén fáradozik. Ezt jelzi az 1974. júniusában kibocsátott Decreto-Ley N^o-527, amely Pinochetet a "nemzet vezérévé" nevezi ki, s felruházza a köztársasági elnök alkotmányban lefektetett jogaival, beleértve a kivételes állapot kihirdetésének jogát is. Ha a "nemzet vezére" megbetegedne, vagy meghalna, a rendelet értelmében az utódlás sorrendje a következő: Pinochetet a haditengerészet főparancsnoka, őt a légierők főparancsnoka, a légierők főparancsnokát pedig a csendőrség vezetője követi. Chilében tehát egyenlőre nincs szó a "brazil képviseleti demokrácia" szisztémájáról, az elnökök egymást követő váltásáról /Castelo Branco, Costa e Silva, E.Geisel/.

Nincs szó Chilében "Frei alternatíváról" sem, amit egyes nyugati politikai körök szeretnének. 1975-ben pedig még a Le Monde Diplomatique is így írt: "A junta nemzetközi helyzete egyre tarthatatlanabbá válik; megérett arra, hogy rendőri-katonai államból felülvizsgált és korrigált

rendőri-katonai-civil állammá válják. Ezt az átmenetet megkönnyítené a kereszténydemokrata politikusok és technikai tanácsadók tekintélyes csoportjának jelenléte a junta körül. Frei és a hozzá hasonló személyiségek "elfogadhatók" az ipari, a pénzügyi és az egyetemi csoportok számára az Egyesült Államokban, Európában és Latin-Amerikában egyaránt." 36./

A junta saját intézményesítését új alkotmány kibocsátásával akarja megalapozottá tenni. Leigh tábornok már 1973. szeptemberében egy sajtókonferencián bejelentette a junta ezen szándékát, kifejtve, hogy a régi, 1925-ben elfogadott alaptörvény már anakronisztikus. Milyen lesz az új alkotmány?

"Az alkotmány garantálja minden chilei részvételét. Figyelembe fogja venni a munkások, a parasztok, a szakszervezetek és a nők képviselőit. Nem vagyunk fasiszták és nem vezetünk be ilyen természetű kormányzatot. Kormányon maradásunkat sem igényeljük egyszer-smindenkorra. Csupán arra a szükséges időre, hogy kialakítsuk az ország új és szilárd alapjait, és akkor Chile népe választhat majd olyan kormányzatot, amelyet jobban óhajt." 37./

Az alkotmányelőkészítő kísérletekkel párhuzamosan a junta tett néhány látszatlépést a törvényesség felé is. Az 1975. májusában született 1009-es rendelet például a DINA tevékenységét igyekezett korlátozni. Kimondta: bebörtönözés után az illető személy rokonait 48 órán belül értesíteni kell, a bebörtönözött pedig öt napon belül a belügyminiszterhez, vagy a bírósághoz fordulhat. 1976. január 28-án született meg e rendelet végrehajtási utasítása a 187. számú dekrétum alakjában. E rendelkezés is bevezet néhány, a bebörtönzött érdekeit szolgáló intézkedést /pl. orvosi vizsgálat lefolytatása stb./ de e jogszabályt gyakorlatilag nem érvényesítik.

Tömegbázisa megteremtése érdekében az ellenzék megosztása céljából, és a nem létező törvényesség demonstrálásaként a junta bejelentette, hogy létrehozta az Államtanácsot, amely a "nemzet vezére" tanácsadó szerve lesz. Ebben volt köztársasági elnökök és miniszterek vennének részt. A junta elsősorban a kereszténydemokraták megnyerésére gondolt. A Kereszténydemokrata Párt azonban már egységesen ellenzékbe vonult, és Frei sem vállalta a részvételt. Néhány kivétel azért akadt. Ilyen volt Juan de Dios Carmona, exminiszter, aki belépett az Államtanácsba.

A junta korporációs törekvéseit jelzi a "Munka Frontja" elnevezésű szervezet létrehozása. A Munka Frontja azokat a szakszervezeti vezetőket tömöríti, akik legellenségesebbek a marxizmus iránt. Letagadhatatlan tény, hogy kisebbségben vannak a parasztok és a munkások között, viszont megosztják a dolgozókat. Ráadásul csak ők állhatnak elő "követelésekkel". Mindenesetre az elképzelés gyakorlati megvalósítása még csiraállapotban van. Ám jelzi a törekvés irányát. Létrehozta a junta az "Ifjusági Frontot" is, amely a fiatalok, az iskolások "hazafias nevelését" szolgálja. S nem feledkezhetünk meg a kialakulóban lévő francoista színezetű mozgalomról, a Nemzeti Egység Mozgalmáról sem. E szervezetet Enochet "tömegpártnak" szánta. Felöleli a munka, az ifjuság a nők és a munkáltatók frontját. A mozgalom a belügyminiszter alá tartozik, s a haderő hatáskörébe, amelynek főparancsnoka viszont nem más, mint az államfő. Amint látható, a chilei fasizmus kormányzati gépezetének kiépülési folyamata két szakaszon ment keresztül. Az első szakaszt a burzsoá törvényesség és államapparátus intézményeinek felszámolása, a második szakaszt egy még kezdeti stádiumban lévő fasiszta típusú intézményesítés kialakítására irányuló törekvés fényjelzi. E diktatura főbb jellemzői: Osztályszempontból a hazai

és a külföldi nagybirtokosoknak és monopóliumoknak a nemzetközi imperializmus - s elsősorban az USA - által támogatott és létrehozott hatalma, amely alapvetően külső tényezők miatt létezik. Fő jellemvonása a függő viszony. Az imperializmus latin-amerikai stratégiai koncepciójának része, a nemzeti érdekek elárulója. Nincs jelentős tömegpártja és tömegbázisa, ez kényszeríti a reakciót a hadsereg és a rendőrség felhasználására.

A chilei junta a totális fasizmus nyílt terrorisztikus diktatúráját valósítja meg. Fő kormányzati eszköze a terror, amelynek alapvető rendeltetése: minden eszközzel elszigetelni a népet; elsősorban a munkásosztályt. Az elnyomás és a megtorlások mindenekelőtt a kommunisták és a marxisták ellen irányulnak, de üldözik az összes demokratikus és baloldali erőt is. A hadsereg és a titkosrendőrség nagy szerepe miatt az ország militarista rendőrállammá vált, ahol az emberi és a demokratikus szabadságjogoknak a morzsáit is megsemmisítették. A junta igyekszik megszerezni a szakszervezeti mozgalom felett is az ellenőrzést, amelyet a korporativizmus jegyében az államgépezet akar kapcsolni. Jellemzője továbbá a személyhez kötött Caudillismo fasiszta változatának megteremtése, az országban lezajló események hamis, eltorzított, demagóg és sovinszta propagandája.

Ezeket a megállapításokat maga Pinochet tábornok támasztja alá a kolumbiai televízióknak 1976. decemberében adott nyilatkozatával, amikor is kifejtette elképzeléseit Chile jövőjéről. A hagyományos demokráciák elavultak, mondta. "A marxizmus-leninizmusnak nevezett óriás megjelent a színen. Éppen ezért, ha nem lépünk fel megfelelő eréllyel és egységben, beszívárog a marxizmus, és vége a demokráciának... Chile tekintélyuralmi demokráciát kíván megvalósítani." 38./

Pablo Baraona az új gazdaságügyi miniszter még hozzáteszi: "egy erős, tekintélyuralmi kormányzat most is, a továbbiakban is, egészen más, mint egy önkényeskedő kormányzat." 39./ E kijelentésekből két következtetés vonható le. Egyrészt, maguk Pinocheték is elismerik - kénytelenek elismerni - rendszerük önkényes, terrorisztikus jellegét, másrészt bizonyos látszat szerkezeti átalakításra szánták el magukat. Ezt jelzi a tekintélyuralmi kormányzat és az önkényeskedő kormányzat közötti különbségtétel is.

E felé tett lépésnek értékelhető a már említett új alkotmány kidolgozására alakult bizottság munkájának fokozottabb kibontakozása is. A bizottság vezetője Enrique Arturo Escobar, aki 1958-tól 1964-ig Jorge Alessandri emőksége idején külügyminiszter volt. A bizottság tagjai között találjuk Jaime Guzmant, a Pinochet-rendszer fő ideológusát, fanatikus római katolikus személyiséget is, akinek elmélete két alaptételből indul ki:

A demokráciát meg kell védeni a demagógóktól és a politikusoktól, s hogy a kommunizmus szükségtelen rossz. Ezért a végrehajtó hatalomnak kell erősnek lennie, ha az "igazi chileiek" humanista és keresztény tradícióinak megfelelően akarja, hogy éljen a nép. Ezen új életforma középpontjában a család kell hogy álljon.

Ezt az "Új intézményesítést" egyelőre a junta által kibocsátott "intézményes rendeletekkel" kell elérni, s idővel megvalósulhat az egykamarás törvényhozás, amelyben részben kijelölt tagok /a jelenlegi államtanács egyes tagjai/, részben pedig "funkcionálisan kijelölt" tagok vesznek részt. /Azaz olyan személyek, akik pozíciójuknál fogva jogosultak erre./ S végezetül egyes törvényhozókat választanak majd, de a 35. életévet be kell tölteniük, s egyetlen pártnak sem lehetnek tagjai.

Ezek az elképzelések azt bizonyítják, hogy a junta bizonyos, nem lényegi változtatások bevezetésével tartós hatalomgyakorlásra rendezkedik be és nem kíván visszatérni a polgári demokrácia mégoly konzervatív formáihoz sem. Emiatt a demokratikus erőknél csupán egyetlen lehetőségük maradt; a junta megdöntése.

III. A junta gazdaságpolitikája

A fordulat óta eltelt több mint négy év, s ezidő alatt világosan kirajzolódott a junta gazdaságpolitikája. Az Unidad Popular pártjai 1974. május 1-i dokumentumának jellemzése szerint: "A junta politikája lényegében az imperializmus és a nagyburzsoázia kétségbeesett kísérlete a chilei társadalom fölött gyakorolt uralmának visszaállítására. A haderő, a csendőrség és a tisztikar fő parancsnokai hajlandónak mutatkoznak arra, hogy a reakciós politikai és gazdasági restauráció fő eszközei legyenek. Az ugynevezett nemzeti ujjaépítés semmi egyéb, mint azon osztály kiváltságainak visszaállítása, amely az országot éveken át kiszákmányolta, visszamaradottságban és függő helyzetben tartotta. A junta elnyomó politikája nem véletlen: a rendszer lényegén alapul, amelyet a chilei és a nemzetközi reakció az ország nyakára ültetett.

Az érem másik oldala a diktatura gazdasági politikája. A népi kormány intézkedéseivel erősen megrendített monopolkapitalizmus visszaállítása gyors tőkefelhalmozást igényel, amit csak a bér munka szuperkiszákmányolásával lehet biztosítani... A séma nem új; minden reakciós kormány ezt alkalmazza. Új csak a brutalitás, amellyel Chilében keresztülvitték." 1./

E kiáltvány rámutat néhány igen fontos összefüggésre, amelyek - többek között - a junta gazdaságpolitikájának megértése szempontjából is alapvetőek.

Világossá válik az a tény, hogy a hadsereg nem csupán a politikai, hanem a gazdasági restauráció fő tényezőjévé is vált. A politikai elnyomó funkció kiegészül tehát a gazdasági folyamatokba való aktiv beavatkozás funkciójával.

Ez a gazdasági beavatkozás azonban nem csupán eseti, tüneti és felszíni, ez a gazdasági befolyásolás lényegi; azaz meghatározott gazdasági stratégia szolgálatában áll. Nem ujkeletű jelenségről van szó. A chilei fasiszta ellenforradalom gazdaságpolitikai szempontu megközelítésből is beilleszkedik az 1964-es brazil, az 1971. évi bolíviai az 1973. évi uruguayi fasiszta fordulatok célrendszerébe. 2./

Az 1973. szeptember 11. óta eltelt időszak a junta által megvalósított gazdasági feladatok, intézkedések alapján több - időhatárokhoz ugyan nem köthető - szakaszra osztható. E szakaszok egymásba olvadását a - későbbiekben részletezendő - gazdaságpolitikai célrendszer foglalja egységbe.

A junta a hatalomátvételt követő időszakban elsősorban az Unidad Popular által létrehozott gazdasági vívmányok felszámolására; a meggyengült monopóliós szektor és latifundium-rendszer visszaállítására törekedett.

A továbbiakban e monopóliós fejlődés meggyorsításához szükséges dinamikus tőkefelhalmozás biztosítása céljából a bér munka kényszereszközökkel történő szuperkizsákmányolásához folyamodott.

E célokat szolgálták a nemzetgazdaság tőkés szanálását segítő intézkedések: a reprivatizálás, a denacionalizálás, az agrárreform fokozatos felszámolása, az infláció és a munkanélküliség, a külföldi tőkének adott kedvezmények.

Chile ugyanis a nemzetközi finánc tőke szempontjából rendkívül fontos. Réztermelése a világtermelés 10,6 %-át adja. Fontos bányászati termékei azonban a vas, a mangán, a molibdén, a higany, a barna- és a kőszén, a káli- és a salétromsó is. A bányászati termékek együttesen a chilei export 4/5-ét teszik ki. Megfigyelhető tehát két fontos, egymással összefüggő jelenség: Chile ráutaltsága bányászati cikkei exportjára, és ezeknek a nyersanyagoknak a

fontossága az imperialista országok számára. Chile erősségében rejlik tehát gyengesége is. Ez magyarázza az Unidad Popularral szemben alkalmazott gazdasági agresszió eredményességét is.

Gyökeres változást a nemzetközi fináncsőke és Chile viszonyában - többek között - a gazdaságpolitikai fordulat következtében - 1973. szeptember 11-e jelentett. E szempontból jellemzőnek tekinthetők a Financial Times elismerő sorai: "Latin-Amerikában egyetlen katonai kormány sem annyira jóindulatu a magánszektorhoz, mint a chilei junta. A nagytőke képviselői, miniszteri és tanácsosi kulcspozíciókat töltenek be, így két hónap elég volt arra, hogy megszűntessék az Allende-kormány három év alatt elért, a munkások által kivívott győzelmeit" 3./

A junta gazdaságpolitikájának és gazdasági stratégiájának középpontjában tehát a megkésett monopóltőkés fejlődés felgyorsítása és racionalizálása, a nemzetközi kapitalista munkamegosztásba való hatékony bekapcsolódás áll.

Ez a célrendszer feltételezi a külföldi tőkére való támaszkodást, s ennek megfelelő gazdasági klíma megteremtését. Ezt szolgálja az ugynevezett "szabad-piacgazdálkodás", a Milton Friedman vezette "Chicago boys" gazdasági elképzelése. E kívülről behozott gazdasági modell jellemzője a szabad konkurrencia, melynek előnyeit a profitkiviteli korlátozások eltörlése, a szabad vámrendszer, valamint az állam "autokratív" tevékenységnek minimálisra szorításával egyedül a nagy konszernek élvezik. E gazdaságpolitika tehát a chilei kis- és középtőke többségének felszámolására vett irányt, a nagy hazai és a velük összefonódott külföldi monopóliumok koncentrációjának elősegítése révén. A Financial Times 1975. júniusában így ír: A chicágói iskola képviselte új gazdasági politikáról," ... amelyet az év elején /1975-ös évről van szó - Sz.I./ Jorge Causas, a

junta új gazdasági vezető személyisége jelentette be. A politikát dr. Milton Friedman, neves chicagói pénzügyi szakértő és dr. Carlos Langoni, a volt brazil gazdasági miniszter, Antonio Delfim Neto professzor közeli munkatársának tanácsai alapján dolgozták ki. Ez a politika egy rövid, éles deflációs sokkot ír elő a chilei nép felrázására, hogy ne számítson a továbbiakban magasabb árakra, s ezzel megtörjön az inflációs spirál... ez a politika erősen növeli a munkanélküliséget, és újabb nehézségeket okoz a szegényeknek és az alsó középosztályoknak, akik már eddig is kénytelenek voltak vállalni a junta politikájának fő terheit." 4./

E gazdasági stratégia alapjai már a fasiszta hatalomátvétel időszakában is hatottak. Ezt támasztja alá Pinochet tábornoknak a fasiszta fordulatot követő héten tett kijelentése: "A külföldi beruházók Chilében teljes védettséget fognak élvezni, s szabadon tevékenykedhetnek a vállalatokban, finanszírozhatják azokat." 5./

A külföldi tőke beruházó tevékenységét szorgalmazta. New Yorkban, 1975. február 27-én a Business International képviselőivel folytatott tárgyaláson Fernando Leniz, a junta akkori gazdasági, fejlesztési és ujjaépítési minisztere, aki így körvonalazta a kormánya által véghezvitt gazdasági, gazdaságpolitikai változtatásokat:

"1. az ország kitárta kapuit a nemzetközi kereskedelem előtt - jelentős vámengedményeket tett, és több importkorlátozó intézkedést eltörölt. A kormány bevezette az escudo reális beváltási rendszerét, ami lépést tart a belső költségek emelésével. 2. Törvényeket hoztak a piaci árak rögzítésére. 3. Csökkentették az állam gazdasági tevékenységét, a legtöbb gazdasági ágazatban most a magánszektoré a vezető szerep. 4. Új banktörvényt hoztak, amely elősegíti a külföldi bankok műveleteit. 5. A mező-

gazdaságban a kormány normális árakat engedélyezett." 6./ Végezetül megemlítette, hogy a junta véleménye szerint a külföldi tőkebefektetések alapvetőek az ország gazdasági fejlesztése szempontjából, s felsorolta az új beruházási lehetőségeket. /Rézkitermelő ipar, fakitermelő ipar, ólom-cink,- vasércbányászat, gépkocsigyártó, vegyipari, cementipar, bank- és pénzügyek - tehát az egész ország gazdasági életének kiárusításáról van szó./

Sergio Molinának a Banco Hipotecario egyik vezetőjének a /Banco Hipotecario a legnagyobb chilei bank és iparcsoport/ diagnózisa a chilei gazdaságpolitikáról a következő:

"Ez az egyetlen lehetséges politika. Támogatni kell a magánkezdeményezést. Még mindig vannak, akik félnek. Chileben 40 évig volt állami ellenőrzés. Nehéz mentalitást változtatni... az eredeti bűn az volt, hogy a tulajdont az állam kezébe koncentrálták. Amikor a mostani kormány elhatározta, hogy újra eladja azt, amit Allende idején megvásároltak, vagy kisajátítottak, ki jöhetett számba vevőként? Csak néhány csoport. Csak a legnagyobbak..." 7./

Az 1974. nyarán hozott 600. Dekrétum a "Külföldi Beruházások helyzetéről", eltörölte a külföldi profitkivitel korlátozását.

A juntának ez az intézkedése éles ellentétben állt az Andok-paktum szellemével, lényegével, céljával, s főként az 1969. májusában alakult szervezet 1970-ben hozott 24. számú határozatával, amely kimondta, hogy 1971. július 1-től külföldi vállalatokat csak úgy létesíthetnek a paktum országaiban, ha azok 15 éven belül vegyes, vagy nemzeti vállalatokká alakulnak, illetve a külföldi vállalatok profitja nem haladhatja meg a befektetett tőke 14 %-át. A perui Extra a chilei junta lépését így kommentálta: "Teljesen világos, hogy Chile jelenlegi kormánya sajnos

eltávolodott az Andok-paktum elapelveitől...

Bármilyen következtetésre jutottak is a chilei hatalom képviselői, világos, hogy az ország arra törekszik, hogy a külföldi tőkének maximális előnyt biztosítson, s ezzel komoly károkat okozzon a szubregionális szervezetnek, s végeredményben valamennyi Andok országnak." 8./

A chilei fasiszta junta helyzete ilyen körülmények között az Andok-paktumban tartatatlanná vált, s a Pinochet rezsim 1976. októberében kilépett az Andok közösségből.

A chilei junta konkrét gazdaságpolitikai célkitűzéseit tartalmazza a Raul Saez vezetésével 1974-ben "A chilei rövid és középtávu fejlesztési program" elnevezéssel nyilvánosságra hozott dokumentum. E program a sürgősen megoldandó gazdasági feladatokat tartalmazta, s azt mutatta be részletező, vagy kevésbé részletező formában, hogy mely területeken, mikor, mennyit, és milyen céllal akar a fasiszta junta befektetni. Ugyanakkor már a bevezetőben leszögezték, hogy a tervezetben nincsenek összhangban a belső és a külső erőforrások.

Ezért a külső tőkét akarják mobilizálni a "nemzeti újjáépítés és fejlesztés..." problémájának megoldásához..

E program az 1974-1981. közötti időszakra vonatkozik, s évenkénti bontásokat nem tartalmaz. Összefügg ez azzal a körülménnyel, hogy a tervezet számos megállapítása nem kidolgozott, nem megalapozott sok esetben a vágyakat, mintsem a realitásokat tükrözi.

Alapvető gyengesége, hogy e program megvalósulása elsősorban a külföldi befektetésektől függ. S ez igen kétségessé teszi a kitűzött célok valóságosságát. Érdeemes röviden áttekinteni a dokumentum mellékleteként feltüntetett 3. számú táblázatot, amely a Nemzeti Fejlesztési Program Befektetéseit tünteti fel. 9./

Befektetések /millió dollárban/				
Ágazat	Időszak	Nemzeti befektetés	Külföldi befektetés	Összesen
<u>A. Infrastruktúra</u>				
I. Energia	1974-80.	1.070.2	541.9	1.612.1
II. Szállítás	1974-80.	1.373.3	308.9	1.682.2
III. Egyéb Infrastrukturális szektorok	1974-80.	140.0	120.0	260.0
<u>B. Produktív szektorok</u>				
I. Bányászat	1974-79.	215.0	507.0	722.3
II. Mezőgazdaság	1974-80.	583.6	374.6	958.2
III. Halászat	1974-80.	30.0	50.0	80.0
IV. Erdőültetés	1974-80.	75.0	30.0	105.0
V. Iparok		912.6	853.0	1.765.7
<u>C. Szociális szektorok</u>				
I. Oktatás	1974-76.	200.0	20.0	220.0
II. Egészségügy	1974-76.	10.0	40.0	50.0
III. Lakásépítés	1974-79.	1.800.0	102.0	1.902.0

Összesen millió dollárban kifejezve 10./

	Helyi befektetés	Külföldi befektetés	Összesen
Infrastruktúra	2.583.5	970.8	3.554.3
Termelő ágazat	1.861.2	1.814.9	3.631.1
Szociális szektor	2.010.0	162.0	2.172.0

A számokból is látható, hogy e program a junta által felmért és jóváhagyott szükségleteket és nem a rendelkezésre álló eszközöket tükrözi, s semmi garancia nincs arra nézve, hogy ezek a befektetések realizálódnak. Elsősorban azért, mert a termelő beruházások döntő hányadát - a program alapján - a külföldi tőkebefektetéseknek kell biztosítani. A vállalkozókedv serkentését szolgálja - véleményünk szerint - az, hogy a nagy befektetést igénylő és kevés profitot hozó infrastruktúra és szociális szektor fejlesztését elsősorban belső erőforrásokból /habár külföldi kölcsönökkel/ tervezi finanszírozni. Utaltunk kell azonban a junta belső és külső elszigetelődéséből adódó nehézségekre is.

A tőkebefektetéshez ugyanis a gazdasági garanciákon túlmenően egyfajta politikai stabilitás is szükséges.

Szeretném felhívni emellett a programnak egy másik fontos sajátosságára a figyelmet: A szociális szektorok terveinek kidolgozatlanságára - ezt a junta is elismeri a programban-, és e szektorokra fordítandó rendkívül alacsony beruházásokra. Az egészségügy területén például három év alatt mindössze 50 millió dollárt szándékoznak befektetni, ebből is 40 millió dollárt külföldi segítségből.

A lakásépítés területén látszólag jobb a helyzet, hiszen erre a célra 1 milliárd 902 millió dollárt fordítanak. A terv szerint 41.000 városi lakást építenének évente, legalább 20 m² alapterülettel. Egy lakás ára viszont 1.240.000 escudo, azaz 4.000 dollár lenne. Vidéken évente 8.000 lakást építenének 25 m² alapterülettel, s lakásonként 1.400 dollár lenne a vásárlási ár. Takarékos kölcsönrendszer útján évi 8.000 lakást adnának át, egyenként 14.000 dolláros áron. S végül 1.000 magánház építését tervezik 30.000 dollár egységárral. 11./

A kérdés csupán az, hogy egy olyan országban, ahol a lakosság 30 %-a hivatalosan is elismert nyomországon él - s elsősorban ezeknek az embereknek lenne szükségük lakásra - meg tudják-e vásárolni azokat?

Érdemes végül a mezőgazdasági programnak is figyelmet szentelnünk. A junta elképzelése szerint a szektorban a gyengeséget és a nehézséget elsősorban a földreformmal érintett területek nem megfelelő termelése adja. A kivezető út ezért a magánszektor megerősítése, a szabad földpiaci adás-vétel engedélyezése. /E kérdés részletesebb elemzésére a későbbiekben a "megreformált földreform kapcsán térünk ki./

Ezen tényezőket és a mezőgazdasági befektetéseket figyelembe véve a junta a következő terméseredményekre számít. 12./

100 kg/hektár

Növények	1970/71.	1972/73.	1975/76.	1979/80.
búza	18.8	14	17	20
zab	14.9	14.4	16	18
árpa	21.6	16.8	19.7	23
rozs	13.8	13.5	11	14
rizs	24.6	29.6	33	35.5
kukorica	33.5	34	35	39
burgonya	104.4	93.5	105	115
bab	10.3	9.6	12	13.5
lencse	6.6	6.1	6.2	7.3
borsó	8.4	7.5	8.6	10
cukorrépa	395.7	247	420	460
repce	16.6	13	13.7	15
napraforgó	13.3	11.3	11.3	13
dohány	-	-	29	35
bor	4.866.5	4.856.9	4.900	5.000

Gyakorlatilag tehát a chilei mezőgazdaság termelése 1979/80-ban fogja elérni az 1970/71-es színvonalat a tervezett nagyarányú befektetések ellenére is.

Chile a junta gazdaságpolitikája miatt teljesen függő ország lett. Még a fasiszta rendszer sajtója is így ír: "A külföldi befektetőket részesítik előnybe, nem pedig a hazait, aki potenciálisan érdeklődhetne ugyanezen gazdasági ágak iránt." 13./

Lássuk a tényeket: a katonai junta - mint említettük - az Unidad Popular eredményeit likvidálta. Az USA és a multinacionális konszernek újra visszahódították döntő pozícióikat.

A fasiszta rezsim a gazdaság állami szektorát jelentősen meggyengítette. A külföldi monopóliumok mellett ismét visszakapták javaikat a chilei Edwards, a Központi Bank, a Compania Sudamericana Vapores, a Matte Alassandri, és a többi Piranak. A katonai vezetés először azt jelentette be, hogy valamennyi olyan üzemet visszaad, amelyet 1972. márciusa után vett birtokba akár a munkásság, akár a chilei állam. /1972. márciusában fogadta el ugyanis az ellenzéki többségű parlament azt a törvényjavaslatot, hogy a kormánynak csak a képviselők jóváhagyásával van joga államosítani./ A junta egy későbbi nyilatkozata viszont már azt deklarálta, hogy néhány döntő fontosságú ágazat - mint a rézbányászat és a cementipar - kivételével valamennyi üzemet visszaszolgáltatja eredeti tulajdonosának. Pinochet a fordulatot követő első hetekben kijelentette, hogy visszaad volt tulajdonosainak több mint 300, az Unidad Popular által kártalanítás nélkül kisajátított monopóliumot.

Ezekből körülbelül 40 az amerikai társaságok száma, s ebben a számban nem is szerepel a Kennecott, az Anaconda és a Cerro. A reprivatizálás és a denacionalizálás a hi-

vatalos állami politika alapja lett.

1973. decemberében már 115 részvénytársaságot adott vissza volt tulajdonosainak a junta. 14./

A fordulat másnapján a junta felhívta a Dow Chemical Corporationt, hogy térjen vissza az országba. 1974. január 5-én egyezményt kötöttek a monopóliummal, s ennek értelmében visszaadtak neki két műanyagfeldolgozó üzemet, 32 millió dollár értékben. 15./ Azóta már a Dow Chemical újra visszatért a chilei vegyiparba és a kőolajfeldolgozás területére. A Pepsi Cola cég is visszakarta az Unidad Popular által kisajátított üzemeit. 1974. végére a társadalmisszektor 500 vállalatának nagy részét eredeti tulajdonosaik kezén találjuk. 16./ Más források 480 kisajátított vállalatról írnak, mely közül már 220-at megkaptak volt gazdáik. Ezenkívül átadtak még a magán szektornak 56 állami vállalatot, s további 59 eladásáról tárgyalások folynak. 17./ A Horizont, NDK hetilap adatai szerint: "Az elmúlt három évben például több mint négyszáz vállalatot visszaadtak magánkézbe azok közül, amelyeket Allende kormányzása idején államosítottak, nagy területeket, ahol feltehetően olajforrások vannak, szabad használatra, külföldi konszernnek rendelkezésére bocsátottak... A tábornoki junta gazdaságpolitikája nyomán tömegesen mennek tönkre a közepes üzemek és vállalatok..." 18./

A Le Monde 600 állami vállalatról is, amelyek közül már csak 60 van az állam kezén, s hozzáfűzi, hogy az államosítások hatálytalanításának befejezésekor nem lesz több 30 állami vállalatnál. 19./

A rézlelőhelyek vonatkozásában is változott a fasiszta junta politikája.

A rezsim 1974. július végén hozott határozata értelmében a junta kötelezte magát, hogy az Anacondának jóvátételül a Chuquicamata és az Exotica bányákért 253 millió,

illetve 12 millió, a Cerronak hasonló okok miatt 42 millió, a Kennecottnak pedig az El Teniente bányáért 68 millió dollárt fizet ki. Az ITT azért, mert az Unidad Popular elkobozta, 125 millió dollár "fájdalomdíjat" kap. 20./ Megengedte ezenkívül a junta a külföldi tőkének, hogy további 17 rézbányába fektessen be. Az Allende-kormány által Antofagastában megnyitott legnagyobb rézlelőhelyet, az El ABRA-t pedig részvénytársasággá alakították át, hogy módot adhassanak amerikai "rézvállalatok" belépésére is. Szó van arról is, hogy a nacionalizált rézbányák irányítását speciális műszaki szerződés keretében amerikai társaságoknak adják át.

Hasonló jelenségek játszódnak le a mezőgazdaság területén is. Fél évvel a fasiszta hatalomátvétel után a kisajátított 5000 latifundiumból 1200-at visszaadtak régi tulajdonosainak. 21./

A Kommunyszt 1974. szeptemberi adatai szerint a kisajátított földbirtokok több mint 40 %-át birtokolják újra volt gazdáik. 22./

Más források is hasonló megállapításra jutottak: az 1964-70. között a Kereszténydemokrata Párt által kisajátított 1403 és az Unidad Popular által igénybe vett 4075 földbirtokból a katonai junta 1975. júliusára 2644 birtok kisajátítását részben, vagy egészben megszüntette. 23./

¶Eddig a Frei és Allende elnök alatt kisajátított nagybirtokok 22 %-át adták vissza volt tulajdonosaiknak. A földreform hatálytalanságának folyamata még mindig nagy léptekkel halad előre", 24./ írja a Horizont. A Le Monde felhívja a figyelmet a "megreformált reformra", azaz arra, hogy a fasiszta junta az Unidad Popular idején közösségi rendszerben művelt földeket felosztja, feldarabolja a tagok között, létrehozva ezzel az apró kisbirtokokat. Ezek a kisbirtokok magukra maradva nem tudják felvenni a

versenyt a nagybirtokokkal. Nem jutnak hitelhez, nem korszerűsithetnek, így tönkremennek. Ezáltal a birtok újabb koncentrációjának feltételeit teremtik meg. A kisajátított földek 30 %-a már visszakerült ezért volt tulajdonosukhoz.
25./

Eltekintve a különböző források adatainak relatív és nem lényegi eltéréseitől, figyelembe véve, hogy a folyamat érzékeltetése szempontjából időrendi, egymást követő összesítést és sorrendet alkalmaztunk, megállapítható: a fasiszta junta intézkedései úgy az ipari, mint a mezőgazdasági területen Chile alapvető nemzeti érdekeit sértik, azzal ellentétesek, az országot az imperializmus, a nemzetközi és a hazai nagytőke érdekeinek vetik alá.

Amint a fejezet elején említettük, 1973. szeptember 11-e után a nemzetközi tőke, az imperializmus és pénzügyi szervezetei, valamint Chile között a gazdasági-politikai kapcsolatok döntő változásokon mentek át. A nemzetközi szervezetek, az egyes országok és magánbankok különböző címen kölcsönöket, segélyeket, hiteleket folyósítottak a fasiszta juntának. Azok a pénzintézetek is támogatják a Pinochet-rezsimet, amelyek az Allende-kormánytól az Unidad Popular idején megtagadták a hitelek folyósítását. Ugyanakkor ismételnék szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy ez a támogatás a fasiszta junta külső és belső elszigetelődése miatt nem éri el a szervezetek és a Pinochet kamarilla által tervezett szintet. Különösen a tőkebefektetések területén figyelhető meg ez a jelenség.

1973. szeptember óta a Chilei Központi Bank elnöke szerint csupán 340 millió dollár az összes külföldi tőkebefektetés. Ez is főleg a rézbányászatban realizálódott, s csupán 2-3-4 év múlva kerül végleges kivitelezésre. 26./

A külföldi kölcsönök, hitelek és gyorssegélyek összege sem túl jelentős 1974. áprilisáig. A valódi könnyítést sokkal inkább a junta tartozásainak visszafizetésére adott haladék jelentette. 27./

1974. áprilisa után azonban a nemzetközi szervezetek, a tőkeországok és a különböző magánbankok által a fasista juntának nyújtott hitelek összege megnövekedett, 28./ majd 1976. márciusára elérte a két milliárd dollárt, s 1980-ig a világbank felmérése szerint a chilei rezsim évi fél milliárd dolláros összegekre számíthat. 29./

As ország gazdasági helyzetében csupán a jelentős pénzügyi segítség hatására következett be bizonyos - bár döntőnek nem nevezhető - változás. /E kérdéskomplexusra a továbbiakban még visszatérünk./

Az ipar termelése 1974-ben, 1973-hoz képest 10 %-kal, 1972-höz képest pedig több mint 20 %-kal csökkent. 30./ 1975-ben az ipari termelés újabb 25 %-kal csökkent, 31./ s 1976. első felének végén is csupán az 1975. márciusi szinten stagnált. 32./

A mezőgazdasági termelés területén is hasonló a helyzet. A mezőgazdasági termelés 1974-ben 5-6 %-kal, 33./ 1975-ben 7 %-kal csökkent. 34./

A junta gazdaságpolitikájának egyik lényeges vonása, hogy az 1980-ra előírányzott stabilizációt a dolgozó osztályok /középrétegek is ideértendők! / kihasználásával kíván megvalósítani.

Amíg például a vállalatok és részvénytársaságok adóját 48 %-kal csökkentették, addig a dolgozók jövedelendóját 350 %-kal emelték. 35./

Szólnunk kell továbbá az elviselhetetlenül súlyos inflációról, az áremelkedésekről, a munkanélküliség seregéről. A fasista junta gazdaságpolitikája chileiek számára lesz tünetei számára a nyomort jelenti.

Már a fasiszta fordulatot közvetlenül követő intézkedések a szándékos hiperinfláció számára teremtették meg a talajt. Az első hetekben minden bank 850 escudoért váltotta be a dollárt. Ennek fedezésére a katonai kormány 50 milliárd escudot bocsátott ki, olyan országban, ahol 1973. szeptember 11-én 63 milliárd 828 millió escudo volt szabad forgalomban!

A hadseregfejlesztés tovább növelte a deficitet, így pótlólagosan 72.303.000.000 escudot bocsátottak ki a forgalomba, majd 1973. utolsó negyedévében ezt követte újabb 40 milliárd escudo kibocsátása. 36./

Az infláció rohamosan nőtt. 1974-ben 400-600 % közötti nagyságra becsülték a különböző statisztikák. 37./

1975-ben már jóval kisebb a források közötti eltérés. Általában 400 %-os inflációról irnak, s némi csökkenés tapasztalható 1976. első 5 hónapjában 1975. időarányos részéhez viszonyítva. Egyes adatok szerint Chile fizetési mérlege 1976. első felében 200 millió dolláros többletet mutat, /mivel egy font réz ára 55 centről 61 centre emelkedett a világpiacon/ s esetleg a fasiszta junta ki tudja fizetni az 1976-os összadósságát, 730 millió dollárt. 38./ /Csupán zárójelben jegyzem meg, hogy a junta adóssága elérte a 3,8 milliárd dollárt./

A hiperinfláció következtében míg 1973. szeptemberében 1 dollár 250 escudot ért, addig 1975. májusában 1 dollár már 4800 escudonak felelt meg. Ezért a junta új pénzegységet vezetett be, a pesot. 1 peso egyenlő 1000 escudoval. 39./

Az infláció hatalmas áremelkedésekkel járt együtt, amelyet a bérek sokkal lassabban növekedése követ. Meg kell jegyeznünk ugyanakkor, hogy a junta alkalmazza a három havonta történő, az inflációt csökkentő bérkiegészítést, a "reajustet". Ennek ellenére a fasiszta junta

"kiéhezteti" a dolgozó osztályokat.

Egy hónappal a fasiszta államcsiny után a kenyér ára négyszeresére, a cukor ára ötszörösére, a tea ára háromszorosára, a csecsemőtápszer tízszeresére nőtt. 40./

A megélhetés költségei a katonai junta első négy hónapja alatt 900 %-kal nőttek, miközben a kenyér ára 1000 %-kal, az étolajé 1500 %-kal, a marhahúsé 1000 %-kal emelkedett.

A fasiszta diktatura ezért kénytelen volt a munkások és alkalmazottak fizetését 1974. január 1-től emelni. Ám a munkabérek még így is 2-2,5-ször kisebbek a megélhetési költségek emelkedésénél. 41./ Még a fasiszta junta is elismer bizonyos nagyságu áremelkedést, 1974-ben például 375,9 %-kal nőttek a lakosság által vásárolt alapvető fogyasztási cikkek árai, írja az El Mercurio. 42./ A Mensaje című jezsuita folyóirat szerint míg 1973. szeptemberében a minimális fizetésből vásárolni lehetett legalább 22 kg kenyeret, egy évvel később már csak 11 kg-ot, 1974. novemberében pedig mindössze 9,2 kg-ot. Ez idő alatt a minimális bérek 11 esetben emelkedtek, az olyan termékek árai, mint a tej 22, a bab 21, az olaj 31, a közlekedés 12, a cukor 29, a tea 50, a rizs 53, a szappan pedig 69 esetben emelkedtek. 43./

A Chilei Nemzeti Statisztikai és Népszámlálási Hivatal
által közzétett adatok szerint: 44./

Az árak növekedése /escudoban/						
élelmiszerek szolgáltatások	mérték egység	1973.IX.11. árak	1974.XII. árak	1975.I. árak	1975.II. árak	1975.III. árak
Rizs	kg	15	942	950	1199	1250
Kenyér	kg	11	450	464	605	640
Étolaj	liter	36	1840	2300	2642	3550
Tej	liter	7	200	300	380	450
Cukor	kg	12	600	600	789	850
Makaróni	kg	26	850	1000	1200	1430
Hús	kg	70	2000	2800	2300	3650
Baromfi	kg	45	1420	1800	2000	---
Liszt	kg	55	--	1316	1786	----
Teavaj	kg	---	5732	5900	6495	----
Sajt	kg	--	3987	4345	5390	----
Autóbusz mj.	1 db	4	103	150	167	180

Az inflációt, az áremelkedést tetézi a munkanélküliség is.
Az Unidad Popular egyik fő törekvése a munkanélküliség
felszámolása volt, s e téren igen jelentős eredményeket
ért el.

Sikerült a munkanélküliek arányát 9 %-ról, 3,4 %-ra le-
szorítani.

Chile fasiszta vezetői most éppen ellenkezőleg járnak el.

A fasiszta fordulatot követő egy hónapon belül 100.000 dolgozót bocsátottak el állásából. Az első szakaszban politikai okok miatt, a második szakaszban "gazdasági megfontolásokból". 45./ 1974. szeptemberében a munkanélküliek száma elérte az 500.000-t. A részleges és teljes munkanélküliek száma a 10 milliós országban 1974. február végén egy millióra tehető, - állapítja meg a Társadalmi Szemle. 46./

1974-ben a munkanélküliségi szint 11,4 %-ot ért el szögezi le Medvedgyenko, s hozzáteszi, hogy az elbocsátások nem fejeződtek még be. 47./ S valóban 1975-ben a források egybehangzóan 15 %-os munkanélküliségi szintről beszélnek, 48./ amely 1976-ban tovább nőtt, s elérte a 22-25 %-os szintet.

A hivatalos számadatok 18,7 %-ról beszélnek, a valós szint azonban 22-25 % között van, állapítja meg a Chilei Katonai Junta Büntetteit Vizsgáló Nemzetközi Bizottság 1976. márciusában Helsinkiben tartott IV. ülésén Hans Gören Franck, a Nemzetközi Bizottság főtitkára. Egyes szakmákban azonban ennél lényegesen magasabb az arány. Az építőmunkások 70 %-a, a bányászok 20 %-a, a textil munkások 64 %-a munkanélküli. A mezőgazdaságban dolgozók 20-30 %-a nem kap munkát. A teljes munkaerő száma 3,5 millió, és ebből több mint 800.000 ember munkanélküli.

Rendkívül alacsonyak a fizetések. Egy bányász átlagban egy nap másfél dollárt, egy hónapban 45 dollárt keres. Más iparágakban alacsonyabb az átlag. Általában 20 dollár az egy havi fizetés. 49./

A munkanélküliek egy részét a városi köztisztasági hivatalok foglalkoztatják havi 360 pesoért. Santiagóban 142.000 ember dolgozik "munkaminimumban" - a munkaerő több mint 10 %-a. 50./

A bérből és fizetésből élő családok 60 %-a nyomorog. Kis- és középvállalkozók ezrei zárják be gyáraikat. A középrétegek költségvetésük 40 %-át kenyérre kénytelenek költeni. Húst alig esznek. A belső piac összezsugorodott. Az emberek rosszul tápláltak, nyomorognak. A santiagói érsekség 300 gyermekétkeztetőt létesített, ahol 23.000 éhező gyermeknek ad napjában egyszer szerény ebédet. A chilei nép nyomoráról, rendkívüli szegénységéről ad megdöbbentő, s a valósághoz igen közelálló képet a Pinochet-kamarilla által készített Mapa extrema pobreza /A Rendkívüli Szegénységről készített Térkép, felmérés/. Ez a gyűjtemény Bevezetőjében elmondja, hogy a felmérést a kormány kezdeményezte. 1973. októberében ugyanis elhatározta egy terv kidolgozását a rendkívüli nyomor felszámolására. Ahhoz azonban, hogy a junta eleget tudjon tenni gazdasági-szociális programjának, előbb szükséges felmérni a chilei szegénység pontos nagyságát. Ehhez kell a Mapa Extrema Pobreza tanulmány. A katonai kormány terve két szakaszból áll:

- A/ - A chilei nyomorról egy mennyiségében pontosan meghatározott, nemzeti színvonalát felmérő feltérképezés, gyűjtemény elkészítése.
- B/ - Ezen feltáró munka alapján indulhat meg a szegénység felszámolása, a tervezési munka, s e cél érdekében koordinálja az állam és a társadalom munkáját.

Felhasználták e munkához a szerzők a Nemzeti Statisztikai Intézet /Instituto Nacional de Estadística/ által 1970. áprilisában végzett XIV. Népszámlálás és III. Lakásösszeírás adatait. A munkát a Nemzeti Tervezési Hivatal, az

Odeplan /Oficina de Planificación Nacional/ és a Katolikus Egyetem Gazdasági Intézete /Instituto de Economía de Universidad Católica/ közösen készítette és adta ki 1975. március 10-én. Felülvizsgálta Gustavo Leigh tábornok, a fasiszta junta egyik tagja.

Az El Mercurio azonban már 1974. októberében adatokat szolgáltatott a felmérés eredményeiről, s leköszölt egy táblázatot a chilei szegénység tartományok szerinti megoszlásáról. Ez az összesítés egyébként az 1975. március 10-én kinyomtatott Mapa Extrema Pobreza-ban is szerepelt. 51./

Az ujság címlapján ez állt: "Röntgenfelvétel az Unidad Popular borzalmas örökségéről".

Természetesen a legnagyobb foku demagógiáról, félrevezetésről és arcátlan cinizmusról van szó, hiszen a felmérés 1970. áprilisában készült, amikor még az Unidad Popular nem is volt kormányon. Az adatokat elemezve az El Mercurio a következő megállapításokra jut: Az 1970-ben felmért adatok szerint 1.916.404 chilei élt nyomorban. Ez a szám 1974-ben felülmúlja a 2.000.000-ót, az ország 21 %-a élt tehát emberhez méltatlan körülmények között.

Majd így folytatja: a felmérés eredményei megmutatták, hogy a nyomor elsősorban a kisbirtokosokat /akik terméketlen földeken dolgoznak,/ az alkalmi és idénymunkásokat, a kisiparosokat /akik magán alapon dolgoznak, s csak esetenként vállalnak valamely vállalat számára megbízási munkát/, valamint a nehezen osztályozható szektorokat súlytja.

Tévedés az, - szögezi le - hogy a legnagyobb nyomor a hagyományos munkásokat, a rézbányászokat, a szolgáltatások alkalmazottait, s a nagybirtokokon dolgozókat súlytja. Nem ezek részesednek legigazságtalanabbul a nemzeti jövedelemből.

Mindenesetre, ha az El Mercurio következtetéseit nem is fogadjuk el, arra a tényre azért rávilágít, hogy a fasiszta junta gazdasági intézkedései nem egyedül a munkásokat és parasztokat sújttják, hanem érzékenyen érintik a kistermelőket, a középrétegeket.

A La Tercera de La Hora is felhívja néhány megdöbbenő számadatra a figyelmet.

A felmérés eredménye: chileiek tizezrei élnek nyomorúságos odukban, kunyhókban, bádogviskókban, elhagyott vagonokban. Ezeknek az embereknek a rádió, a hűtőgép és egyéb tartós fogyasztási cikkek elérhetetlenek. Meglepetés a La Tercera de La Hora szerint a félanalfabéták országosan 5 %-os aránya, ami gondosabb vizsgálat után még sötétebb képet mutat. Antofagosta tartományban például 19,2 %-ra tehető az arányuk.

A Cordillerak lábainál élő emberek pedig az aymara és a quechua nyelvet beszélik, alig ismerik a spanyolt. A nyomorgók zöme városokban él.

Ezek száma 1.299.742 / az összes szegények 67,82 %-a/, míg a falusi szegények 616,662 embert számlálnak /32,17 %-a az összes nyomorgónak/.

Különösen sok szegény él Santiago, Valparaíso, Bio-Bio megyében. Santiagóban 141.723 öt évesnél fiatalabb gyerek él nyomorban. A tartományban élő 393.620 gyerek 40 %-a! A 6-16 éves koru gyerekek esetében is santiagoói a szomorú rekord. 182.493 kiskorú nyomorog. 52./

Amint az előzőekben mondtuk, az 1974-ben készített felmérés a chilei nép nyomoráról ad megdöbbenő és a valósághoz közel álló képet. Nem fedí semmiképpen sem a teljes igazságot, hiszen a felmérések óta eltelt időben a dolgozó osztályok helyzete tovább romlott. Nőtt az infláció, nőttek az árak, a munkanélküliség elérte

a 20-25 %-ot. Ezeken a tényeken túlmenően a közölt adatokon belül is ellentmondásokat fedezhetünk fel. Az El Mercurio is elismeri, hogy az 1970. áprilisában mért 1.916.404 nyomorban élő chileiek száma 1974-ben meghaladta a 2 milliót. A Mapa Extrema Pobreza adatai is ellentmondanak egymásnak.

E gyűjtemény első oldalán látható rajz szerint ugyanis /ami megismétlődik a Mapa-ban/ az ország lakosainak 13,4 %-a nyomorog városokban, míg 16,5 %-a a falusi szegény. Ez pedig összesen 29,9 %-ot tesz ki.

Teljesen nyilvánvaló egyébként, hogy a dolgozó osztályok és a középrétegek helyzete a fasiszta fordulat után bekövetkezett helyzetben lényegesen romlott. Az adatok egyértelműen erről tanuskodnak, s azt semmiféle félrevezető manőverrel, demagógiával, álobjektivitással sem lehet elkendőzni. A teljesség igénye nélkül a chilében uralkodó állapotok érzékeltetésére érdemes néhány a Mapa Extrema Pobreza-ban szereplő adatot megvizsgálni:

A szegénység megoszlása életkor szerint 53./

Kor /években/	Az összes szegények hány %-a	a személyek száma
0 - 5	20,53	393 326
6 - 16	29,59	566 904
17 - 34	23,79	455 784
35-nél idősebbek	26,09	499 848

E táblázatból megállapítható, hogy rendkívül nagy a nyomorgó gyermekek száma, 50 % a 16 éven aluli. 1970-ben az ország lakosságának 40 %-át tették ki a kiskorúak.

A szegénységben élő gyermekeknek megközelítőleg 57 %-a jár iskolába. 2 %-a dolgozik, 41 %-a nem tanul /anyagiilag nem bírják el szülei, életkörülményeik nem teszik lehetővé/, s nem dolgozik. Tehát a 16 éven aluliak között is sok a munkanélküli.

A szörnyű életkörülmények determinálják a szegények iskolázottsági szintjét is, a lemaradás szellemi téren is állandósul, sőt nő.

A szegények iskolázottsági szintje /kivéve az iskoláskor előttiakat/ 54./		
Kategóriák	%-os arányuk	Számuk
analfabéták	5,95	90 591
félanalfabéták	39,55	602 163
elemi iskola alsó tagozatával rendelkezők	29,96	456 152
elemi iskola felső tagozatával rendelkezők	6,09	92 722
nem felmért		
nem ismert	18,45	280 908

E táblázatból is kitűnik, hogy a szegények iskolázottsági szintje rendkívül alacsony. 45,5 %-uk nem fejezte be az elemi iskola alsó osztályát sem. Ráadásul a félanalfabéták jelentős része idővel analfabéta lesz.

A nem felmérték nagy aránya sem megnyugtató, mivel ezek között is sok az analfabéta és a félanalfabéta. S végül egy utolsó hozzáfűzés: a nyomorban élők között egyetlen középiskolát, főiskolát és egyetemet végzettet sem regisztráltak! Anyagi helyzetük tehát a társadalmi-szellemi téren is lehetetlenné, vagy majdnem teljesen lehetetlenné teszi

a mobilitást, a feljebb jutást.

Érdemes megvizsgálni a szegények számát tartományi bontásban, országos százalékos arányban kimutatva. 55./

Mit állapíthatunk meg?

Elsősorban azt, hogy a városokban és az ország ipari központjaiban sokkal nagyobb a nyomor, mint falun,

Különösen akkor megdöbbenőek a számok, ha tudjuk, hogy Chile lakosságának 75 %-a városban él. Ez nyilván nem véletlen. Sok objektív tényező mellett szerepe van ebben a fasiszta junta osztály politikájának is, mely alapvetően a munkásosztály és a dolgozó osztályok ellen irányul. Nem hallgathatjuk el azonban azt a tényt sem, hogy falun is nagy a nyomor. Ezt a vidéki provinciák adatai is bizonyítják. S mivel országosan 50,1 % a fiatalok szegények aránya, a szegénység nagyobb a nagycsaládoknál. Szükséges felhívunk a figyelmet végezetül arra, hogy a junta gazdasága a lassu, és fokozatos megszilárdulás szakaszába érkezett. Ennek első jelei 1975. közepétől mutatkoznak.

Ez a Chilére felülről és kívülről rákényszerített gazdasági modell - a tőkeliberalizációs és tőkeimportfokozó politika miatt - az ország függőségének elmélyüléséhez vezet. Ugyanakkor nagyon sebezhető ez a konszolidáció, mivel hiányzik egy gazdasági /denacionalizálás, depri-
vatizálás/, mint politikai oldalról /terroreszközök, a nép kiméletlen kizsákmányolása/ a szükséges belső, önálló fedezet.

Egy mesterségesen előidézett tőkés stabilizáció kibontakozásáról van tehát szó, amely a munkásosztály, a parasztság, a középrétegek drasztikus és további súlyos kizsákmányolásán alapul. Ez a tényező objektíve a junta tömegbázisa kiszélesítésének akadálya, mivel az elkövetkezendő időkben is a munkanélküliség, az infláció, a ma-

gas árak fenntartását követeli meg, s az importhelyettesítő gazdasági növekedés elvetésével az exportnövelés marad az egyetlen lehetőség.

/Ennek megfelelően természetesen a hazai, a belső fogyasztás visszaszorítása/.

Nem várható tehát a junta gazdasági összeomlása, s e ténnyel - akárcsak Brazília esetében - valamennyi felelős politikai erőnek számolnia kell stratégiája, taktikája kidolgozásakor.

Számitani lehet arra is, hogy e monopólkapitalista konszolidáció második szakaszában - amikor Chile a robbanásszerű gyorsasággal végrehajtott tőkés gazdasági restauráció strukturaváltozásaival s ennek következtében osztálypolitikájával járó megrázkódtatásokat kiheveri - a junta gondot fordít majd a belső piac bővítésére, a lakossági vásárlóerő és jövedelem növelésére, az infláció megfékezésére. Ez nem csupán a nagytőke gazdasági érdekeit szolgálná, annak a jövőben politikai kihatása lenne.

Mindez természetesen nem változtat a junta gazdasági konszolidációjának talajtalanságán, viszont utal a konkrét helyzet bonyolultságára, ellentmondásosságára, a juntával szembenálló politikai erők egysége megteremtésének nehézségeire. Az ugyanis teljesen nyilvánvaló, hogy a chilei társadalom nagy többségének érdeke a fasizmussal szembeni összefogás és a közös harc megvalósítása.

IV. A fasizmus elleni harc kérdései

1973. szeptember 11-e új helyzetet teremtett a chilei osztályharcban. A fasiszta diktatura megváltoztatta a társadalmi osztályok és rétegek, a különböző politikai erők egymáshoz való viszonyát. A baloldali demokratikus pártok és szervezetek fő célja a fasizmus elleni küzdelem megszervezése és kibontakoztatása lett. E harcban parancsoló szükségszerűségként jelentkezik valamennyi, a fasizmussal szembenálló erő tömörítése és együttműködése, egységes és egyeztetett stratégiájuk kidolgozása.

A Chilei Kommunista Párt elemezve a fasiszta hatalomátvétel után az ország helyzetét, arra a megállapításra jutott, hogy a chilei társadalom fő ellentéte továbbra is a chilei nép és a jenki imperializmus, valamint helyi szövetségesei közötti antagonizmus. Ezek a retrográd erők az Unidad Popular hatalomra jutását megelőző időkben többé-kevésbé demokratikus formában uralkodtak. 1973. szeptember 11-én viszont a fasizmushoz folyamodtak. Ezért az antiimperialista, oligarchiaa ellenes front az új feltételek között az antifasiszta front formáját ölti, amelyben a demokráciáért és a forradalmi átalakulásért folyó harc összefonódik. A Kommunista Párt álláspontja szerint 1973. szeptember 11-e után Chilében kialakultak egy széles, antifasiszta front létrehozásának objektív feltételei. Ennek az antifasiszta frontnak a politikai alapja az egységes munkásosztály, vezetőereje a proletárium két tömegpártja, gerőnce az Unidad Popular szervezeteinek együttműködése. Ugyanakkor az antifasiszta koalíció sokkal szélesebb a Népi Egység erőinél. A fasizmusellenes szövetség magába kell, hogy foglalja az

összes antifasiszta politikai irányzatot és társadalmi réteget; a kereszténydemokráciát, a katolikus egyházat, a hadsereg demokratikus érzelmű tisztjeit és katonáit, a kis- és középburzsoázia csoportjait. A fasizmus elleni harc eredményeképpen egy új, demokratikus államot és valamennyi antifasiszta erőt reprezentáló kormányt kell alakítani. A fasizmus megsemmisítésében alapvető a tömegharc, a tömegek megszervezése, a harci formák sokrétűsége - vallja a Kommunista Párt.

"Pártunk kijelentette, hogy a jelenlegi helyzet megerősíti a szocialista-kommunista egység érvényességét, mint a munkásosztály, az Unidad Popular, valamint a nép-legtudatosabb rétegei egységének lényegi kifejeződését." 1./ ... Am jelenleg szükséges még előbbre lépni a közös akciók terén és létrehozni az egységet a nép azon rétegeivel is, akik nem tartoztak a Népi Kormányhoz. A Nép és ellenségei közötti választóvonal nem a multa, hanem a jövőre tekintve húzódik. A lényegi választóvonal nem az, ki különbözött össze a kormány pártjaival, vagy foglalt el ellenzéki álláspontot a puccs előtt, hanem az, ami a fasisztákat és a kormány bitorlóit elválasztja azoktól, akik elszenvedik a reakciós politika következményeit, akik demokrácia megújítását a társadalmi haladás és a nemzeti függetlenség útján képzelik el." 2./

Hasonlóképpen fogalmaz a Kommunista Párt 1975. augusztusi kiáltványa is:

"Az egyetlen igazi választóvonal az, amely elválasztja a fasiszta katonákat és civileket, az imperialistákat, az oligarchiát a chilei nép hatalmas tömegeitől és a fegyveres erők azon tisztjeitől és tiszthelyetteseitől, akik visszautasítják a junta bűncselekményeit..."

A Kommunista Párt a Népi Egység pártjaival együtt Antifasiszta Front létrehozására hív fel. A Keresztény-

demokrácia még nem foglalt állást a széles egység mellett. Nagyra értékeljük a Népi Egység munkásai, a Kereszténydemokrácia és a függetlenek közös akcióit; de ez most nem elegendő. Szükség van megállapodásokra..." 3./

A Chilei Kommunista Párt 1976. szeptemberében kibocsátott Deklarációja is az Antifasiszta front megteremtését állítja a politikai élet központjába. "A fasizmus megdöntéséért és a demokrácia helyreállításáért folytatott harc a legfontosabb feladat, amelynek egyesítése és mozgósítása kell az egész népet..."

/ez/ ... Küzdelem az életért, a kenyérért, a kulturáért, a társadalmi haladásért, a függetlenségért, a nemzeti méltóságért, Chile ragyogó jövőjéért... Az emberi szabadságjogokért és a demokráciáért folytatott harc áll a forradalmi aktivitás középpontjában..." 4./

A Chilei Kommunista Párt többször kifejtette, hogy e frontban igen lényeges szerepet kell játszania a Kereszténydemokráciának is.

"A politika területén egyik kulcskérdés a Kereszténydemokrácia aktívabb részvétele az Antifasiszta Frontban." 5./

A Kereszténydemokrata Párt szerepével foglalkozik a Kommunista Párt 1976. szeptemberi Nyilatkozata is:

"Ugy véljük, hogy a demokratikus kivezető út kulcsa a munkásosztály akciójában, a tömegek hatalmas mozgalmának fejlődésében az Unidad Popular és a Kereszténydemokrácia egyetértésében rejlik..."

Esetünkben az Unidad Popular most és egyedül nem állíthatja helyre a demokráciát. A Kereszténydemokrata Párt sem képes erre... Ezért, ha valóban harcolni akar a demokrácia visszaállításáért, az Unidad Populárnak és a Kereszténydemokráciának feltétlenül egyet kell értenünk, mivel együttesen a nagy többséget alkotják, s rendelkez-

nek a szükséges erőkkal." 6./

A Kommunista Párt ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy "A junta mind nemzeti, mind nemzetközi síkon egyre jobban elszigetelődik. De súlyos tévedés lenne azt hinni, hogy magától összeomlik. Csak a minden szinten megszervezett, kemény, elszánt, egységes antifasiszta erők belső harca dönti meg. Fejleszteni kell a tömegek harcát." 7./

1976. szeptemberi Felhívásában utalva az antifasiszta erők megosztottságára így ír: "A diktatura még megáll a lábán az antifasiszta erők széthúzása és az imperializmus gazdasági és katonai segítsége miatt. De gyengülése megkezdődött és folytatódni fog. A legutóbbi politikai események megmutatták, hogy a fasiszta diktatura visszatér, mint már annyiszor, a megtorlások alkalmazásához. Ez jelzi, hogy belépett abba a szakaszba, amelynek jellemzője, hogy nincs remény a gazdasági romlás megállítására, egyben tovább nő külső és belső elszigetelődése. Kétségtelen, megdöntése nem napok kérdése: alapvetően a demokratikus és népi erők egységétől, szervezettségétől és harcától függ." 8./

E harcnak fontos jellemzője, hogy helyesen kell alkalmaznia a küzdelem különböző módszereit, kiküszöbölve az egyoldalúságot. A marxizmus szerint a harci formák alkalmazása mindig a konkrét körülményektől és erőviszonyoktól függ. Erre hívja fel a figyelmet a Chilei Kommunista Párt, egyben figyelmeztet arra is, hogy a harci módszer csak eszköz a stratégiai cél elérésében.

"A harc formáinak meghatározásakor figyelembe kell venni valamennyi demokratikus erő egyetértésének szükségességét a fasizmus elleni harcban, a tömegek által elért tudatosság mindenkori színvonalát, figyelembe kell venni a létező erők valóságos együttműködését, és annak szüksé-

gességét, hogy minden egyes akció továbbfejlessze ezeknek az erőknél a nép érdekében történő együttműködését. Ezek azok a kritériumok, amelyek biztosítják a folyamat sikerét, azt, hogy a népi mozgalom elkerülje az egyéni terror és a puccs utját... Vannak olyan elvtársak a baloldalon, akik azt állítják, hogy már elkerülhetetlenül a polgárháborun keresztül lehet csupán elérni a demokratizmus és forradalmiság visszaállítását...

Bár bezárultak a demokratikus utak, a polgárháboru nem minden esetben az egyetlen kivezető út a nép számára. Az általános politikai sztrájk az ország nagy többségének támogatásával megkötheti azok kezét, akik a reakciós erőszakot alkalmazni akarják." 9./

A demokrácia visszaállítása tehát széles tömegharc eredménye, lesz, s ez egy Új Demokrácia megszületését jelenti. A Chilei Kommunista Párt már az 1973. október 11-i Kiáltványában körvonalazta e demokrácia tartalmát, s hitet tett a jövőbeni győzelem mellett:

"A dolgok jelenlegi állása nem örök. A hazugság nem győzhet az igazság, az elnyomás, a szabadság, a fasiszmus a demokrácia felett. Előbb, vagy utóbb, inkább /korábban/ mint később, kikerül az ország a sötétség és regresszió állapotából... a nép újra visszaszerzi hatalmát, s természetesen nem kötelessége minden korábban létezett intézmény visszaállításá.

A nép majd új alkotmányt fogad el, új törvénykönyveket és törvényeket alkot, új rendeleteket ad ki, új állami szerveket és intézményeket hoz létre, megteremti a törvényes jogállam sokkal magasabb típusát annál, mint amelyet akatonai fordulat eltaposott. Ez olyan jogállam lesz, amely a lelkiismeret és meggyőződés szabadságát tisztelni fogja, betartja az emberiség minden szabályát, de nem lesz helye ebben az államban olyan törvényeknek, amelyek

leple alatt lehetséges lenne a fasizmus, a gazdasági szabotázs, vagy a felforgató tevékenység.

Azok után ami történt, a chilei népnek joga van célként kitűzni egy új típusu fegyveres erő és rendőrség megteremtését, illetve végső esetben kiűzni a hadseregből, a rendőrségből és a nyomozó szervekből a fasiszta elemeket, kizárva ezzel egy olyan tragédiának a megismétlődését, amelyet népünk jelenleg átél." 10./

Részletesen foglalkozik a Kommunista Párt az Új Demokrácia problémájával az 1975. augusztusi és az 1976. szeptemberi kiáltányaiban.

"A történelem nem ismétlődik. A junta megsemmisítése után új típusu kormányzatnak kell következnie, új demokráciának. A megújított demokráciát három alapvető kérdésben kell kialakítani"

E három fontos terület: A valóban demokratikus, új állam kiépítése, amely biztosítja a chilei nép alapvető emberi, állampolgári és társadalmi jogait, örök időkre kiküszöböli az ország életéből fasiszmus veszélyét. Ezen a téren az antifasiszta front fő feladatai:

"a,- Olyan bírósághatalom /létrehozása/, amely nem szolgál úgy mint ahogyan ma történik az emberi jogok elleni erőszak elleplezésére

b,- A Fegyveres Erők garanciája, hogy hűek lesznek a néphez, soha többé nem szolgálnak törvénytelen érdekeket és sohasem ontják a dolgozók vérének.

c,- A rezsim által elkövetett bűncselekmények és szisztematikusan alkalmazott kínvallatások felelőseinek megbüntetése

d,- Alkotmányos közhatalom, a mult parlamentarizmusának fogyatékokosságai nélkül

e,- A demokratikus oktatás és kultura támogatása és fejlesztése." 12./

A javasolt program második fő kérdésköre olyan minimális gazdasági program kidolgozása és megvalósítása, amely biztosítja az ország független fejlődését. Mik e területen a Kommunista Párt fő követeléseai?

"Az alapvető kincsek nemzeti tulajdona és nemzeti ellenőrzése, az ország /felszabadítása/ a külföldi tőke és technológia gyámkodása alól, a nemzeti ipari fejlesztése és védelme, a nép hosszú harcban elért gazdasági és szociális vívmányainak visszaállítása, az agrárreform meggyorsítása és racionalizálása, a társadalmi tulajdon nagyságának visszaállítása a monopóltőke szigorú kisajátítása alapján, a tömegek fogyasztási színvonalának védelme; szükséges felvázolni olyan gazdaságpolitikát, amely biztosítja az ország valamennyi demokratikus rétegének törvényes jogait, ténylegesen bevonva a népet az elmaradottság és a függés felszámolására irányuló erőfeszítésbe." 13./

A program harmadik fő pontja a független külpolitika megteremtését tekinti az új demokrácia feladatának.

Az 1976. szeptemberi Kiáltvány is hasonlóképpen vázolja az antifasiszta egységfront feladatait. A mult nem tér vissza - szögezi le a dokumentum. Sem a politikai intézmények, sem a Fegyveres Erők nem lehetnek azonosak a jelenlegiekkel.

"Létre kell hozni egy új demokráciát. Véleményünk szerint szigorúan biztosítani kell az emberi jogokat; az általános és titkos választójogot 18 éves kortól;

a többpárt-rendszert; a nép megszervezését szakszervezetekben, a szövetségekben, a diákközpontokban, a szomszédok tanácsaiban, az anya centrumban, stb.; a részvétel a szervezetekben mindenki számára közvetlen; az állam valamennyi intézményének demokratizálása; az ellenzéki álláspont jogának elismerése; a fasizmus kiirtása és száműzése, egyetemi autonómia, demokratikus egyetem...

A bankoknak, a nagy ipari üzemeknek, a gazdasági és társadalmi haladás valamennyi alapvető emelőjének a népet és az országot kell szolgálni.

A földeket, amelyeket a junta visszaadott a földbirtokoknak, újból át kell adni a parasztoknak és az agrár-reformot teljessé kell tenni..." 14./

A Kommunista Párt jelzi a különbséget is az új demokrácia és a szocialista társadalom között. Együttal azonban egymástól elválaszthatatlannak is tekintik őket. A szocializmus feltételezi az új demokrácia megteremtését, az új demokrácia pedig szükségszerűen a szocializmus felé mutat.

"Természetesen, mi kommunisták azt valljuk, hogy végső soron Chile számára a szocializmus kínálja a valódi társadalmi igazságosság lehetőségét. A szocializmus azonban nem jelenlegi cél. A kellő időben az ország eljut addig, a nép akaratával megegyezően, továbbfejlesztve a demokráciát, megtartva a politikai pluralizmust;" 15./

Végezetül a Kommunista Párt javaslattal fordult a Kereszténydemokrata Párthoz egy valamennyi antifasiszta erőt reprezentáló kormány megalakítása céljából. E kormány feladata a fasizmus megdöntése után az antifasiszta front programjának megvalósítása.

" - kijelentjük, hogy a kormány, amely a katonai juntát felváltja széles, demokratikus, a nemzet többségét reprezentáló legyen, az Unidad Popular, a Keresztényde-

mokrácia és az összes antifasiszta erő egységén alapuljon." 16./

A Kommunista Párt stratégiai koncepcióját az Unidad Popular pártjai lényegében elfogadták, s a hat párt között a szoros együttműködés a fasiszta junta hatalomra jutása után is fennmaradt.

A Szocialista Párt, a Kommunista Párt, a MAPU, a Radikális Párt, a Baloldali Kereszténydemokrata Párt /API/, a Munkás-Paraszt MAPU az antifasiszta front megteremtésére, valamennyi fasisztaellenes erő egyesítésére törekszenek. Ezt támasztja alá az Unidad Popular pártjainak 1974. május elsejei Felhívása is.

"Az Unidad Popular felszólítja az egész chilei népet: fogjon össze hazánk jövőjének védelmében. AZ összhangnak széles körű bázisa van közvetlen céljainak tekintetében. Nekünk, demokratáknak együtt kell haladnunk e célok felé, s erre a bázisra kell építenünk az Antifasiszta Frontot... E pillanatban még nem lehet teljes pontossággal megállapítani, hogy milyen jelleget ölt majd a harc a diktatura megdöntéséért. A fő dolog az, hogy minden sikon megteremtjük a feltételeket elszigeteléséhez, és konstruktív módon kifejlesszük a népi mozgalom képességeit. Ott vivjük meg a harcot, ahol azt az élet magával hozza. E pillanatban a fő feladat az, hogy a fasizmussal szemben jelentkező, egyre fokozódó elégedetlenséget szervezeti téren, a politikai energia területén, s a tömegek mozgósításával a diktatura ellen fordítsuk." 17./

Az egységes álláspontot fejezi ki a Radikális Párt 1976. októberi dokumentuma is. A fasizmus megdöntése az alapvető, prioritást élvező feladat, ezért "Koncepciónk az egység és a demokrácia" - szögezi le a párt.

"Fontos feladat most az Unidad Popular bázisán erősíteni az egységes politikai szervezeteket, és az Antifasiszta

Front embrionális csiráit... Másik, a radikalizmus és a baloldal számára általánosan fontos feladat az agitáció..." 18./

A radikálisok is összekapcsolják a fasizmus ellen vivott harcot a demokráciáért, a szocializmusért vivott küzdelemmel. "Kivívni a szabadságot és tovább folytatni a harcot egy pluralista és demokratikus, szocialista társadalom megteremtéséért..." 19./ Más helyütt:

"Mint radikálisok és chileiek úgy véljük, hogy népünk végső és határozott válasza a szocialista társadalom megteremtése lesz, mely felváltja a jelenlegi rendszert..." 20./

Felhívja a párt a figyelmet a nemzetközi szolidaritás nagy szerepére, ugyanakkor azonban különös fontosságot tulajdonít a nemzetközi szocialista szolidaritásnak.

Ez nyilvánvalóan a Szocialista Internacionáló pártjaira vonatkozik - s csak ezt követően méltatja egy mondat erejéig a szocialista országok és kormányaik segítségét.

Ez a tény egyuttal azt is jelzi, hogy nemcsak a szélesebben értelmezett chilei baloldal nem egységes bizonyos kérdések megítélésében, hanem az Unidad Popular-on belül is viták folynak. S a viták egyik fő oka a Szocialista Párt Altamirano főtitkár nevével fémjelzett bal szárnyának magatartása, illetve politikája.

A problémák a Népi Egység kormányzásának idejére nyulnak vissza. A Kommunista Párt elemezve a bukás okait, rámutatott sok olyan tényezőre, amelyek gyengítették a népi kormányt, amelyek hozzájárultak megdöntéséhez, s amelyek elősorban a Szocialista Párt politikájában jelentkeztek. 21./

A Kommunista Párt elítélte az Unidaad Popular és a Szocialista Párt soraiban jelentkező ultrabaloldali elhajlásokat. "A baloldalság az imperializmus trójai faloa" - szögezte le a CHKP. Ez a munkásosztály elszigetelődésé-

hez vezetett. Hiányzott az Egységes vezetés, eltérően értékelték a hatalom kérdését is.

Mindezek a különbségek a jelen időszakban is fennállnak, stratégiai-elvi nézetkülönbségeket tükröznek. Erre utalnak egyes szocialista párti vezetők nyilatkozatai és a Párt egyes dokumentumai.

"Az alapkérdés a hatalom problémája volt. Választás útján abszolút többség nélkül kormányora kerültünk, feladatunk a tömegek megnyerése és a teljes hatalom megszerzése volt... Az Unidad Popular által kitűzött célok demokratikusak és szocialisták voltak. S bár ez utóbbiak benne voltak a Programban, folyamatosan csak a demokratikus feladatokat vetették fel /az antiimperialista, antimonopólista, oligarchiaelleneseket/. Kinyilvánítottuk, hogy ez az álláspont nem felel meg sem a Program betűjének, sem tartalmának, ezért a Szocialista Párt jogosan követelte, hogy a PROGRAM-ba foglalt szocialista célok a Népi Kormány feladatait képezzék.

Akadtak, akik úgy vélték, Pártunk álláspontja voluntarista és szubjektív." 22./

Az ellentétet, az egységes vezetés hiányát Altamirano is elismeri egy interjúban.

"A szocialistáknak ez az erőfeszítése egy védelmi néphatalom megteremtésére mindig összeütközésbe került azzal az irracionális tulbecsüléssel, amely naivan táplálta a fegyveres erők föltételezett intézményi professzionalizmusáról kialakult képet. Sajnos, szervezeti és politikai elégtelenségünk és az ideológiai egyöntetűség hiánya megakadályozta, hogy érvényre juttassuk szempon-tunkat." 23./

Mindezek ellenére szó sincs a baloldal két legnagyobb pártjának - a Szocialista Párt és a Kommunista Pártnak - a szembenállásáról, hiszen mindkét párt azonos osztály-

gyökerü, mindkét párt a szocializmusért küzd, mindkét párt a marxizmus-leninizmus alapján áll, s mindkét párt elsődleges és alapvető feladatának tekinti a diktatura megdöntését.

Altamirano: "Elengedhetetlen a jelenleginél erősebb szocialista-kommunista egység, a stratégiai és taktikai célok széles körében való egyetértésre alapozva. A chilei marxisták és forradalmárok legfőbb céljaként arra kell törekedni, hogy megteremtsék a folyamat egyetlen, homogén és következetes vezetőségét, amely történelmi távlatban elvezet a munkásosztály pártjainak integrációjához, és így a chilei forradalom reális vezető erejét alkotja... tartóssá kell tenni azt a szövetséget, amely főmáll a Népi Egység...többi pártjával, mozgalmával.

... Ezenkívül szükséges, hogy megalkossunk egy olyan széles koalíciót, amelyben részt vesznek a harcban elkötelezett demokratikus és népi erők, csupán a diktatura bűntársait, felbujtóit és kollaboránsait zárva ki belőle... Az antifasiszta egységet úgy fogjuk fel, hogy az a MIR-től a kereszténydemokrácia elkötelezett csoportjáig terjed..." 24./

Hasonló a Chilei Szocialista Párt Vezetőségének álláspontja is.

"Ebben a szakaszban alapvető szocialista és népi feladatnak a diktatura megdöntését ismerjük el... A párt álláspontja valaamennyi baloldali erővel kapcsolatban: fenntartani és a legmagasabb szintre fejleszteni az egységet. Fontosnak értékeljük a Kommunista Pártot, éppen így a MIR-t is.

A baloldali erőkre vonatkozóan a Szocialista Párt úgy tartja, hogy a taktika kérdése az elsődleges alap, és a dokumentumok és információk átadásával erősíteni kell az egységes munkát.

A diktaturával szembenálló centrum és jobboldal erőivel kapcsolatban a Szocialista Párt úgy vélekedik, hogy mindegyikkel különböző formában tárgyalást kell folytatni..." 25./

Állást foglal a Szocialista Párt a Katolikus egyházzal és a Kereszténydemokrata Párttal való antifasiszta egységfront megteremtése kérdésében is, utalván e szervezetek megváltozott magatartására. Javasolja a Népi Követelés Programjának kidolgozását, amely program Nemzeti Koalícióba egyesít valamennyi diktaturaellenes erőt.

"Ma Chilében nem vethető fel az alternatívák olyan sémája, hogy reformisták, vagy forradalmárok. Nem lehet játszani sem egyikkel, sem másikkal.. A fő dolog: egyesülni..." 26./

Látható tehát, hogy a Szocialista Párt koncepciója nem fejez ki semmiféle külön platformot. Gyakorlatilag megegyezik a Kommunista Párt elképzeléseivel, a fasizmus elleni küzdelemben a két párt együttműködik.

Az Unidad Popular politikai szervezeteinek egyik legfontosabb vezetője pedig éppen Clodomiro Almeyda, s a két munkáspárt programja egyben a Népi Egység pártjainak közös álláspontját fejezi ki.

A probléma inkább a Szocialista Párt belső életében, - a dokumentumokból kiolvashatóan - a különböző irányzatok taktikai esetleg stratégiai nézeteltéréseiből fakad. A fődologban, a munkáspártok egységének fenntartásában, az antifasiszta népfront létrehozásában azonban egyetértenek. Komoly problémákat okozott az Unidaad Popular kormányzásának éveiben, és ultrabaloldali, kompromisszumokat nem ismerő magatartásával jelentősen hozzájárult a Népi Egység közérétegekkel való kapcsolatának megromlásához az 1965-ben alakult MIR. A Baloldal Forradalmi Mozgalom reformistának tartotta a Népi Egységet, s liberális tör-

vényesség iránt táplált túlzott illúziókkal és a burzsoáziának adott engedmények politikájával vádolta az Allende kormányt. A MIR az Unidad Popular kormányzásának idején nagy befolyásra tett szert a barriok szubproletáriátusa és a falusi népesség körében. Ezért jelentős politikai erőt képviselő kispolgári mozgalomról van tehát szó.

A MIR különállását a Népi Egység megdöntése után is fenntartotta, s komoly stratégiai, taktikai és elvi nézeteltérések vannak az Unidad Popular hat pártja, valamint a Baloldali Forradalmi Mozgalom között. Ezek az ellentétek gátolják az egységes és erős antifasiszta front létrehozását, s csak a diktaturát segítik.

Melyek a legnagyobb vitát kiváltó kérdések?

Eltérő a MIR és a baloldal pártjainak véleménye a chilei rezsim jellegét illetően. Az Unidad Popular pártjai fasiszta diktaturának tartják a Pinochet rendszert, míg a MIR - a második világháború előtt létezett európai /német és olasz/ fasizmusok egy bizonyos jellegzetességére /tömegmozgalom/ hivatkozva - nem.

"A MIR úgy gondolja, hogy a chilei katonai diktatura fasiszta diktaturaként való jellemzése tévedés. A chilei diktatura alkalmaz olyan brutális megtérő módszereket, mint az európai fasizmus, de nagyok a különbségek azokhoz a fasiszta mozgalmakhoz képest. A fasiszta mozgalmakat az jellemmezte, hogy azok a reakciós burzsoázia mozgalmak voltak népies, valamint demagóg jelszavaik segítségével megosztották a munkásosztályt és magukkal ragadták jelentős rétegeit, amelyek az aktivizált kispolgárság bevonásával együtt permanensen mobilizált tömegmozgalmat alkottak... A chilei puccsista mozgalomnak viszont nem sikerült megosztania a munkásosztályt, még a kispolgárság egészét sem tudta bevonni..., a chilei diktatura képtelen volt egy őt támogató polgári mozgalmat létre-

hozni... A chilei diktatura nem fasiszta diktatura, hanem az utóbbi tíz év reakciós latin-amerikai katonai diktatúráihoz hasonló katonai diktatura /Brazília, Bolívia, Argentina, stb./, amely diktatúrákat kontinensünkön népiesen "gorilláknak" nevezik; a chilei vérességével és brutalitásával emelkedik ki." 27./

A MIR tehát a fasizmust és neofasizmust azonosítva, egyetlen kritérium alapján vonja le az következtetést. S ezt kontinentális érvennyel teszi. Ily módon konkrét elemzés nélkül állítja, hogy Latin-Amerikában nem léteznek fasiszta diktatúrák. Célravezetőbb és realisabb lett volna, ha a MIR a diktatura osztályalapjára helyezi a hangsúlyt. Érdekes, hogy egy későbbi dokumentumában, - a Kommunista Pártnak adott válaszlevelében - meghatározza a junta lényegét, ám a hangsúlyt ebben az esetben is a már vizsgált másodlagos tényezőkre helyezi: "Még a kispolgárság rétegei is, amelyek tegnap támogatták az államcsínyt, ma elhagyják és szembefordulnak vele. A chilei diktatura így a lényegére egyszerűsödik: az imperializmus által támogatott gyenge és függő burzsoázia diktatúrája, amely csupán a Fegyveres Erők hivatásos reakciós testületére támaszkodik. Kontinensünkön ezeket a rezsimeket egyszerűen mint a gorillák katonai diktatúráját ismerik; ezekhez folyamodott a hazai burzsoázia és az imperializmus olyan országokban, mint Brazília, Argentina, Bolívia, Uruguay stb.

Az egyetlen aspektus amelyben a chilei gorillák sikerrel versenyeznek az európai fasiszta diktatúrákkal, a megtorlás, a gyilkosságok, a nép és szervezeteivel szemben alkalmazott tortúra." 28./

Másként ítéli meg a MIR a fasizmus megdöntése érdekében létrehozandó egységfront tartalmát, a szövetségesek körét, az alkalmazott harci módszereket is. A MIR is egy

széles Ellenállási Front /Frente de Resistencia/ létrehozására törekszik, melybe be akarja vonni az Unidad Popular pártjai mellett a Kereszténydemokrata Párt legprogresszívebb elemeit, elsősorban a kis- és középburzsoáziát. Elutasítja viszont az Unidad Popular kormányzása idején a puccsistákat támogató, időközben azonban velük szembe forduló "reformista" kereszténydemokrata nagyburzsoáziával - Frei és Aylwin hiveivel - való együttműködést.

Ezt az álláspontját azzal indokolja, hogy nem engedhető meg, hogy a dolgozó tömegek felett a burzsoázia befolyást és vezetést szerezzen; Nem engedhető meg, hogy a diktatura megdöntése csupán egy "javított" burzsoá törvényességet eredményezzen. A proletáriátusnak és a dolgozó tömegeknek kell átvenniük a hatalmat, mentesen a burzsoá befolyástól, és létrehozni a szocialista társadalmat. Ezért reformistának tartja az UP, mint "tradicionális baloldal" "Új Demokrácia" koncepcióját. Nem látja a lényeges különbséget az antifasiszta egységfront által létrehozott rendszer, és a polgári demokrácia között. Nem veszi figyelembe a konkrét osztályerőviszonyokat, s mivel nem tartja fasisztáknak a Pinochet rendszert, az alternatíva nem úgy vetődik fel a MIR számára, hogy fasizmus, vagy az antifasiszta egységfront által kivívott új demokrácia, népi demokrácia, hanem egy véres, brutális burzsoá katonai diktatura, vagy szocializmus. Nem veszi észre a burzsoá demokrácia és a fasizmus közötti minőségi különbséget. Nincs arról szó, természetesen, hogy az UP pártjai lemondtak volna a szocializmus megvalósításáról. Ám a chilei osztályharc ismételtén arról győzött meg bennünket, hogy az erőviszonyokkal reálisan nem számoló, a forradalom törvényszerűségeit mereven értelmező, az osztályharc konkrét állását figyelmen kívül hagyó, szektás sietség csak vereséghez vezet. A MIR ezt nem érti meg, és ebből fakad ultrabaloldali ál-

laspontja. "Az alapvető különbség az UP reformista szektorai és a MIR eltérő stratégiai koncepciójában rejlik - válaszolta Andres Pascal Allende, a MIR főtitkára, egy újságíró kérdésére -

... a politikai reformisták, akik az Unidad Popular kormányának időszakában gyakorolták a hatalmat, csupán a burzsoá demokratikus állam visszaállítására törekszenek, és újból abban a kártékony illúzióban ringatóznak, hogy a burzsoá demokratikus állam keretein belül /ahogyan most nevezik, megújított demokrácia/ "előbb vagy utóbb" elérhetik a szocialista társadalmat; a MIR a diktatura megdöntésére és a demokratikus szabadságjogok helyreállítására törekszik, de stratégiai célunk az ellenállási harc útján fejleszteni a forradalmi proletáriátus és szövetségesei társadalmi, politikai és katonai erejét, amit a burzsoá állam meggyengítése, a szilárd néphatalom megteremtése, a proletár és szocialista forradalom előrehaladása követel meg...

A MIR törekszik a Kereszténydemokrácia rétegeivel való egységre, de csak a dolgozók, a kis,- és középburzsoázia azon szektoraival, amelyek puccs,- és megtorlás ellenes valamint demokratikus álláspontot foglaltak el. Olyan szövetséget támogat, amely erősíti a forradalmi erőket, a proletáriátust, és nem vezet a burzsoáziának való alárendeltséghez... Már igen jól megértettük, hogy a burzsoázia "törvényesen" nem engedi át a hatalmat, saját gazdagsága és kiváltságai megvédésére a legvéresebb fegyveres megtorláshoz folyamodik." 29./

Hasonló álláspontot fejez ki a MIR válaszlevele is:

"Az ellenállási Front a diktatura megdöntésének eszköze, egyben fegyver is a burzsoá alternatíva elzárásának útján, s a forradalmi proletáriátus erőit is fejleszti... nemcsak ellenállási, hanem forradalmi harc is ez... Szükséges

leszögezni, hogy az ellenállási harc... elmélyítse azokat a forradalmi átalakításokat, amelyek a munkásosztály és az egész nép törekvéseit és érdekeit kielégítik. A tömegek szervezett hatalma és a nép hadseregének létrehozása lesznek a biztosítékai mindenféle belső reakciós burzsoá felforgatás megakadályozásának." 30./

S ezzel eljutottunk egy újabb problémához, a fegyveres harc kérdéséhez. A MIR a fegyveres ellenállást a legalapvetőbb harci formának ismeri el, s a szervezet tagjai igyekeznek mind nagyobb rétegeket bevonni e küzdelembe. Akcióik azonban súlyos kudarcokkal járnak. A katonasággal vívott tüzharcban halt hősi halált 1974. októberében Miguel Enriquez, a MIR főtitkára is.

"A tömegek fegyveres harcának fejlesztése a munkásosztály és a nép fegyveres hatalma, a katonai diktatúrával szembeni ellenállás alapvető szükségessége." 31./

Andres Pascal Allende így indokolja a fegyveres ellenállásra irányuló törekvést "... a MIR hiszi, hogy a fegyveres harc szükséges harci forma

... a MIR hiszi, hogy a fegyveres ellenállás formái szükségesek a diktatura gyengítése és megdöntése céljából, - hogy nemcsak lehetséges fejleszteni, hanem a diktatura brutális megtorlása rákényszerít bennünket a fegyveres harc formái felhasználásának szükségességére, így segítve a gazdasági és politikai harc formáit..." 32./

Az kétségtelen, hogy Chilében jelenleg nincs lehetőség komolyabb méretű fegyveres harc kibontakoztatására. Még kevésbé gerillaháborúra. Az ország földrajzi viszonyai ezt nem teszik lehetővé. Avárosi ellenállás sorsát pedig egy modern technikával felfegyverzett hadsereggel szemben az uruguayi Tupamarok felszámolása mutatja.

Azonban abban egyet kell tétenünk a MIR-rel, hogy mégis

szükség van valamilyen formában a diktatura - elsősorban a "grupo movilok", a fasiszta rohamcsapatok - elleni hatékony fegyveres megmozdulásra is. Ennek megvalósítása - a hadseregbe való behatolás mellett - egyik fontos feladata a chilei ellenállásnak.

S ezen, a fasizmus belső szétzúzása szempontjából talán döntő területen komoly előrelépés mindezekig nem történt. Ezért csupán e tényező fontosságára, valamint Chilén tulmutató elvi-gyakorlati jelentőségére hívjuk fel a figyelmet. A forradalmi munkásmozgalom és a demokratikus erők ugyanis nem rendelkeznek az új helyzetnek megfelelő módszerekkel, eszközökkel. S ez a taktikai hiányosság egyrészt bénultságot, rezignációt, másrészt helytelen stratégiai orientációt eredményezhet. A stratégiai és taktikai nézeteltérések ellenére a MIR vezetői ismétlik, hogy a PINOCHET - junta megdöntésének eredményes útja csakis az összefogás lehet. "Mint látjuk a MIR és az UP reformista rétegei között a különbségek nagyok. Ám a mégoly jelentős eltérések ellenére is úgy véljük, hogy létezik közös ellenség, a "gorilla" diktatura, amellyel szembeni harcban egyesítenünk kell erőinket." 33./

A fasizmus elleni eredményes harc és Chile jövője szempontjából egyaránt döntő kérdés a Kereszténydemokráciának a baloldalhoz és a juntához való viszonya. Mint ahogy már utaltunk rá, a párt nem egységes. Társadalmi bázisát tekintve "pluriklasszista", gyűjtőpárt. Kiterjed a párt befolyása a munkásosztály egyes rétegeire, /a munkásarisztokráciának tartott rézbányászok egy részére/ a kis,- és közép,- valamint a nagyburzsoázia liberális-demokratikus szektorára. A párt állásfoglalását e tényezők figyelembevételével, a különböző irányzatok belső harcának megnyilvánulásaként kell értékelnünk. Nem

volt egységes a párt az Unidad Popular kormányzása idején sem, ám a vezetés az egyre inkább jobbra tolódó Frei és Aylwin vezette centrum és a mögéjük felsorakozó burzsoá erők kezében került. Ezt a vezetést közvetlen felelőség, a felbujtó bűnrészessége terheli a fasiszta hatalomátvétellel kapcsolatban. Joggal várta tehát, hogy a katonák rövid időn belül átruházzák a pártra a hatalmat. A különösen kiélezett politikai-társadalmi viszonyok azonban ezt nem tették lehetővé, - ma sincs reális alternatívája ennek az elképzelésnek - s végül Pinochet és klikkje saját személyes hatalomvágya is belejátszott a folyamatba. Az ellenforradalmi fordulat és az elhibázott politikai stratégia a látszólag egységesen defenzívába szorult pártot még jobban megosztotta. A DC véleménye szerint Chilében a politikai erők három frakciója található meg. A baloldal, a Kereszténydemokrácia és a jobboldal.

A DC egyik "szélsőséggel" sem hajlandó együttműködni. A juntát illetően ez az elzárkózás 1975. októberében Eduardo Frei Pinochet-ellenes fellépése - óta bírálatokban megnyilvánuló passzív szembeállásá vált. A junta válasza: megtiltotta, hogy a felfüggesztett pártok képviselői nyilatkozzanak. A Kereszténydemokrata Párt balszárnya azonban, amelyet Renan Fuentealba, Radoniro Tomic, Bernardo Leighton vezet, s amely már az Unidad Popular kormányzása alatt szemben állt a végzetesnek vélt Frei alternatívával, hajlandóan mutatkozik a baloldal erőivel való együttműködésre, s a junta ellenes fellépésre. Ma már úgy tűnik, hogy a pártban a katonai rezsim támogatói, illetve hívei elszigetelődtek. Ez a pozitív tény azonban problémákkal jár együtt. A lehetséges szövetségesek kérdésében a párt megosztott. Egyesek csak a Népi Egység nem-marxista pártjaival akarnak szövetségre lépni. Ez a bizonytalanság a PDC balszár-

nyára is jellemző. 1975. júliusában került sor Caracasban a Népi Egység vezető személyiségei, valamint a "magánszemélyként" odaérkező Leighton és Fuentealba közötti találkozóra. A megbeszélésnek nem hivatalos jellege volt. A két kereszténydemokrata politikus azonban kijelentette, hogy tájékoztatni fogja pártját. Fontos momentumként értékelhetjük, hogy e találkozó ellen egyedül a PDC jobbszárnya tanusított ellenséges magatartást, míg Eduardo Frei nem helytelenítette az értekezletet.

Nyilvánvaló tehát, hogy közeledés ment végbe a PDC és a Népi Egység között, s a kölcsönös kompromisszumok, s a közös program és fellépés lehetőségei javultak. Ez a folyamat pozitív hatással lehet a baloldal egységére is. "... ma már senki számára nem titok, hogy az az alapvető tényező, amely ebben a három esztendőben megakadályozta a chilei baloldal egyes egységesítési folyamatait és nagyrészt drámai~~an~~ korlátozta akcióját - a DC-vel szembeni mély megosztottság volt.

Röviden, két álláspont állt szemben folyton egymással e kérdésben: alakítsanak-e "széles antifasiszta frontot", amely azon munkálkodik, hogy bekapcsolja a DC-t és ademokratikus burzsoázia ettől jobbra elhelyezkedő szektorait, vagy pedig hozzák létre a baloldali pártok frontját, amelynek az a szerep jut, hogy a DC valóban demokratikus szektorai mögött húzódjon meg. Ezért, amennyiben azt lehetne tanusítani, hogy Frei és a freizmus veresége valóban végleges, ahogyan egyesek vélekednek, hogy tehát a Kereszténydemokrata Párt készen áll arra, hogy döntő fordulatot hajtson végre legprogresszívabb szektorainak irányításával, akkor egyik és másik résztől is félre lehetne tenni, vagy legalábbis csökkenteni lehetne a gátló körülményeket, ilymódon utat nyitva a DC és az egész chilei baloldal közös akciójának." 34./

A közeledés további jeleként kell értékelnünk B. Leightonnak a La Gazetta del Popolo számára 1975. szeptemberében adott nyilatkozatát. Leighton a szervezeti forma konkrét meghatározása helyett az együttes cselekvés fontosságát, mint lényegét hangsúlyozta. /Ugyanakkor a szervezeti kérdésben való bizonytalanság a párt politikai bizonytalanságát is tükrözi./

"A kereszténydemokráciának nem könnyű egy paktumról, vagy egy frontról egyezményt kötni. De úgy vélem, ezt a kérdést majd megoldja az idő. Akkonkrét akciók a fontosak. Nem egymással, hanem Pinochet ellen kell harcolnunk. Ő a mi ellenségünk." 35./

Állást foglal egy megújított demokrácia megteremtése mellett, s kijelenti, hogy a kereszténydemokraták közül sokan ebben a tévhitben üdvözölkék a puccsot, hogy ezzel a demokráciát támogatják, de ma már revideálták álláspontjukat.

"Széles társadalmi és politikai körök, amelyek eleinte valamilyen okból támogatták a diktaturát, megváltoztatták álláspontjukat, s ma nyíltan harcolnak a fasiszta junta politikája ellen. A Kereszténydemokrata Pártban, ahonnet a legtöbb információt kapom, /Leighton a puccs óta olaszországi emigrációban él - Sz.I./ ez a tendencia nagyon világosan nyilvánul meg. Bizonyos befolyásos körök, amelyek hagyták elhatalmasodni magukban ezt a véleményt, hogy a diktatura nem lesz tartós, s rövidesen helyreáll az alkotmányos, demokratikus rend, ma már látják, hogy a helyzet egészen más. Határozottan szembenállnak a diktatura politikájával és magával a diktaturával, mert úgy ítélik meg, hogy az ország életében minél hamarabb végezni kell a jelenlegi rezsimmel." 36./

A fasiszta juntát követő megújított demokrácia kormányában valamennyi 1973. szeptember 11-e előtti demokratikus erőnek részt kell vennie, jelenti ki, majd állást foglal ezek egysége mellett.

"Mindnyájunknak az a küldetésünk, hogy részt vegyünk a közös célért folyó harcban. Mindnyájunknak egyesítenünk kell erőfeszítéseinket, s eközben lojálisnak kell lennünk egymás iránt, tiszteletben kell tartanunk egymás álláspontját, átfogó, szilárd, becsületes megegyezésre kell törekednünk." 37./

Az Unidad Popular pártjai pozitívan értékelik ezeket a lépéseket, de a megnyilatkozásokat nem tartják elegendőnek. Átfogó megállapodásra törekszenek. Ennek realitása szükségszerűségként jelentkezik.

A Kereszténydemokrata Párt álláspontjának alakulására nagy hatással van a katolikus egyház véleménye. Mint ismeretes, az ellenforradalmi fordulatot közvetlenül követő időben az egyház sem fordult szembe a juntával, tevékenysége a gyanúsítottak, a letartóztatottak védelmére, az emberi szabadságjogok a dolgozók szociális jogainak biztosítására, a chilei társadalom különböző rétegeinek összefogására, a politikai konfliktus békés rendezésére irányult. Szükségképpen összeütközött tehát a juntával. APinochet-rezsim üldözni kezdte a papokat és a hívőket is. Katonailag avatkozott be az egyházi intézmények életébe. A katolikus egyház az üldözöttek megsegítésére Pro paz bizottságokat / Béke-bizottságokat/ hozott létre, majd ennek betiltása után megszervezte ugyanilyen céllal az ugynevezett "Vicaria de la Solidaridad"-ot, a Szolidaritás Vikáriát. Ingyenkonyhákat állított fel Santiago szegény-negyedeiben, s eljutott a juntával szembeni aktív politikai szembenállásig. Kiáll egy igazságosabb gazdaságpolitika kidolgozásáért, az emberi jogok biztosításáért, elítéli a kínzásokat. A juntával együttműködni szándékozó főpapok teljesen háttérbe szorultak, így a fasiszta beállítottságu Valdes Püspök, Pinochet jóbarátja is elszigetelődik..

A katolikus egyház harcát Santiágo érseke, Raul Silva Henriquez biboros vezeti. 1974. húsvétján a Santiagói Katedrálisban tartott szentbeszédében például a keresztények krisztusi törvényévé tette a megbékélést, az egymás iránti szeretet, elítélvén az emberi jogok megsértését, önbírálatot gyakorolván az egyház magatartása felett is.

"... Mi egyebet jelent még kereszténynek lenni?... Két nagy szeretet él a keresztény szívében: Szeretet Istene és szeretet testvére iránt. Ez a törvény.

És most a mi fölünkön, kérdezem én, uralkodik ez a törvény?... Nem vagyok biztos abban, hogy mi az Egek Atyjának hű fiai voltunk... Miért?... Láttuk a harcot, láttuk testvéreink halálát. Láttuk hazánk véres helyzetének fájdalmát, a testvérek közötti háborút... Talán mi is bűnösök voltunk, nem tettünk meg mindent, amit meg kellett volna tennünk.

Mondottuk, hogy az erőszak nem szül csak erőszakot, és egy igazságosabb és jobb társadalom megteremtésének nem ez az útja.

Mondottuk a mi népünknek, a mi hatalmasainknak, hogy nem hiányozhatnak az ember tiszteletének elvei, hogy az emberi jogok szentek, melyeket senki meg nem sérthet." 38./ 1974. decemberében, karácsonyi prédikációjában újra felelte szavát a biboros az emberi jogok védelmében, szabadságot követelve a politikai foglyoknak, elítélve a juntát, egységes álláspontra szólítva fel a keresztényeket. "Ebben a döntő órában, amelyet a mi sokat szenvedett hazánk átél, nem lehet sem semlegesnek, sem ingadozónak lenni, s minden chileinek joga van a világban szenvedések nélkül élni." 39./

1975. áprilisa óta a püspöki kar azonban már letett arról

a szándékáról, hogy újabb figyelmeztetéseket intézzon a hatóságokhoz. A legutóbbi két év már egyértelműen a juntával való szembenállás jegyében telt el.

A katolikus egyház mozgósító tevékenysége tehát újabb, politikailag megfélemlített, vagy passzív tömegeket vonhat be az antifasiszta frontba. Chilében ezért tovább javulnak a széleskörű, eredményes összefogás esélyei.

A hadseregben is erősödik a forrongás. Erről tanuskodik az a néhány adat, mely tudomásunkra jutott. A felső vezetés sem egységes. Ezt jelzi Oscar Bonilla tábornok helikopterszerencsétlensége, és Arellano Stark tábornok leváltása a vezérkari főnöki posztról. A juntán belül is elhangzanak egymástól eltérő nyilatkozatok. Ebben első sorban Leigh tábornok jár az élen. Esetében figyelembe kell venni azonban, hogy sokkal inkább a hatalomért folytatott személyi torzszalkodás következményeként értékelhetőek megnyilvánulásai, mintsem politikai alternatívaként.

Van azonban a hadseregnek egy valóban demokratikus része, amely jelenleg ugyan elszigetelt, s valószínű, hogy a lezajlott tisztogatások következtében gyenge. Mindazonáltal létezik, s ennek nagy jelentősége lehet a chilei politikai fejlődés további szakaszában. Annál is inkább, mivel sem a baloldal, / a MIR-re is vonatkozik/ sem a Kereszténydemokrácia nem tekinti egységes reakciós tömegnek a hadsereget, s csupán a fasiszták által elkövetett bűnösök felelősségrevonását tervezik. Fontos szerepet szánnak viszont a fasiszmus megdöntésében a Fegyveres Erők demokratikus érzelmi tagjainak. Az előrelépés ezen a téren talán a legnehezebb, ugyanakkor az együttműködés lehetősége a szoros ellenőrzés ellenére is megvan. Erre utal a Haditengerészek 1974. szeptemberi Manifesztuma, amely Pinochetet és klikkjét vádolja a hazafiak ellen elkövetett bűnökért, és az UP-hez hű katonák ezreinek fizikai megsemmisítéséért.

A Kiáltvány a továbbiakban kijelenti: "A világnak tudnia kell, hogy a chilei hadsereg nemcsak fasisztákból és árulókból áll. A fellépés napja még nem érkezett el, és mi titokban is harcolunk, ápolva a polgári szervezetekkel szoros kapcsolatainkat, hogy amikor eljön az óra, megdöntsük a katonai juntát." 40./

Hasonló tartalmu Manifesztumot adtak ki 1975. januárjában. a hazafias tisztek is.

Végkövetkeztetésünk tehát a fasizmus elleni harc kérdését illetően a jelenlegi tények és események, valamint a nemzetközi szolidaritás ismeretében csakis az lehet, hogy a fasiszta junta külső és belső elszigetelődése napról-napra nő, a különböző politikai erők álláspontja viszont közeledik egymáshoz. Bár igaz az is, hogy a szükséges és kívánatos egység az ellenzéki erők között még nem jött létre. Ám a tendencia nem lehet kétséges: a széleskörű tömegmozgalomra támaszkodó antifasiszta egység egyre jobban megerősödik és megszilárdul, a fasizmustól balra álló politikai osztályok és rétegek közötti megosztottság fokozatosan megszűnik. Az antifasiszta népfront objektív alapján fokozatosan megvalósul a szubjektív tényezők egysége.

A demokratikus alternatíva győzelme történelmi tapasztalatokon alapuló szükségszerűség.

V. Összegezés

A chilei események bebizonyították, hogy a fasizmus természet, osztálylényege nem változott. "A fasizmus nem osztályok felett álló hatalom és nem a kispolgárság, vagy a lumpenproletáriátus hatalma a fináncsőke felett. A fasizmus magának a fináncsőkének a hatalma. A fasizmus a munkásosztállyal, a parasztság és az értelmiség forradalmi részével való terrorista leszámolás szervezete. A fasizmus a külpolitikában a legdurvább formájú sovinizmus, amely vadállati gyűlöletet szit más népek ellen" 1./ - állapítja meg Dimitrov.

A neofasizmus nemzetközi méretekben folyó osztályharc része, mely beleillik az imperialista stratégiai elképzelésekbe és azok megvalósításába. Létrejött és fennmaradása a nemzetközi fináncsőke, a monopóliumok, az imperialista hatalmak és szervezeteik támogatásának köszönhető.

Internacionalizálódik a neofasizmus funkciója is. Bizonyos értelemben tehát független a belső társadalmi politikai viszonyoktól. Az imperializmust kiszolgáló jellege és brutális módszerei miatt tömbbázisra nem tud szert tenni, s úgy külső, mint belső kapcsolataiban elszigetelődik. Uralmát csak véres terrorral, megtorlással tartja fenn. /Dimitrov: a fasizmus dühödt, de nem szilárd hatalom/ Ezért nem véletlen, hogy napjainkban a fasizmus számára csak a fegyveres ellenforradalmi fordulatok útja járható. A hadsereg reakciós, imperialistabarát szárnya pedig magára vállalja a faltörő kos szerepét.

Ezért rendkívül fontos a fasizmus elleni mindennapos és lankeadatlan harc. A fasizmus közvetlen és konkrét veszé-

lyének hiánya, társadalmi bázisának gyengesége nem vezethet - éppen az elemzett tényezők miatt - a fasizmus reális veszélyének lebecsüléséhez.

"A Népi Egység vezetői lebecsülték a fasiszta veszélyt - írja Kerekes György - Chilében - hangoztatták - mélyek a demokratikus hagyományok. A fasizmusnak nincs komoly társadalmi bázisa, nincs győzelmi esélye. Harcolni kell a fasizmus ellen, de a fasiszta szervezetek minden áron való szétzúzására összpontosítani, bevetni ellenük a proletáriátust - hiba lenne. Pedig ez volt az egyetlen lehetőség... Egy ilyen politikai csata nem lépte volna túl az antimonopólista, antiimperialista oligarchiaellenes célkitűzéseket, de csapást mért volna a fő ellenségre, sa alkalmas lett volna a szövetségi kapcsolatok kiszélesítésére is.

A fasizmus elleni frontális és következetes harc elmaradása súlyos taktikai hiba volt. A nem kellő számvetés a veszéllyel nemcsak az ellenség lebecsüléséből fakadt, hanem a demokrácia hibás értelmezéséből is. Gyakran "partatlannak" tekintették azt. Nem értették meg, hogy a demokrácia legádázabb ellenségei számára biztosított szabadság lemondást jelent a demokrácia védelmére." 2./

A Népi Egység megdöntése új fejezetet nyitott Chile történetében. Az antiimperialista, oligarchiaellenes front kiszélesedése az antifasiszta front formáját ölti.

A fasizmus ellen harcoló, valamennyi demokratikus erőt magábafoglaló antifasiszta egységfront kialakítása és megszilárdítása - az álláspontok közeledése ellenére is - az eltérő koncepciót követő pártok miatt nehézségekbe ütközik. Ugyanakkor a chilei kommunisták és hazafiak előtt a jelenlegi feladat: megtalálni és megteremteni a fasizmus elleni eredményes harc új módszereit, új formáit, és szervezeteit.

A chilei tapasztalatok e ponton is tulmutatnak a nemzeti kereteken. Felvetik két alapkérdés további tisztá-

zásának és vizsgálatának szükségességét. Hogyan, milyen feltételek mellett lehet meggátolni a neofasizmus hatalomrajutását egy imperialista ellenes, antimonopólista egységfronton alapuló forradalmi folyamat körülményei között /az állam és a politikai-gazdasági intézménystruktúra átalakításának, a tömegmozgalmak kibontakoztatásának a népi hatalmi és fegyveres szervezetek kiépítésének problémái/, s a már hatalomra jutott neofasiszta diktatura megdöntéséért folytatott harc milyen új vonásokat kölcsönöz a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom fasizmusellenes stratégiai koncepciójának, s azt milyen új követelmények, feladatok elé állítja a követendő taktika, az alkalmazott módszerek és szervezetei formák tekintetében.

E kérdések megválaszolására azonban e dolgozat nem vállalkozhatott, csupán - a chilei példán keresztül - jelezhetette azok fontosságát.

Jegyzetek

B E V E Z E T É S

- 1./ E.Santarelli: Fasizmus és ujfasizmus 8.oldal
Kossuth/Gondolat, 1976.
- 2./ Ormos M.: - Incze M.: Európai fasizmusok 12-13. oldal
1919-1939. Kossuth, 1976.
- 3./ Nemes D.: A fasizmus kérdéséhez 56-57. oldal
Magvető, 1976.
- 4./ J.Prazsky: A neofasizmus reális 177. oldal
veszély
Béke és Szocializmus 1971.7.szám
- 5./ Vita. Harsányi I.: A fasizmus egyes 183. oldal
történeti kérdései az újabb irodalom
tükrében
Párttörténeti Közlemények 1971. 2.szám
- 6./ Harsányi I.: Állammonopolista kapitaliz-
mus-politikai reakció-neofasizmus
Tájékoztató. Az Oktatási Minisztérium
Marxizmus-leninizmus Oktatási Főosztálya
1976. 3. szám 14. oldal
- 7./ Vita. A Fasizmus történelmi kérdéseiről 188. oldal
Párttörténeti Közlemények 1971. 3.szám
- 8./ A fasiszta veszély realitása 42-43. oldal
/Marxisták nemzetközi eszmecseréje/
Béke és Szocializmus 1973. 4. szám
- 9./ Vita. A Fasizmus történeti kérdéseiről. 187. oldal
Párttörténeti Közlemények 1971. 3.szám

- 10./ E.Santarelli: Fasizmus és ujfasizmus
Kossuth/Gondolat, 1976. 208. oldal
- 11./ Nemes D.: A fasizmus kérdéséhez
Párttörténeti Közelmények
1974/4.szám 26. oldal
- 12./ A fasiszta veszély realitása
/Marxisták nemzetközi eszmecseréje/
Béke és Szocializmus 1973. 5.szám 45-46. oldal
- 13./ Harsányi I.: Állammonopolista kapitaliz-
mus-politikai reakció-neofasizmus
Tájékoztató. Az Oktatási Minisztérium
Marxizmus-leninizmus Oktatási Főosztálya
1976. 3. szám 14. oldal
- 14./ R.Arismendi: A fasizmus Latin-Amerikában
Nemzetközi Szemle 1976. 10. szám 53. oldal
- 15./ Szükségesnek tartjuk felhívni a figyelmet - egyetértve
a további elmélyült, és konkrét elemzés szükségességével,
- az érintett latin-amerikai kommunista pártok képviselő-
inek álláspontjára:

E.Rodriquez az Uruguayi Kommunista Párt Végrehajtó Bizott-
ságának tagja, a Központi Bizottság titkára az 1973.
junius 27-i uruguayi fordulatot a brazil diktaturát másoló
reakciós államcsínynek nevezte, majd a - Béke és Szocializ-
mus 1974/5. számában megjelent cikkében így folytatta, -
rámutatva ezzel az uruguayi rezsim osztályjellegére:
"1973-ban Uruguayban a belső ellentmondások tovább éleződ-
tek, az oligarchia és a nép erői polarizálódtak, mélyebbé
vált a szakadék egyfelől a bankárok, a latifundisták és a
közvetítő burzsoázisa /Uruguayban La Rosca a neve/ maroknyi
csoportjá, másfelől az egyre elnyomottabb, egyre inkább el-
szegényedő tömegek között, beleértve a középrétegeket is....

a dilemma nem ez: polgári vagy katona személyek, hanem ez:
az Oligarchia, vagy a nép"
/120-122. oldal/

S. Sierra: "A Béke és Szocializmus 1976/1. számában az Uruguayi fasizmus eszkalációjáról ír, s idézi az Uruguayi Kommunista Párt 1975. november 11-i Nyilatkozatát: "a reakció támadása még veszélyesebb szakasz az ország teljes fasizálódása útján". /122. oldal/

R. Arismendi: az Uruguayi Kommunista Párt főtitkára, az egyik legnagyobb latin-amerikai teoretikus pedig a Nemzetközi Szemle 1976/10. számában, melyet fentebb idéztünk egyértelműen fasiszta diktaturának tartja az Uruguayi rezsimet és pontosan meg is határozza nemzetközi szerepét és helyét.

Joaquim Rodriguez a Brazil Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja a Béke és Szocializmus 1973/5. számában, amely "A fasiszta veszély realitása" címmel közli a folyóirat szerkesztőségének vitáját, a brazil katonai fasizmus jellemzőit, így összegzi: "A brazil fasizmus és a "hagyományos fasizmus" közt vannak árnyalatnyi különbségek. De megtalálhatók bennük ugyanazok a fő vonások. Igaz, a brazil fasizmus fő vonásai mmagukon viselik annak a bélyegét, hogy az ország az észak-amerikai imperializmustól függ. A brazil fasizmus osztályjellegét a következőképpen határozhatjuk meg: az államkapitalizmus és a nagybirtokosok legrreakciósabb és legsovinisztább elemeinek katonai terrorisztikus diktatúrája, az imperializmustól való függés keretében"
/43. oldal/

S. Gomes: A brazil Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja a Béke és Szocializmus 1974/5. számában így jellemzi a brazil rezsimet: "A Brazil Kommunista Párt tavaly novemberi ülésén megállapította, hogy a brazil diktatura fasiszta típusu rendszer, amely közvetlenül a fegyveres erőkre és

a mindent behálózó állambiztonsági apparátusra támaszkodik. Fő kormányzati módszere a terror. A szakszervezetek többsége a korporativizmus szellemében az állam szekerét tolja.... Az expanziós külpolitika, amely elsősorban az észak-amerikai imperializmus érdekeinek felel meg, sovinszta kampánnyal jár együtt, amely antikommunista szent szövetségben egyesíti Latin-Amerika fasiszta rendszereit. /116. oldal/

R. Freitas: "Van-e állammonopolista kapitalizmus Braziliában?" című cikkében egyebek mellett a következő megállapítást teszi: "A fasizmus Braziliában, akárcsak más országokban, a mély társadalmi válság következménye...Az állammonopolista kapitalizmus megszilárdulásának és uralmának politikai formája Braziliában az állam folyamatos fasizálása lett...Csak fasiszta típusu rezsim tartóztathatja fel a tömegmozgalmat, csökkenti a monopóliumok féktelen kizsákmányolása ellen irányuló osztályharc viszonylag magas színvonalát-" /Béke és Szocializmus 1976. 4. szám 110. oldal/

16./ R.Ariszendi: A fasizmus Latin-Amerikában
Nemzetközi Szemle 1976/10. szám

55-56. oldal

I. A fasiszta fordulat Chilében

1./ Dr. Kerekes Gy.: Chilei tanulmányok
Műhelytanulmány
Társadalomtudományi Intézet
Budapest, 1976. 197. oldal

2./ Dimitrov.: Egységfront, Népfront,
Szocializmus
Válogatott beszédek és írások
Kossuth, 1974. 100. oldal

3./ Tekintettel arra, hogy

1. Az ország igen súlyos gazdasági, társadalmi és
erkölcsi válságban van

2. a kormány képtelen megállítani a további zűrzavart

3. állandóan nő a Népi Egység által létrehozott és katonailag képzett csoportok száma, s ez a körülmény a chilei népet feltartóztathatatlanul a polgári háború felé sodorja,

A fegyveres erők és a csendőrség elhatározzák:

1. A köztársaság elnökének haladéktalanul át kell adnia a hatalmat a chilei fegyveres erőknek és a csendőrségnek

2. A chilei fegyveres erők és a csendőrség együtt készek arra, hogy vállalják a felelősségteljes történelmi küldetést, és harcot indítanak a haza felszabadításáért a marxizmus igája alól, a rend helyreállításáért és az alkotmányos kormányzásért.

3. A chilei munkások biztosak lehetnek abban, hogy az eddig elért gazdasági és szociális vívmányaik alapján nem szenvednek módosításokat.

4. A Népi Egység sajtója, a rádióadó, és televíziója ettől a perctől kezdve kötelesek megszüntetni az információközlést - ellenkező esetben mind a levegőből, mind a szárazföldről csapásokat mérünk rájuk.
5. Santiago lakossága maradjon otthonában, hogy elkerüljük az értetlen emberek pusztulását.

A proklamációt aláírták: Augusto Pinochet Ugarte a szárazföldi hadsereg parancsoka, José Toribio Merino a haditengerészet parancsnoka, Gustavo Leigh a chilei légierők parancsnoka és Cesar Mendoza Durán a csendőrség főigazgatója" 22./

/Forrás: El Mercurio 1973. szeptember 13./

4./ El Mercurio 1973. szeptember 13.

5./ Egyes adatok szerint az első napokban országszerte 5000-en, Santiagóban pedig 4000-en estek a terror áldozatául.

/Népszabadság, 1973. szeptember 27./

6./ Híven tudósítanak az első napok, hetek eseményeiről és borzalmairól Sergio Villegas, Jorge Timossi és Árkus István könyve.

Sergio Villegas: A stadion. Szemtanuk a chilei junta terrorjáról
Gondolat, 1974.

Árkus István: Véres napok Chilében
Kossuth, Táncsics 1974.

Jorge Timossi: A történet első lapja - Allende elnök ütközete
Magvető, 1977.

7./ Az állampolgároknak tekintettel arra, hogy:

Először: az Allende-kormányzat bizonyítottan súlyos törvényteleniséget követett el az olyan kifejezetten alapjogok, mint az oktatás szabadságának, a gyülekezési jognak, a sztrájkjognak, a petíció jogának, a tulajdonjognak, és általában az emberi biztonság és méltóság jogának megsértésével;

Másodszor: ugyanez a kormányzat szétzúzta a nemzeti egységet a terméketlen, - s számos esetben véres - osztályharc mesterséges élezésével, elveszítvén ezzel azt a lehetőséget, hogy valamennyi chilei hasznosan hozzájárulhasson a haza javának sikeréhez, magával hozta a testvérgyilkos és elvakult harcot, s ráadásul a külföldi eszmékkel a mi sajátos alkunkat megpróbálta meghamisítani és összetörni.

Harmadszor: ugyanez a kormányzat bebizonyította képtelenségét, hogy a chileiek egymás közötti együttélését biztosítsa, s számos alkalommal súlyos károkat okozott nem tisztelve és nem teljesítve a jogokat.

Negyedszer: azon kívül ez a kormányzat áthágta az Alkotmány korlátait, különböző alkalmakkor használva kétes megoldásokat, szándékosan hamis értelmezést vagy egyéb formában történt /elkövetést/, amelyek érthető okokból jóváhagyás nélkül maradtak.

Ötödször: ugyanez felhasználta olyan kibúvót, mint - ahogyan ők nevezték: - a legális lehetőségek - a hatályon kívül nem helyezett törvények; másokat pedig megsértettek, így olyan helyzetet teremtettek, hogy nemcsak csupán tetteik, de eredetük is törvénytelené vált.

Hatodszor: ismételten figyelmen kívül hagyták a kölcsönös tiszteletet, amelynek az Állam hatalmi szervei között meg kell lenni; figyelmen kívül hagyták a Nemzeti Kongresszus, a Birói Hatalom és a Köztársaság Főellénőre határozatait, megengedhetetlen ürügyekkel vagy egyszerűen magyarázat nélkül.

Hetedszer: A Végrehajtó Hatalomttullépte hatáskörét, nyilvánvaló formában és előre megfontoltan igyekezett saját kezébe felhalmozni mind nagyobb politikai, gazdasági

hatalmat, elsorvasztani a nemzeti életerőt, és így súlyos veszélybe sodorta az ország lakosainak jogait és szabadságát.

Nyolcadszor: a Köztársaság elnöke megmutatta az országnak igazi arcát, amikor személyes hatalmát a hozzá csatlakozott politikai pártok és csoportok bizottságainak határozataitól és direktíváitól tette függővé, lerombolva ezzel annak a legmagasabb méltóságnak a képét, amelyet az Alkotmány ráruház, és ami annyira jellemzi az elnöki kormányzást.

Kilencedszer: az ország mezőgazdaságának, kereskedelmének, iparának fejlődése megrekedt, sőt, visszafejlődött, az infláció növekedése viszont felgyorsult, s anélkül, hogy legalább ezen problémák megoldása iránti aggodalom jelei mutatkoztak volna, ezeket a kormányzat saját sorsukra hagyta, és úgy tűnt, csupán csak szemtanuja ezeknek a jelenségeknek.

Tizedszer: az országban dúló anarchia megfojtotta a szabadságot, erkölcsi és gazdasági zürzavar tombolt, s a Kormányzat abszolút felelőtlensége és képtelensége, hogy Chile helyzetének romlását megakadályozza, oda vezetett, hogy képtelen volt megfelelni a kontinens első nemzetei egyike hivatás betöltésének.

Tizenegyedszer: veszélybe került mindaz, amit számos elődünk befejezett és ránk hagyott, veszélybe került az ország belső és külső biztonsága, kalandba bocsátották Államunk függetlenségét, s amit a Kormányzat folytatott ellentétben állott e Köztársaság és büszke nép magas érdekeinek.

Tizenkettedszer: ellentétben állott azokkal az elvekkel, amelyek az előzőekben a történelmi gondolkodásunkat jellemző klasszikus doktrína fényét adták, s amelyek elegendő alapot szolgáltatottak e törvénytelen erkölcsstelen és nagy nemzeti érzést nem reprezentáló kormányzatot megdöntő

intervenciónk igazolására, elkerülve így a még súlyosabb bajokat, amelyeket a jelenlegi üresfejű hatalom okozhatna; a célt elérni nem volt egyéb ésszerűen sikerekkel kecsegtető eszköz; szándékunk normalizálni az ország gazdasági és társadalmi életét, visszaállítani a békét, a nyugalmat, s az elvesztett biztonságot.

Tizenharmadszor: Röviden kifejtve ezek azok az okok, amelyek miatt a Fegyveres Erők a Haza iránti erkölcsi kötelességének

érezte a Kormányzat megdöntésének szükségességét - amely bár kezdetben törvényes volt, de átcsuszott a nyilvánvaló törvénytelenségbe - s a hatalom átvételét azon időszakig, amíg a körülmények megkövetelik; bizonyítván ezzel a nemzet nagy többsége érzéseinek támogatását, amely ennél fogva magát és cselekedetét Isten és a Történelem előtt igazolja, következőképpen határozatai, irányelvei és utasításai, a közjó és a magas hazafias érdekek funkcióját töltik be.

Tizennegyedszer: Következőképpen ezeknek a normáknak a törvényességéből ered kötelező jellegük az állampolgárok és különösen a hatóságok számára, akiknek az egész országban tisztelniük és teljesíteniük kell ezeket az előírásokat."

/Forrás: La Tercera de la hora 1973. szeptember 13/

- 8./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 9./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 10./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 11./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 12./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 13./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 14./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 15./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 16./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 17./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 18./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 19./ El Mercurio 1973. szeptember 13.
- 20./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 21./ El Mercurio 1973. szeptember 15.
- 22./ La Tercera de la hora 1973. szeptember 13.
- 23./ El Mercurio 1973. szeptember 14.
- 24./ A Népi Egység hároméves kormányzásának elméleti-politikai tapasztalatait és tanulságait részletesen elemzi dr. Kerekes György: Chilei tanulságok című, már ádézett műhelytanulmánya.
- 25./ Kommunizist 1973. október N° 15

II. A junta katonai konszolidációja

1./ Béke és Szocializmus

1973. 11. szám

5 és 10. oldal

2./ A különböző források adatai számszerűségükben eltérnek, azonban nagyságrendileg megegyeznek a junta által meggyilkolt, bebörtönzött, koncentrációs táborokban fogva tartott, illetve emigrálni kényszerült személyek számát illetően. A Chilei Kommunista Párt 1973. október 11-i Kiáltványa több mint 10 000 bebörtönzöttről ír /Kommunizist, 1973. október N^o15. 93. oldal/.

Carlos Altamirano a Chilei Szocialista Párt főtitkára a Havannában 1974. január 4-én tartott sajtóértekezletén 15 000 meggyilkoltról és 30 000 fogolyról tesz említést /Népszabadság 1974. január 5./.

Hortensie Allende és a chilei fasiszta junta által kiutasított svéd nagykövet, Edlestom által Mexikóban 1974. január 12-én rendezett sajtókonferencián a diplomata 25 000 halottról, 6000 fogolyról számol be, valamint arról, hogy időközben 2700 személyt sikerült kimenekíteni Chiléből. Ebből 1500 chilei, 1200 pedig külföldi baloldali személyiség /Népszabadság 1974. január 15./

A Magyarország 1974. 17. száma egyházi forrásokra hivatkozva azt közli, hogy a junta 8000 személyt kényszerített halálra és 50 000 a börtönökben és koncentrációs táborokban szülődők száma.

Medvegyenkoszovjet szerző tanulmányában 8000 fogolyról, több mint 30 000 hazafi meggyilkolásáról tesz említést. S e 30 000-ből több mint 12 000 a Kommunista Párt és a Kommunista Ifjúsági Szövetség tagja - jegyzi meg.

Ez tehát azt jelenti, hogy a Chilei Kommunista Párt, a junta legkövetkezetesebb ellenfele igen komoly vérvesztést szenvedett. Két megdöbbentő adatot közöl még: 1975 közepén Chilében a junta gáztettei következtében több mint 22 000 az özvegyek, és 76 000 az árvák száma.

/MEMO 1975. 7. szám 85-86. oldal/.

Guidó Calvi olasz ügyvéd összesítése szerint az 1973. szeptember 11. és 1975. január közötti időszakban Chilében 20 000 embert gyilkoltak meg, 60 000 személy töltött 1 hónaptól 15 hónapig terjedő időt politikai okok miatt börtönben, 90 000 azok száma, akik 1-30 nap közötti időt töltöttek börtönben. Több tízezer a sebesültek, s több mint 100 000 az emigránsok száma. /Népszabadság, 1975. augusztus 15./

Miraya Baltra az ENSZ Közgyűlés 1976. évi őszi ülészakán az ENSZ jelentést alátámasztva a következő adatokat közölte: A fasiszta hatalomátvétel óta 750 000 állampolgárt tartóztattak le. /Népszabadság, 1976. október 20/.

1976. novemberi adatok szerint legalább 6000 a katonai bíróságok által elítélt politikai foglyok, 2000 pedig az "eltűntek száma" /Népszabadság, 1976. november 20/.

3./ Horizont

1974. 30. szám

4./ Luis Corvalant, /a CHKP KB főtitkárát 1976. decemberében a nemzetközi szolidaritás kiszabadította börtönéből, s elhagyhatta az országot/ Edgardo Enriquez közoktatásügyi, Luis Matte lakásépítésügyi, Sergio Bitar bányai, Fernando Flores pénzügy, José Cademartori gazdasági, Jaime Toha földművelésügyi, Carlos Matus gazdasági, Jorge Tapia igazságügyi - minisztereket.

Koncentrációs táborokban tartják fogva Anibal Palmát a kormány főtitkárát, Enrique Kirberget, a Műszaki Egyetem rektorát, Pedro Felipe Ramirezt, Leopoldo Lunat, Erich Schnale, és Ariceto Rodriguez szenátorokat.

Az elszenvedett kínzásokba belehaltak José Toha az Allende kormány volt belügy- és hadügyminisztere és Daniel Vergara belügyminiszter-helyettes.

S még egy megdöbbentő tény: több ezer letartóztatott és eltűntnek nyilvánított politikai foglyon a junta orvosai "tudományos kísérleteket" végeznek!

5./ Arbitrary arrests and detentions in Chile

4th Section of the
International Commission
of Enquiry into the
Crimes Of the Military
Junta in Chile

Helsinki, March 28 th - 29 th, 1976. Finlandia House
16. o.

6./ Legjellemzőbb módszereik:

- a./ Nők és férfiak nemi szerveinek elektromos sokkolása /"sütés"/
- b./ A letartóztatott testrészeire ütések mérnek, töréseket és dobhártyaszakadást okoznak.
- c./ Cigarettával vagy más eszközzel történő égetés
- d./ A fogoly orrát és száját befogják
- e./ A foglyok fejét vízzel és strágyával teli edénybe nyomják
- f./ A női foglyokat megerőszakolják
- g./ A női foglyokat kutyaival történő szexuális érintkezésre kényszerítik
- h./ A nők nemi szervébe forró vastárgyakat tesznek
- i./ Forró vastárgyakat helyeznek a végbélbe
- j./ A foglyokat megfenyegetik, hogyha az ily módon kikényszerített vallomásaikat visszavonják, családtagjaikon bosszút állnak.

Gyakori továbbá a kábitószerek és a hpnózis alkalmazása.

7./ A junta ujságai, a La Tercera de La Hora, az El Mercurio, a La Segunda, a DINA által elfogott és eltűntnek nyilvánított baloldaliak nevét közölték azzal, hogy az említett személyek az argentin rendőrséggel és saját elvtársaikkal kirobbant fegyveres összeecsapás áldozatai lettek. A 119 eltűnt személy rokonai viszont nyilvánosan kijelentették, hogy az egyházi Pro Paz bizottságok útján 115 esetben bírósághoz folyamodtak; S mivel a chilei titkosszolgálat által elhurcolt személyekről van szó követelték, hogy a junta határozza meg kihallgatásuk és fogvatartásuk helyét. A hozzátartozók tanukkal tudják igazolni, hogy az említett személyeket a DINA tartóztatta le.

A junta lapjai információikat ugymond az az argentin Lea és a Braziliában megjelenő O Dia közléseiből merítették. S mi a valódi helyzet? Az argentin Lea című ujságnak mindössze a szóbanforgó egyetlen 1975. július 15-i száma jelent meg, az O Dia-ról pedig a brazil sajtóügynökség közölte, hogy soha nem létezett. A dolog magyarázata: A DINA gyilkosságait így próbálják leplezni.

8./ Népszabadság 1976. október 24.

9./ Manifiesto al pueblo de Chile
Tiempos Nuevos 1975. 38. szám

10./ J.Lavreckij: Salvador Allende
Kossuth 1976. 278. old.

11./ Mirovaja Ekonomika i Mezsduarodnűje Otnosenyija
1975. 7. szám 86. old.

12./ Béke és Szocializmus
1974. 10. szám 92. old.

- 13./ Manifiesto al pueblo de Chile
Tiempos Nuevos 1975. 38. szám
- 14./ IPW Berichte
1973. 11. szám
- 15./ J.Lavreckij: Salvador Allende
Kossuth 1976. 279. old.
- 16./ IPW Berichte
1973. 11. szám
- 17./ Béke és Szocializmus
1971. 4. szám 83. old.
- 18./ Marxizmus Today
1974. október
- 19./ Tiempos Nuevos
1976. 9. szám
- 20./ Uo.
- 21./ Uo.
- 22./ Uo.
- 23./ Uo.
- 24./ Uo.
- 25./ Magyarország
1974. 17. szám
- 26-/ A Chilei Néphez
Kommunizmus 1973. október No-15 93. old.

- 27./ El Mercurio
1973. szeptember 22.
- 28./ Tiempos Nuevos
1975. 3. szám
- 29./ El Mercurio
1973. szeptember 14.
- 30./ Frankfurter Allgemeine Zeitung
1976. október 4.
- 31./ Béke és Szocializmus
1974. 7. szám 137. old.
- 32./ Uo.
- 33./ Mirovaja Ekonomika i Mezsduarodnűje Otnosűnyija
1975. jűlius 87. old.
- 34./ Nűpszabadsűg
1976. műrcius 9.
- 35./ Le Monde
1976. jűlius 20.
- 36./ Le Monde Diplomatique
1975. 3. szám
- 37./ El Mercurio
1973. szeptember 23.
- 38./ The Financial Times
1977. januűr 27.
- 39./ Uo.

III. A junta gazdaságpolitikája

- 1./ Horizont
1974. 30. szám
- 2./ E problémakört részletesen tárgyalja
Kádár Béla: Latin-Amerika gazdasági dilemmái
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
Budapest 1977.
- 3./ The Financial Times
1973. november 15.
- 4./ The Financial Times
1975. június 13.
- 5./ Tragédiája Csili: Materialü i Dokumenti
Politizdat 1974. 158. old.
- 6./ Nemzetközi Szemle
1975. 11. szám 63. old.
- 7./ Le Monde
1976. július 22.
- 8./ Extra
1974. augusztus 24.
- 9./ Chilean Short - and medium - term development program
1974.
Chart No.3
National Development
Program Investsmens

- 10./ Chilean Short - and medium - term development
program 1974. 40. old.
- 11./ Uo. 39. old.
- 12./ Uo. 25. old.
- 13./ Qué Pasa
1975. október 23.
- 14./ Népszabadság
1973. december 18.
- 15./ Tragédiája Csili. Materialü i Dokumenti
Politizdat 1974. 159. old.
- 16./ Magyarország
1974. 30. szám
- 17./ Mirovaja Ekonomika i Mezsdunarodnüle Otnosényija
1975. 7. szám 87. old.
- 18./A nép ellenállása töretlen
Horizont 1976. 36. szám
- 19./ Le Monde
1976. július 22.
- 20./ Mirovaja Ekonomika i Mezsdunarodnüle Otnosényija
1975. 7. szám 88. old.
- 21./ Magyarország
1974. 30. szám
- 22./ Kommunyszt
1974. 14. szám szeptember 87. old.

- 23./ Mirovaja Ekonomika i Mezsdunarodnűje Otnosėnyija
1975. 7. szám 88. old.
- 24./ Horizont
1976. 36. szám
- 25./ Le Monde
1976. jűlius 21.
- 26./ Le Monde
1976. jűlius 22.
- 27./ A kűlföldi kölcsönök, hitelek és segélyek összege 1974.
végéig az alábbi módon alakult:
1973. október 6-án az USA 24 millió dollár hitelt adott
Chilének, 120.000 tonna búza megvásárlására. Annak ide-
jén ezt az Allende-kormánytól megtagadta /Népszabadság
1973. október 6./
1973. novemberében a Manufactures Hanover Trust a ko-
rábbi 20 millió dollár mellé újabb 24 millió dollár
hitelt nyújtott a fasiszta juntának /Népszabadság 1973.
november 13./
1974. április elején az Amerikaközi Fejlesztési Bank
22 millió dollár kölcsönt adott Pinodetnek, azzal a
céllal, hogy a mezőgazdaságot felújítsák - Allende kor-
mánya e szervezettől semmiféle kölcsönt nem kapott
/Washington Post 1974. április 2./
A "Párizsi Klub" pedig amerikai befolyásra haladékokat
adott a fasiszta juntának 760 millió dollár visszafize-
tésére. /Béke és Szocializmus 1974. 10. szám 92. old./
- 28./ A Nemzetközi Szemle 1975. novemberi számának összesíté-
se szerint a fasiszta rezsimnek nyújtott hitelek dollár-
ban 1974. októberéig:
/A Partido Socialista de Chile Informa 1974. 5. számá-
nak statisztikai információja./

Nemzetközi Szervezetek:

Nemzetközi Fejlesztési Bank /BID/	100 300 000
Világbank	13 500 000
Nemzetközi Valuta alap /IMF/	235 000 000
Andok Fejlesztési Társulás /CAF/	14 850 000
Ö s s z e s e n	363 700 000

Országok:

Amerikai Egyesült Államok	
/a katonai segéllyel együtt/	105 030 000
Brazília	150 000 000
Argentína	
/beleértve a puccs előtti hite- leket is/	170 000 000
Kanada	5 000 000
Japán	12 367 000
Német Szövetségi Köztársaság	6 500 000
Franciaország	800 000
Ö s s z e s e n	449 697 000

Magánbankok:

Rövid lejáratra	
/USA, Kanada, Argentína/	254 000 000
Hosszu lejáratra	
/Brazília, Franciaország, Belgium, Írország/	140 000 000
Ö s s z e s e n	394 000 000

Egyéb nemzetközi szervezetek:

/adományai, hitelei, segélyei/	3 925 058
Ö s s z e s e n	1 211 322 058

További hitellehetőségek:

BID	292 000 000
Világbank	80 000 000
CAF	16 150 000
USA /a katonai segéllyel együtt/	86 976 000
Ö s s z e s e n	475 126 000

/Nemzetközi Szemle 1975. 11. szám

66 - 67 old.

29./ Népszabadság

1976. március 6.

30./ Tiempos Nuevos

1975. 21. szám

31./ Horizont

1976. 36. szám

32./ Le Monde

1976. július 22.

33./ Tiempos Nuevos

1975. 21. szám

34./ Le Monde

1976. július 22.

35./ Magyarország

1974. 30. szám

36./ Béke és Szocializmus

1974. 9. szám

114. old.

- 37./ A New York Times 1975. május 6-i számának,
a Tiempos Nuevos 1975. 21. számának adatai szerint
400 %-os az 1974. évi infláció Chilében, míg a
The Observer 1974. december 15-i száma, a Társadal-
mi Szemle 1974. márciusi száma 600 %-ra teszi az
infláció nagyságát.
A Pravda 1975. május 22-i száma a hivatalos adatokat
idézte 400 %-ot állapít meg, de hozzáteszi, hogy
ez az adat valószínűleg kozmetikázott, mivel az eu-
rópai és az amerikai sajtó egyaránt 600 %-ot tekint
reálisnak.
- 38./ Le Monde
1976. július 22.
- 39./ Mirovaja Ekonomika i Mezsduнародnűje Otnosenyija
1975. 7. szám 90. old.
- 40./ Népszabadság
1973. október 18.
- 41./ Tragédija Csili: Materialü i Dokumenti
Politizdat 1974. 157. old.
- 42./ El Mercurio
1975. február 16.
- 43./ Tiempos Nuevos
1975. 21. szám
- 44./ Közli: "Ercilla 1975. március 19-25. 19. old.
- 45./ Kommunyziszt
1974. szeptember 14. szám 87. old.
- 46./ Társadalmi Szemle
1974. 3. szám 76. old.

47./ Mirovaja Ekonomika i Mezsduarodnűje Otnosenyija
1975. 7. szám 90. old.

48./ Nemzetközi Szemle
1975. 11. szám 66. old.

49./ Arbitrary Arrests and detentions in Chile
4th Session of the International Commission
of Enquiry into the Crimes of the Military
Junta in Chile
Helsinki,
March 28th-29th, 1976. Finlandia House 22. old.

50./ Le Monde
1976. július 21.

51./ El Mercurio
1974. október 10. számából

A szegénység a tartományokban /csökkenő sorrendben/
1970-es összesítés

Provincia /Tartomány/	Poblacion Total Provincia /Tartomány össz.lakoss./	Pobres Urbanos /Városi szegénys/	Pobres Rurales /Falusi szegénys/	Total Pobres Provincia A tart.ö. szegénys.	% Pobres sobre Poblacion Total Provincia A tartomány szegé- nyeinek a tart.ö. lakosságához viszo- nyított aránya %-ban
COQUIMBO	340.818	45.873	56.357	102.230	29.9
AYSEN	48.944	8.631	5.814	14.445	29.5
ARAUCO	98.752	13.124	14.869	27.993	28.3
LINARES	191.914	18.583	34.227	52.810	27.5
CAUTIN	420.620	44.567	70.864	115.431	27.4
MALLECO	176.652	19.614	27.890	47.531	26.8
NUBLE	318.192	33.940	48.854	82.794	25.9

MAULE	83.243	7.671	13.289	20.960	25.1
ATACAMA	152.686	28.944	9.354	38.298	25.0
BIO-BIO	192.911	22.746	24.428	47.174	24.4
COLCKAGUA	168.731	14.249	26.441	40.690	24.1
CURICO	114.721	9.700	17.342	27.042	23.5
ACONCAGUA	162.185	17.798	20.240	38.040	23.4
TALCA	234.331	21.445	31.173	52.628	22.4
LLANQUIHUE	201.074	25.040	19.441	44.481.	22.1
O'HIGGINS	310.939	35.523	32.763	68.286	21.9
TARAPACA	176.180	32.003	6.298	38.301	21.7
OSORNO	159.645	17.269	15.041	52.110	20.2
VALDIVIA	275.895	27.787	27.616	55.402	20.1
ANTOFAGASTA	251.655	46.899	2.510	49.409	19.6
CONCEPCION	665.412	101.186	28.872	130.058	19.5
SANTIAGO	3.425.943	593.996	53.143	647.139	18.8
CHILOE	111.220	6.465	13.395	19.864	17.9
VALPARAISO	747.360	99.951	14.684	114.635	15.3
MAGALLANES	91.625	6.707	1.946	8.653	9.4

52./ La Tercera de La Hora
1974. október 11.

53./ Mapa Extrema Pobreza
1975. Santiago 10. old.

54./ Uo. 11.old.

55./ Uo.

15. old.

A szegények száma, tartományi bontásban, országos százalékos arányban kimutatva

Provincia /Tartomány/	Poblacion Total pro- vincia /A tart.ö. lakossága/	Pobres Urbanos /Városi szegénység/	Pobres Rurales /Falusi szegénység/	Total Pobres Provincia /az összes tart.szegénység/	A tartomány szegényeinek az ország sze- génységéhez viszonyított aránya %-ban
SANTIAGO	3.425.943	593.996	53.143	647.139	33.76
CONCEPCION	665.412	101.186	28.872	130.058	6.78
CAUTIN	420.620	44.567	70.864	115.431	6.02
VALPARAISO	747.360	99.951	14.684	114.635	5.98
COQUIMBO	340.818	45.873	56.357	102.230	5.33
NUBLE	318.192	33.940	48.854	82.794	4.32
O'HIGGINS	310.939	35.523	32.763	68.286	3.56
VALDIVIA	275.895	27.787	27.616	55.402	2.89
LINARES	191.914	18.583	34.227	52.810	2.75
TALCA	234.331	21.445	31.173	52.628	2.74
ANTOFAGASTA	251.655	46.899	2.510	49.909	2.57
MALLECO	176.652	19.641	27.890	47.531	2.48
BIO-BIO	192.911	22.746	24.428	47.174	2.46
LLANQUIHUE	201.074	25.040	19.441	44.481	2.32
COLCHAGUA	168.731	14.249	26.441	40.690	2.12
TARAPACA	176.180	32.003	6.298	38.301	1.99
ATACAMA	152.686	28.944	9.354	38.298	1.99
ACONCAGUA	162.185	17.798	20.240	38.040	1.98
Osorno	159.645	17.269	15.041	32.110	1.67

ARAUCO	98.752	13.124	14.869	27.993	1.46
CURICO	114.721	9.700	17.342	27.042	1.41
MAULE	83.243	7.671	13.289	20.960	1.09
CHILOE	111.220	6.469	13.395	19.864	1.03
AYSEN	48.944	8.631	5.814	14.445	0.75
MAGALLANES	91.625	6.707	1.946	8.653	0.45

IV. A fasizmus elleni harc kérdései

- 1./ Chile: Enseñanzas y perspectivas de la Revolucion
Santiago de Chile, Julio de 1974.
Documentos Oficiales del Partido Comunista
de Chile Emitidos en Santiago despues del
golpe militar fascista 130.old.
- 2./ Declaracion del Partido Comunista de Chile
Santiago de Chile, Diciembre de 1973.
Documentos Oficiales... 39.old.
- 3./ Manifiesto al pueblo de Chile
Santiago de Chile, Agosto, 1975.
Tiempos Nuevos 1975. 38. szám
- 4./ Patriotas: Solo unidos derrotaremos al fascismo
Santiago de Chile Septiembre de 1976.
Tiempos Nuevos 1976. 48. szám
- 5./ Chile: Enseñanzas y perspectivas de la Revolucion
Santiago de Chile, Julio de 1974.
Documentos Oficiales... 131. old.
- 6./ Patriotas: Solo unidos derrotaremos al fascismo
Santiago de Chile, Septiembre de 1976.
Tiempos Nuevos 1976. 48. szám
- 7./ Manifiesto al pueblo de Chile
Santiago de Chile, Agosto 1975.
Tiempos Nuevos 1975. 38. szám

- 8./ Patriotas: Solo unidos derrotaremos al fascismo
Santiago de Chile, Septiembre, 1976.
Tiempos Nuevos 1976. 48. szám
- 9./ Declaracion del Partido Comunista de Chile
Santiago de Chile, Diciembre de 1973.
Documentos Oficiales... 40.old.
- 10./ A Chilei Néphez. A CHKP 1973. október 11-i Kiáltványa
Kommunyszt 1973. 15. szám 94-95. old.
- 11./ Manifiesto al pueblo de Chile
Santiago de Chile, Agosto, 1975.
Tiempos Nuevos 1975. 38. szám
- 12./ Uo.
- 13./ Uo.
- 14./ Patriotas: Solo unidos derrotaremos al fascismo
Santiago de Chile, Septiembre de 1976.
Tiempos Nuevos 1976. 48. szám
- 15./ Uo.
- 16./ Uo.
- 17./ Horizont
1974. 30. szám
- 18./ El Partido Radical a sus militantes y al pueblo de Chile
Octubre de 1976.
- 19./ Uo.
- 20./ Uo.

- 21./ Részletesen tárgyalja és elemzi az Unidad Popular tevékenységét és a pártjai közötti kapcsolatokat
Kerekes György: Chilei tanulságok című műhelytanulmánya. Társadalomtudományi Intézet Budapest 1976.
- 22./ Una Clarificacion Necesaria
Mayo de 1976. 34-35. old.
- 23./ Interju Carlos Altamirano-val
Valóság
1975. 8. szám 118. old.
- 24./ Uo. 119. old.
- 25./ Partido Socialista Comision de Consenso
Enero 1976. 27-28. old.
- 26./ Uo. 29. old.
- 27./ Conferencia de prensa de secretario general
del MIR Andres Pascal A.
Desde la Clandestinidad
Diciembre 1974. 12-13. old.
- 28./ Hasta le Victoria o la Muerte
Carta de Respuesta a la direccion del
Partido Comunista
Febrero de 1975. 7. old.
- 29./ Conferencia de prensa... 13-14. old.
- 30./ Hasta la Victoria o la Muerte... 15-16. old.
- 31./ Uo. 11. old.

32./ Conferencia de prensa...

33./ Uo.

34./ Rinascita 1976. szeptember 10.
36. szám

35./ Béke és Szocializmus
1976. 6. szám 47. old.

36./ Uo. 48. old.

37./ Uo. 49. old.

38./ Boletín informativo
Chile Democratico-Róma
Numero 15.
Mayo 4 de 1974. 4. old.

39./ Mirovaja Ekonomika...
1975. 7. szám 91. old.

40./ Uo. 91. old.

V. Összegezés

- 1./ Dimitrov: Egységfront, Népfrent, Szocializmus
Kossuth 1974. 99.old.
- 2./ Kerekes György: Chilei tanulságok
Műhelytanulmány
Társadalomtudományi Intézet
Budapest 1976. 122. old.

T A R T A L O M J E G Y Z É K

	Oldal
Bevezetés	1-14
I. A fasiszta fordulat Chilében	15-32
II. A junta katonai konszolidációja	53-55
III. A junta gazdaságpolitikája	56-80
IV. A fasiszmus elleni harc kérdései	81-106
V. Összegezés	107-109
Jegyzetek	110-139

Bírálat

Dr. Szilágyi István: A totális fasizmus és az ellene folytatott harc egyes kérdései Chilében 1973-1976. című bölcsészdoktori értekezéséről.

A dolgozat készítője mint egyetemünk joghallgatója a tudományos szocializmus diákkör egyik legaktívabb tagja volt. Szakdolgozatát is ebből a témakörből készítette és mint a Veszprémi Egyetem Marxizmus-Leninizmus Tanszékének oktatója, tovább folytatta korábbi témájának kutatását. A védésre benyújtott disszertáció azt jelzi, hogy nem eredménytelenül. A felhasznált irodalom és források széles skálája ugyanakkor azt is mutatja, hogy a választott téma változatlanul az érdeklődés középpontjában áll.

A 139 oldalas értekezés /irodalommal, jegyzetekkel együtt/ 5 fejezetre /I. Fasiszta fordulat Chilében, II. A junta katonai konszolidációja, III. A junta gazdaságpolitikája, IV. A fasizmus elleni harc kérdései, V. Összegzés/ tagolva tárgyalja a címben foglalt főbb kérdéseket. A viszonylag terjedelmes bevezetőben a szerző áttekinti egyrészt a fasizmus általános elméleti vonatkozású kérdéseit, másrészt a neofasizmus marxista felfogását ill. értelmezését.

A dolgozat helyesen mutatja be az Allende-kormány által képviselt Chilei kísérletet és annak belső és külső hatásait. Egyet lehet azzal is érteni, hogy különbséget tesz a katonai puccs és a fasiszta ellenforradalom között /15. oldal/. A mondottakkal válik érthetővé, lesz bizonyí-

tottá a fasiszta fordulat belső és külső háttere ill. ezek összefüggései. Egyet lehet érteni azzal is, hogy a tanulmány készítője különbséget tesz a fasiszta junta katonai- és gazdasági, politikai konszolidációja között. Jó, hogy ezt a fontos különbséget a dolgozat viszonylag hűen tükrözi. Nem ilyen egyértelmű azonban a chilei fasizmus "végleges" formát öltésének értelmezése. /33. old./ E kiindulási alapnak a később irtak ellentmondanak.

Jó érzékkel és árnyaltan tárgyalja a szerző - ebben jogi ismeretei is jelentősen segítettek - a katonai konszolidáció, a felduzzasztott hadsereg megnövekedett szerepét, politikai monopolhelyzetét. Adatgazdag a junta gazdaságpolitikájának bemutatása is. A felsorakoztatott adatok és tények mutatják a junta egyik legnagyobb problémáját, a nagymérvű inflációt és nyomort. Ezen a nemzetközi imperializmus segítsége sem tud lényegesen változtatni. Itt jegyzem meg, hogy ez utóbbit talán kissé jobban ki kellett volna emelni.

A fasizmus elleni harc kérdései jelenlegi állapotát és jövőbeni kilátásait szintén jól tárgyalja a dolgozat. Csak egyet lehet érteni azzal a következtetéssel, hogy az antifasiszta népfront megteremtésének már ma adva vannak az objektív feltételei, nincsenek azonban még meg a szubjektív politikai feltételek. A Chilei Kommunista Párt mellett a Kereszténydemokrata Pártnak van döntő szerepe a demokratikus, antifasiszta összefogás újbóli megteremtésében.

Fentiek alapján mind a témaválasztás, mind annak fel-

dolgozása eredményeként a disszertációt summa cum laude
minősítéssel javaslom elfogadni.

Szeged, 1977. november 14.

/Dr. Rácz János/
egyetemi tanár

15-65/1977: bksz.

Tárgy: Dr.Szilágyi István
doktori szigorlata.
Melléklet: 1 db disszertáció

Dr.Rácz János elvtársnak
tszv.egyetemi tanár

H e l y b e n

Professzor Elvtárs!

Mellékelve Dr.Szilágyi István: A totális fasizmus és az ellene
Polytatott harc egyes kérdései Chilében /1973-1976/
.....

cimű doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbírálni
szíveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szíves figyelmét fel-
hivnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a birálat elkészítésének
és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított
harmadik hónap utolsó napjában állapította meg.

A mellékelte értekezést a birálat elkészítése után szíveskedjék átadni
tanszéke könyvtárosának leltárba vétel és a könyvtárban való elhelye-
zése céljából.

Szeged, 1977.nov.10.

A kiadmány hiteles:

[Handwritten signature]
.....
főelőadó

.....
dékán

[Handwritten signatures]
Pegőcs I
Ruzsa T
Racz L
Kalmár L

Kapták: Dr.Rácz János tszv.egy.tanár

Dr.Serfőző Lajos egy.docens társbiráló

- Bevevets - neofarinnus 'entelmerere
- Katamari' pures 3 ar ellenfaradlem
viter' minnisegi' 'Eldandeg' (115. - 161.)
- A farint' latham' tveitel 16. -
- A farint' dem-ogin
- A chilei rivitel 3 r nemettiri lats
(130. alld.)
- A farint' fudult' fellsa 3 'Tilri' Kattene
- 33. alld. - tl; ar chilei farinnus nam illa
mip' veggis farint' nem 3 fog!
Katamari' amulidicis' igen, gadungis'
pilit'rii nem! Uags!
- A venni ja' vuntititija' jif' ismenetrit
- A feldimvutla' lathenev' pilit'rii ma-
supillefretu (133. alld.)
- A junte' gadung' pilit'rii jaminev' jellenev'e
(156. alld. - tl)
- Gadung' amulidicis' vaki' tinslov's
pilit'rii jaminev' (157. alld. - tl)
- A farinnus ellen' lath' rivitel' (181. -)
- A antifarint' fuvit' fudult' (186. -)
- A viter' a piter' rivitel' a fudult' pigit'rii
(viter' rivitel' 34. alld.)
- A kenev' dem-ogin' pilit' rivitel' noreve
arneves' 107. alld. - tl